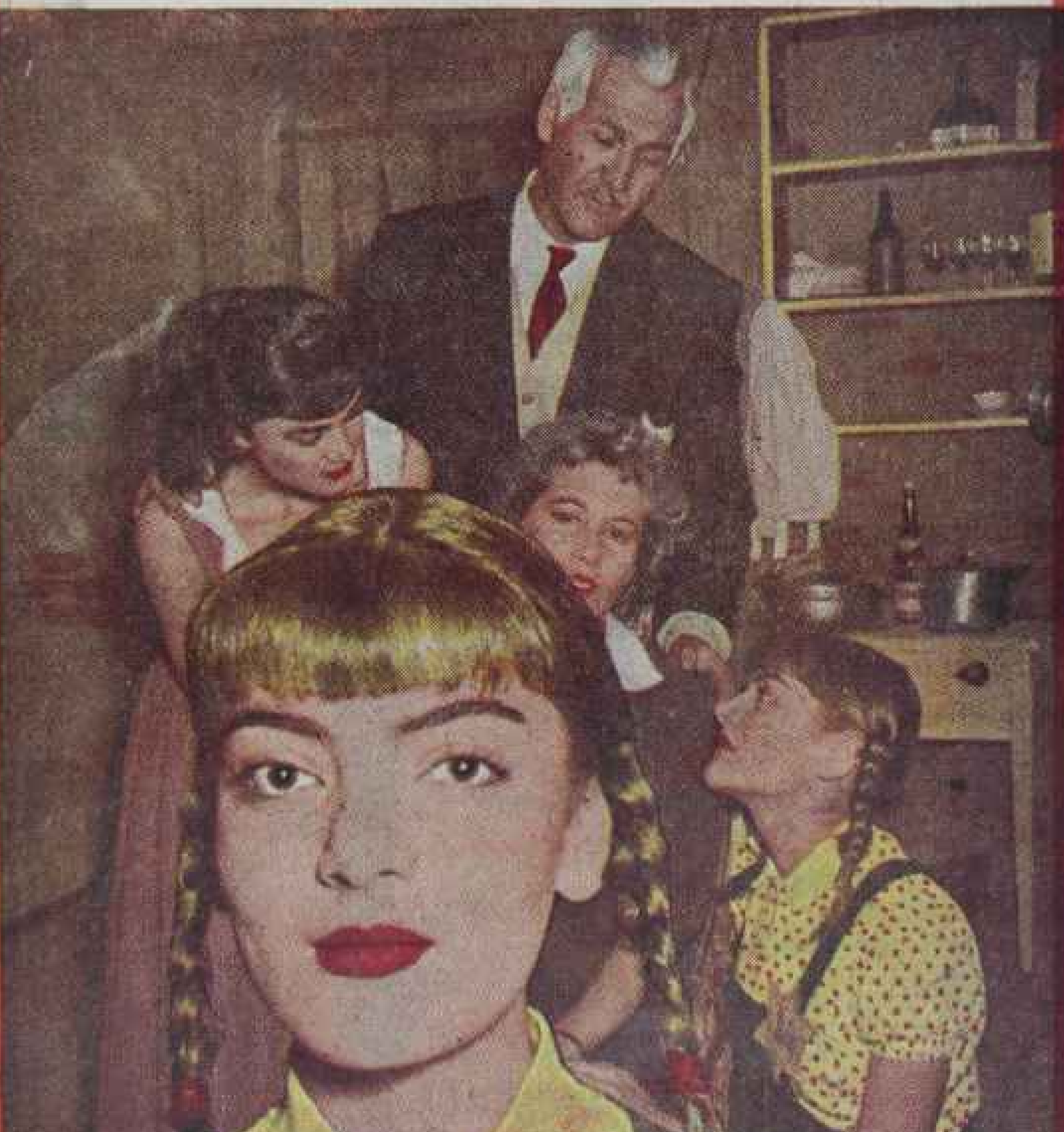
7 Aralık 1957 Sene: 4, Cilt: XI, Sayı: 187

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

PRINCESSE EL LOSYONU

Size pamuk gibi yumuşak
ve beyaz eller kazandırır.

PRINCESSE
EL LOSYONU

1957 yılı çekilişlerinde

- ✓ EVLER
- ✓ APARTIMAN DAİRELERİ
- ✓ ZENGİN PARA İKRAMİYELERİ

veriyor!

100 Liralık bir hesap 1957 yılında size saadet getirebilir.

TÜRKİYE KREDİ BANKASI

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 1 Cilt XI, Sayı: 187
Yazı İşleri:
Rüzgârlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7
Tel: 18992 P.K. 582 - Ankara
İdare:
Denizciler Caddesi 2S/B
Rüzgârlı Matbaa Tel: 15221

Fiatı 85 Kuruş

Başyazarı
Metin TOKER

AKİS Neşriyat, Ltd. Şirketi adına İmtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Mesul Müdür:
Tarık HALULU

Umumi *Neşriyat Müdürü*
İlhami SOYSAL,

Karikatür:
TURHAN

Fotoğraf:
Hüseyin EZER
Osman ÖZCAN
ASSOCIATED PRESS
TÜRK HABERLER AJANSI

Klişe:
Desen Klişe ATELYESİ

Müessese Müdürü:
Mübin TOKER

Abone Şartları:

3 aylık	(12 nüsha) :	8 lira
6 aylık	(25 nüsha) :	16 lira
1 yıllık	(52 nüsha) :	32 lira

İlân Şartları:
3 renkli, arka kapak (Tam sayfa): 350 lirra
Kapak içi 300 lira, metin sayfaları Santimi 4 lira.

Dizildiği ve Basıldığı yer:
Rüzgârlı Matbaa — ANKARA
Tel : 15221
Basıldığı tarih: 5.12.1957

Kapak resmimiz:

Gülgün Kutlu

Bir yıldız doğuyor

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS okuyucuları

Bu hafta AKİS'in kapağında, genç bir tiyatro sanatkârının, Gülgün Kotlunun resmini bulacaksınız. Politika hayatımızın, en civcivli günleri olması gereken şu günlerde, nasıl oluyor da kapağımızda politik bir şahsiyet değil de, politika dişi bir sanatkâr yer alıyor? Siyasî hâdiseleri takip edenler bize kolayca hak verirler. Zira, onlar da bizim gibi bilmektedirler ki, şu son hafta içinde, politika meydanının mücadeleleri alttan alta cereyan etmiştir. Mecmuamızın baskıya, verildiği çarşamba gününe kadar da hiç. bir politik şahsiyet birinci plâna çıkmaya yanaşmamıştır. Ancak çarşamba günüdür ki, B. M. M. de Muhalefetle İktidar arasında ilk büyük meydan muharebesi verilmiştir. Ancak çarşamba gecesidir ki tarafların ağır bataryaları harekete geçmiştir. Denecektir ki, geçen hafta içinde siyasî kulislerde hiç mi enteresan hâdise olmamıştır? Elbette ki olmuştur. Olmuştur, hem de çok. AKİS bunların en cazip lerini seçmiş, kendine has üslûbu içinde yoğurmuş ve YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarında okuyucularına sunmuştur. Üstelik gene ha sayfalarda B. M. M. nin XI. devresinin ilk meydan muharebesini de, başkaca hiçbir gazetecinin yakalayamayacağı cihetleriyle yakalayıp anlatan bir kalemin enteresan notlarını bulacaksınız.

Başyazarımız Metin Toker bu haftaki yazısında, Menderes V. Hükümetinin D. P. Grubunda aldığı güven oyunun, B. M. M. ne getirilen programının etraflı bir tenkidini ve tahlilini yapmaktadır. Hükümet, getirdiği programla göstermiştir ki, bütün ümidlerin hilâfına, 27 Ekim seçimlerinden ders almamıştır. Pek çok mevzuda eski yolundan dönmemekte inat etmektedir. Başyazarımızın teşhisi şudur ki: "Beşinci Menderes Hükümeti Demokrasiyi gaye bilmiyecektir. Beşinci Menderes Hükümetinin gayesi en seri yoldan memleketi kalkındırmak olacaktır. Demokrasi bir lüks sayılmaktadır."

Gene AKİS'in YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarında. Politikacılar başlığı altında yer alan bir yazıda, bütün bir memleketin kendilerinden haber beklediği Cemil Sait Barlas ve otuz arkadaşına dair en son malûmatı ve hapishanede çekilmiş resimlerini bulacaksınız.

AKİS bu hafta sayfalarında yeni bir mevzua daha yer yermektedir: Havacılık Son günlerde Esenboğa civarında düşen ve henüz düşüş sebebi belli olmayan dev bir Amerikan nakliye uçağının geride bıraktığı hazin bilanço üzerine kurulan bu yazıda, Türkiyede ve hattâ dünyada yeni yeni gelişmekte olan bir ihtisas sahasının mahiyetine dair enteresan malûmat bulacaksınız. Bu yeni ihtisas sahası hava trafiğidir. Nasıl kara trafiği, deniz trafiği varsa, şimdi bir de hava trafiği ortaya çıkmıştır. Bu trafiğin mahiyetini ve bunu idare eden insanların çalışma şartlarını bu yazıda bulacaksınız.

Okuyucularımızdan aldığımız mektuplarda; AKİS'in bugüne kadar el attığı mevzuların dışında, daha başka mevzulara da el atması istenmektedir. Okuyucularımızın da takdir edeceği gibi bu; herşeyden evvel sayfa sayılarımızla alâkalı bir iştir. Ama böyle olduğu halde AKİS, önümüzdeki haftalarda Askerlik, Resim, Heykel, Mimarî gibi mevzularda da okuyucularına cazip yazılar sunmaya çalışacaktır.

Bu hafta AKİS'i okurken, iki sayfa üzerine yayılmış çerçeveli bir yazı bulacaksınız. Bu yazıda dünyanın çeşitli bölgelerinde enflâsyonla karşı karşıya kalmış veya enflâsyonun içine düşmüş bazı milletlerin enflâsyondan kurtulmak için tatbik ettikleri çareleri göreceksiniz. İngiltere, Fransa, Almanya, Belçika gibi memleketlerin geçirdikleri bu tecrübeler, son derece calibi dikkattir. AKİS bu yazısı ile dünyada enflâsyona karşı kazanılmış zaferlerden örnekler vermekle bir vazifesini daha yerine getirmiş olmanın huzuru içindedir.

Saygılarımızla
AKİS

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Gelmeyen kötü haber

Bu haftanın ortasında Türkiyede pek gole insan, radyosunun başında, endişeyle bir kötü haberi bekliyordu. Osman Bölükbaşı tahliye edilmişti. Hem de, ne tahliye!. C.M.P. Genel Başkanının avukatları müekkillerini muhakeme eden mahkemenin başkanının taraf tuttuğunu bildirmişler ve kendisini reddetmişlerdi. Dosya en yakın Ağır Ceza Mahkemesi olan Keskin Ağır Ceza Mahkemesine gitmişti. Keskin heyeti toplanmış ve bahis mevzuu başkanın tarafsızlığından hakikaten şüpheye düşmek için ciddi sebepler bulunduğunu kabul etmişti. Bunun üzerine Ankara Mahkemesi o başkan olmaksızın toplanmıştı. Heyete, Bölükbaşının daha evvelki tahliye talebi lehinde rey vermiş olan ve o tarihten beri tarafsızlığından şüphe edilen başkan tarafından Bölükbaşı davasına çıkarılmayan Âdil Sanal başkanlık etmişti. Mahkeme C. M. P. Genel Başkanının tahliyesine ittifakla karar vermiş ve Osman Bölükbaşı hapisten süratle çıkarılmıştı.

Şimdi, acaba Adalet Bakanının Keskin hakimlerini veya Ankara hakimlerini şiddetle itham eden, haklarında üstü hafifçe örtülü ithamlar taşıyan bir demeci radyoda okunacak mıydı? Pazar geçti, pazartesi geçti, salı geçti, çarşamba geçti.. Hayır, bir beyanat yapılmamıştı. Halbuki Adalet bakanlığına Göktürk Tan kombinezonunun hakim bulunduğu günlerde böyle bir tutum tabii hal almıştı. Budakoğlu adaletinin değişik olacağı kanaati yurdun her tarafına süratle yayıldı ve inanılması güç bir sevinç doğurdu. İktidarın hoşuna gitmeyecek kararlar alan hakimler, galiba artık cani gibi takip edilmiyecekti. Bakanlar onlar hakkında, radyolarda okunan tehditler savurmayacaklardı. Derhal tekaüde sevkedilmeleri de bahis mevzuu değildi.

Adil Sanal
Hayret! Hâlâ yerinde oturuyor

Nitekim, Diyarbakırda seçimlerin bozulması gerektiği lehindeki il seçim kurulu kararına katılan hakimin de nakledildiği veya tekaüde sevkedildiği haberi duyulmadı. Halbuki daha evvel meselâ Kasım Güleğin beraatini isteyen bir savcı hemen nakledilmişti, Bölükbaşınm tahliyesini isteyen savcı hemen nakledilmişti, Cemil Saitin tahliyesini kabul eden sorgu hakimi hemen nakledilmişti. Adaletin üzerindeki kaba baskı kalkıyordu.

Fakat haftanın güzel sürprizi bunlardan ibaret kalmadı. Yeni kabinenin ilânından bu yana meselâ radyo gazetesinin kraldan fazla kral taraftarı sesli spikerinin ağzından Muhalefet aleyhine bir tek kelime çıkmadı. Gerçi D. P. Grubu tebliğleri -C.H.P. Grubu tebliğlerine yer verilmediği halde- gene okunuyordu. İktidarı öven sözlerin de arkası henüz gelmemişti. Ama Muhalefete karşı girişilen seviyesi düşük kampanya durmuştu. Gene pazar geçti, pazartesi geçti, salı geçti, çarşamba geç* ti.. Radyoda Muhalefet ne vatan hainliğiyle, ne başka suçlarla itham olunmuyordu. Yırcalı Radyosunun da Zorlu ve Yardımcı Radyosundan değişik lisan kullanacağı anlaşıldı. İhtimal ki radyonun bir Parti değil, Devlet Radyosu haline getirilmesi yolunda daha da ilerleme kaydedilecekti. Bunlar iyi alâmetlerdi. Büyük kitleler tarafından alkışlandı.

Ancak sinirler sükûnet içinde kalmakta devam edecek miydi? Başlarından Demokles -ya da Göktürk- kılıcının kalktığını hissedip vicdan hürriyetlerine kavuşan hakimlerin kararları hep aynı olgunlukla karşılanacak mıydı? Mahkemelerden arka arkaya "siyasi sanık"lar lehinde kararlar çıkması pek âlâ mümkündü. "Yanlış kararlan Adalet Bakanı değil, daha yüksek mahkemeler tashih eder" prensibi her şeye rağmen tatbik edilecek miydi ve savcılar kendileri için "İktidar tarafı" . "Muhalefet tarafı" olmaması gerektiğini, vazifelerinin meselâ basım takipten ibaret bulunmadığım anlayacaklar mıydı? Daha mühimi vardı. Adalet Bakanı, Adalet istiklâlini Göktürk-Tan kombinezonundan farklı manada anladığım sadece müsamaha göstermekle değil, büyük bir cesaretle mevzuata da el atmak suretile -hemen olmasa bile, pek kısa bir istikbalde, ortaya koyacak mıydı?

Radyo için de aynı sualler hatıra geliyordu. Önümüzde çok çetin bir "Hükümet programı üzerinde tartışma" meselesi vardı. Muhalefetin vatanperverce konuşması beklenebilirdi ama, yumuşak konuşması bahis mevzuu bile değildi. İki tarafın, büyük hatipleri çatışabilirterdi. Radyo düelloyu tek taraflı mı, çok taraflı mı aksettirecekti? Muhalefetin söylediklerim duyabilecek miydikT Yoksa mikrofon, sadece İktidara mı tahsis edilecekti? Bu, Yırcalı Radyosu için büyük bir imtihandı.

Doğrusu istenilirse, aklı başında kimseler aşırı şekilde acele etmiyorlardı. Herkes, işleri iyiye "götürecek olanlara gerekli zamanı -ama sadece gerekli- vermeye hazırdı. Ne var ki tutulduğu hissedilen yolda duraklama, gerileme olmasın ve hedef "mevzuatı tadil" bulunsun. Zira Demokrat İktidar dağın arkasında kaybolan eşeğimizi bize buldurup buldurup elimizden tekrar o kadar çok almıştı ki, şöyle yürekten, endişe duymaksızın bir oh çekebilmek herkesin harcı olmaktan çıkmıştı.

Gerçi, bu haftanın sonunda pek çok kimse "en ehemmiyetli hâdise olarak Mecliste İktidar ile Muhalefetin verdiği meydan muharebesini görüyordu. O meydan muharebesi vaziyeti kara bulutlarla kaplı saydırabilirdi. Ama, aslında Mecliste olup bitenler, bir çıbanın deşilmesinden başka mana taşımıyordu ve zaruriydi, O yapıldığına göre memleket, cerahati akıtmış oluyordu. Ta ki bir yanda İktidar, ötede Muhalefet bunu böyle anlamak olgunluğunu gösterebilsinler...

Haftanın içinden
PROGRAM

Metin TOKER

Beşinci Menderes hükümetinin programı itimad aldı. Bunda şaşılacak bir cihet elbette yoktur. Başbakan evvelâ Grubunun karşısına çıktı, programını oradan ittifakla geçirdi, Meclise geldi, Demokrat milletvekillerinin reyleriyle itimad muamelesi tekemmül etti. Şaşılacak cihet, Adnan Menderes gibi son derece tecrübeli bir politikacının bu programı hazırlamış olması, D. P. Meclis Grubunun da onu ittifakla kabul etmesidir. Zira sadece 1967 seçimleri, milletin İktidardan beklediğinin başka olduğunu gözlerin önüne koymak gerekirdi.

Beşinci Menderes hükümetinin programı, siyasi hadiseleri yakından takip edenlere hiç yabancı gelmeyecektir. Seçimlerden evvel bir tekzip şeklinde ve sayın Emin Kalafatın imzasıyla neşredilen meşhur beyannamedeki hükümet etme prensiplerinin hepsi, hükümet programı diye getirilmiştir. Türkiyenin esas meselesi olarak "Kalkınma" alınmış, o gayeye varmak için otoriter usuller mubah görülmüş, mürakabe meselesi ikinci plâna atılmış, Hürriyetmiş, İnsan Haklarıymış, Demokrasiymiş bunlar, birer vehîme, birer boş kalıp telâkki edilmiştir. Ayrıca İcranın selâhiyetlerinin de genişletileceği açıkça bildirilmiştir. Menderes V. in rejim mevzuundaki görüşleri bunlardır. "Görülmemiş Kalkınma" ya ayak uydurmayan müesseselerin, hürriyeti gaye bilen temayüllerin tanzim göreceği, meselâ Basının bir defa daha ele alınacağı ima yoluyla değil, kelimelerden çekinilmeksizin ifade olunmuştur. "Asırların ihmaline uğramış Türkiye" yi Beşinci Menderes hükümeti -meselâ Vanoni veya Monnet plânlarının yerineadına pek âlâ Kalafat Plânı denilebilecek bir planla muasır medeniyetin seviyesine çıkarmak üzere kolları sıvamıştır.

Bir Batı Demokrasisinde İktidara- gelen, daha doğrusu İktidarda kalan partinin bu şekilde davranması son derece tabiî sayılabilir. Parti, seçimlerden evvel bir beyanname neşretmiş, görüşlerini bildirmiş, hükümet etme usullerini açıklamış, sonra da seçimleri kazanmıştır. Bu, seçmenin o beyannamedeki esasları benimsediğinin işaretidir, demek ki ekseriyetin arzusu memleketin öyle idare edilmesidir. Ama bizde D. P. nin ekalliyette kalarak ve elindeki bir çok vilâyeti kaybederek İktidarı muhafaza edebilmesi, Kalafat Plânının tasvip görmediğinin delili değil midir? Seçimlerin neticesi, anlaşılan, D. P. büyükleri üzerinde bir intibah yaratmamıştır; demokratik nizamlarda değil, daha ziyade iki Dünya' Harbi arasında revaç görmüş doktrinler kendilerine cazip görünmektedir. Ama millet böyle düşünmemektedir ve bu hakikatin kabul edilmemesi pek şaşılacak bir ihtiyatsızlıktır.

Açıklanan Programın her satiri, ihtimal ki iyi niyetli, ancak tamamile demode bir zihniyetin izini taşımaktadır. İktidar geceli gündüzlü şu vatanı kalkındırmaya çalışmaktadır. Yedi sene içinde neler ve neler yapılmıştır! Böylesine gayretli bir İcra organı hiç kimse tarafından rahatsız edilmemelidir. Bazı aksaklıklar olabilir. Olsun. Tenkidi, mürakabeyi esas sayarak tutulan yol terkedilmeyecektir. İyi niyetli ikazlar dahi öyle büyük bir ehemmiyetle kaale alınmıyacaktır. Hükümet kanun çıkarmaksızın, kararnamelerle bir çok işi tedvir edecek, gerekli tanzimleri yapacaktır. Kısacası Beşinci Menderes hükümeti, Demokrasiyi gaye bilmeyecektir. Beşinci Menderes Hükümetinin gayesi en seri yoldan memleketi kalkındırmak olacaktır. Demokrasi bir lüks sayılmaktadır.

Kalafat Plânının büyük- hatâsı, memleketi' sanki mutlaka bir tercihe mecburmuş saymanıdır. "Canım, bizi rahat bırakın da şu işi görelim". Bu, eski Almanyayı, eski İtalyayı idare edenlerin sloganı olmuşdur. Bir yandan eski Almanyanm ve eski İtalyanın uğradıkları felâket, diğer taraftan yeni Almanyanın ve yeni İtalyanın yarattıkları mucize gözlerin önünde bulunmasaydı, Kalafat Hânı makbul bir plân sanılabilirdi. Ama tecrübe ortadadır ve Türk milleti bu tecrübelerden D. P. büyüklerine nazaran çok daha fazla istifade sağladığı için Plânı mahkûm etmiştir. "İspat hakkı mı. Azot fabrikası mı ?" Bir zamanlar İktidar ileri gelenlerinin millete sorduğu bu suale seçmen 1957 seçimlerinde "Hem Azot fabrikası, hem İspat Hakkı" diye cevap verdiği halde. Beşinci Menderes hükümeti "Azot fabrikası" deyip geçmektedir. Bu, bir yanlış tutumdur. Yanlış tutumdur ve muvaffakiyete götürmeyecektir.

Şimdi, bir noktanın sureti kafiyede anlaşılmasına lüzum vardır: Bu memleketin ilerlemesi gerektiği hiç kimse tarafından inkâr edilmemektedir. Ama D. P. iktidarı mucizeler yaratan bir iktidar değildir. Türk Mucizesi bundan çeyrek asır evvel yaratılmıştır. Radyolar yapılanları istedikleri kadar mübalağa etsinler, sözcüler methetsinler. Hepsi boşunadır. Türkiyenin bugünkü ihtiyacı, çeyrek asır evvel başlanılanları daha süratli, daha verimli, daha rasyonel, bilgili ve tecrübeli şekilde devam ettirecek olan bir iktidardır. Bu İktidarın omuzlarındaki asıl yük ise girdiğimiz çok partili rejimi, bizzat sayın Menderesin Bahar Havası günlerinde Eskişehirde vaad ettiği gibi artık normal mecrasına sokmaktır. "Gölge etme, başka ihsan istemem" lâfı, sanki bugün için, bugünkü durum için söylenilmiş bir güzel lâftır.

Şunu yaptık, bunu yaptık, şunu yapıyoruz, bunu yapıyoruz.. Doğru. Ama sen eski İktidardan bir devlet devraldın, eski İktidar bir harabe buldu; sen eski İktidardan 130 ton altın devraldın, eski İktidar borç takabbül etti; sen yüz milyonlarca dolarlık yardıma nail aidini, eski İktidar düşman bir dünyaya karşı İktisadi İstiklâl Savaşı verdi. Nihayet ve bunların hepsinin üstünde sen engin bir itibara, öteki "Hasta Adam"a varis oldun. O halde nedir bu çalımın?

Ama çalım yapmaya D. P. nin çok hakkı olurdu; eğer Demokrasiyi bir lüks sayacak yerde İkinci Dünya Harbi sonrasının Türkiyesinde onun 1 numaralı ihtiyaç sayılması gerektiğini aklının bir köşesine yerleştirseydi ve ona göre davransaydı. Otoriter yollar, Türkiyeyi arzulanan nurlu İstikbâle götüremez. Zira biz Türkler, demokratik bir rejim içinde yaşamaya kat'i surette azmetmiş bulunuyoruz. Bu azme uyacak yerde, bu azmin karşısına dikilmeye kalkışmak nasıl basiret sayılabilir? Hele, 1957 seçimlerinin neticesi ortadayken.

Program İspat etmektedir ki İktidar bir kısım iktisadî hatalarını görmüştür. Teşhis başarılıdır. Fakat tedavi çaresi olarak gösterilen Kalafat Plânı ve o ruh içinde piyasaya karşı alınan polis tedbirleri, müessiriyet prensibinden maalesef haberdar bulunulmadığının acık delilidir. Adalet sahasında ve Basın işlerinde, bunların tatbikat safhasında kendini gösteren iyi alâmetler, Beşinci Menderes hükümetinin programı hakkında daha başka ümidler vermişti. Programının esasını, çekirdeğini Kalafat Plânının teşkil etmesi hakiki bir talihsizlik tir. Otoritenin faziletine inanç, D.P. mesullerinde devam etmektedir. Program Parti içi ve Parti dışı bütün mürakabeden kurtulma gayretinin ve niyetinin ifadesidir. Sadece bu, 1957 seçimlerinin dersiyle tezad teşkil etmektedir. Çok partili rejimin ruhu, yazık ki, bu son dersten sonra dahi anlaşılmamıştır.

Beşinci Menderes hükümeti, son Menderes hükümeti olursa hiç kimse şaşırmayacaktır.

Emin Kalafat
Doktriner

B. M. M.

Bir kargaşalık

Meclisin, Başkana nazaran sol tarafından, birden canhıraş bir çığlık duyuldu. Gri elbise giymiş, kısa boylu, gençten bir adam feryad ediyordu. Oturduğu yerden ayağa fırlamıştı, elini kolunu sallayarak bağırıyordu. Kürsüde İsmet İnönü yardı. Eğer, C.H.P. Genel Başkanı o esnada bir ithamda bulunmuş olsaydı, soldan fırlayan İktidar mensubunun -Giresun milletvekili ve Çalışma Bakanı Hayreddin Erkmen - itiraz etmekte olduğu hatıra gelebilirdi. Herkes, ilk önce "acaba biri, sevimli Bakanın ayağına mı bastı" diye düşündü. Zira İnönü, Giresun valisinin halk üzerine su, sıkmak gibi bir ihtiyatsızlık yapmadığını söylüyordu. Hayreddin Erkmen ise, "Yalan" diye feryad ediyordu. Sonradan anlaşıldı ki Çalışma Bakanı, lâfı ters anlamıştır. Hâdise, bu çarşamba günü Büyük Mecliste cereyan ediyordu ve "Program müzakereleri" hakkında hiç bir şey bundan daha iyi fikir veremezdi. Müzakereler tam sekiz saat sürdü, bir çok dert deşildi, karşılıklı ithamlar ileri sürüldü, ama Fethi çelikbaş hariç, hiç kimse dişe dokunur, meselelere çıkar yol gösterir, hatta vaziyeti tahlil eder bir şey söylemedi. Muhalefet başarısızdı, İktidar ondan da başarısızdı.

O gün sabahleyin, oldukça erken Bir saatte Menderes V. in programı, kabedilmiş halde C. H. P. ye verilmişti. D. P. Genel Başkam bir gün evvel kendi Grubundan itimat almıştı. Çarşamba öğleden sonra, programını Mecliste okuyacaktı. Hasan Baka kabinesinden beri bir teamül yerleşmişti: Muhalefete, tenkitlerini hazırlayabilmesi için kısa bir mühlet veriliyordu. Fakat, programın acele dağıtılmış olması Muhalefeti kuşkulandırdı. Galiba bir emrivaki yapılmak isteniliyordu. Nitekim öğleden önce İnönünün Çankayadaki evinde Genel Başkan ile Barutçu ve Yetkin kütüphaneye kapandılar, çalıştılar. Hazırlıklı olmanın faydası vardı.

Nitekim, Adnan Menderes programını Meclis kürsüsünden okuyup dışarı çıkmıştı ki, C.H.P. adına Faik Ahmed Barutçu söz aldı, teamülü hatırlattı, görüşmelerin cumaya bırakılmasını istedi. D. P. Grubunun malûm simaları derhal seslerini yükselttiler. Taktikçilerin, Muhalefeti hemen konuşmaya mecbur etmek istedikleri anlaşılıyordu. Nitekim Barutçunun teklifi reddedildi ve C.H.P. Grubu adına İsmet İnönü kürsüye davet edildi. Fakat bir çok Demokrat milletvekilinin, mühlet verilmemesini hiç iyi karşılamadıkları, Barutçunun takriri lehinde rey kullandıkları da gözden kaçmadı. Bunların sayısının hayli kabarık olması memnuniyeti mucipti. Hakikaten böyle iyi bir teamülün niçin terkedildiğini anlamak kolay değildi. Muhalefet zihnini derleyip toplayamadığı için bütün konuşmalar son derece dağınık, üstelik sinirli hava içinde geçti, asaplar gerildi, hattâ iş yumruklaşmaya kadar gitti. Ama gene de içi cerahat dolu çıban patlatıldı ki, bunun, sıhhatli bir havayı artık getirmesi pek âlâ mümkündü. Mukadder çatışma böylece atlatılmış oluyordu.

DERS ALMAK İÇİN GEÇ

AKİS okuyucuları bu hafta. Dünyada Olup Bitenler kısmında, Yeni Zelanda seçimlerinin son derece alâka çekici neticesini bulacaklardır. Yeni Zelanda Parlâmentosu seksen milletvekilinden müteşekkildir. Seçim sonunda İşçi Partisi kırk bir, Milli Parti otuz sekiz sandalye kazanmıştır. Bir aday seçimler esnasında, öldüğü için onun bölgesinde seçmenler sandık başına gitmemişlerdi. Yeni aday tesbit edilir edilmez orada da seçim yapılacaktır. Fakat bölge, Milli Partinin kalelerinden biridir. Böylece Yeni Zelandayı bu devre otuz dokuz muhalife mukabil kırlı bir milletvekiline sahip İşç. Partisi idare edecektir.

Sonra?. Haberin "sonra"sını arayacak Dünyada Olup Bitenler kısmı okuyucuları boşuna zahmet etmesinler. Hepsi o kadardır. Bir nokta ve son. Ne seçimlere itiraz, ne hile iddiası, ne Meclis Tahkikatı, ne şu veya bu bölgede seçimlerin yenilenmesi kararı. Reyler verilmiş oyun oynanmıştır. Şimdi taraflar seçmenin badesine boyun eğecekler ve İşçi Partisi Yeni Zelandanın meşru, kuvvetli, mutlak İktidarı olarak memleketin mukadderatına kanunların çerçevesi içinde ve Muhalefetin dikkatli mürakabesi altında bakim olacaktır. Elbette ki İşçi Partisinin liderleri çok sıkıntı çekecekler, hiç rahat etmeyeceklerdir. İktidar Grubunu teşkil eden milletvekillerinin sayısı ötekilerden sadece iki adet fazladır. Bu demektir ki bir tek milletvekili Muhalefete katılsa İşçiler hükümet kuramaz hale düşerler, iki milletvekili aleyhte rey verse iktidardan ayrılırlar. Buna rağmen, muhalefetin İtiraz sesi yükseltmemesi gibi İktidar da bir Iskat kanunu denemesine girişmemiştir. Normal olan da bundan ibaret değil midir?

Şimdi, elbette ki hatıra mukadder sual geliyor: O halde, mızıkçılar bizde mi? Muhalefet, İktidarı az rey farkıyla, daha doğrusu reylerin ekseriyetini aldığı halde kaybettiği için mi şikâyet etmektedir; İktidar kuvvetli bir Muhalefet karşısında keyfi idarede devam etiği taktirde inanılmaz güçlüklerle karşılaşacağından mı gülünç ithamlar ileri sürmekte tedbirler almaya kalkışmaktadır? Bu düşüncelerin bugünkü huzursuzlukta bir payı yok değildir. Ancak asıl derdi başka yerde aramak lâzımdır.

Yeni Zelandada kaybeden de, kazanan da memnunsa, daha doğrusu neticeyi tatmin edici buluyorsa bunun sebebi, seçimlerin her türlü şüpheden uzak cereyan etmiş bulunmasıdır. Bir seçimden sonra şüphe bulutları sadece tarafların şöyle veya böyle hareket etmelerinden dolayı göğü kaplamaz. Eğer seçimlerin cereyan tarzını çerçeveleyen kanun aksaksa, kaybeden "kazanan hile yaptı" der, kazanan kaybedenin tedhişe başvurduğunu' iddia eder. İşin fenası, bunu önlemenin de imkânı yoktur.

Şikâyet etmeyi yasak edersiniz, gazeteler için hususi kanunlar çıkarırsınız, Mecliste hatipleri konuşturmazsınız; ama her şey faydasızdır. Gönüller huzura kavuşmaz. Ne İktidar rahat eder, ne Muhalefet ve tabii ne de millet. Ortada bir şevlerin bulunup bulunmadığı meselesi süratle arka plâna *geçer. Ö*n plânda bir sonsuz çekişme kalır ve bu, devre boyunca sürüp gider. Bizde başlayan budur.

Seçimleri takiben memlekete hakim olan hava, bir sürpriz sayılmamalıdır. Bırakınız başka ikazları, yalnız AKİS, şu seçimlerden önce eğer seçmenler sandık başlarına bilinen kanunla gönderilirse neticenin hiç kimseyi tatmin etmeyeceğini defalarca hatırlatmıştı. Kanunda aklın almayacağı açıklar vardı, kanunda inanılmaz noksanlar bulunu-

İnönü anlatıyor

İnönü, konuşmasını üç kısma bölmüştü. Evvelâ Dış politika mevzuunda konuştu. Harikulade bir konuşmaydı. C. H. P. Genel Başkanı, Türk toprakları üzerinde yaşayanların en iyi dış politikadan anlayanı olduğunu bir defa daha gösterdi. Hele o faslın sonunda, idareden ne kadar şikayetçi olunursa, olunsun, vatan müdafaası bahis mevzuu olunca herkesin yapacağı işin hudutlarda ölmekten başka şey olmadığını öylesine asil bir edayla söyledi ki, Demokrat milletvekillerinden Rıfat Kadızade -Başbakanın çocukluk arkadaşı- ve Muammer Çavuşoğlu, kendisini hararetle alkışladılar.

Fırtınayı ikinci fasıl kopardı, İnönü partisinin seçim şikâyetlerini birbir dile getirdi. O da, İktidarın suralamasını alarak Seçim Öncesi, Seçim Esnası ve Seçim Sonrasını tahlil ediyordu. Huzursuzluğun nasıl başladığını bildirdi ve buna asıl sebep olarak, 1954 den bu yana tutulan yolu gösterdi. Seçimler sırasında radyonun nasıl tek taraflı işlediğini, kütüklerde nasıl oynandığını, nasıl baskı yapıldığım anlattı, bilhassa İç İşleri Bakamı ile Adalet Bakanını itham etti. İnönüye göre bu, memleketşülmul bir tertipti. Zira olanlar bir muhtarın, bir kaymakamın, bir valinin "marifeti" olamazdı. Bir orkestra şefi, bütün yolsuzlukları idare etmişti. Konuşma sırasında Gaziantep hâdiseleri üzerine Muhalefet projektörünün ışığı döküldü; Sonra Namık Gedik aynı hadiseleri başka zaviyeden anlattı. Söylenenler ters istikametteydi, ancak ortaya çıkan hakikat şu oldu: Gaziantep hâdiseleri son derece mübalağa edilmiştir, maksadlı kullanılmıştır, atılan taş ürkütülen kurbağaya değmemektedir. Fakat D. P. Grubu, çok hassas bulunduğu seçim mevzuundaki bu beyanları, inanılmaz derecede gürültü yaparak, adeta zorla dinledi. Zira herkes anlamıştı ki, eğer Muhalefet liderinin sözü kesilirse Muhalefet, müzakereleri derhal terkedecektir. Bu yüzden D. P. nin bilhassa "gayrımutedil" milletvekilleri acı ilâç içen çocukların hırçınlığı içinde İnönünün sözlerini hazmettiler.

Turhan Feyzioğlu

Mart içeri pire dışarı

C. H. P. Genel Başkanı son olarak, iktisadî durum üzerinde durdu. Elinde evvelden hazırlanmış bir metin vardı. Bu yüzden iddiaları, pek programın teferruatına uymadı. Fakat mühim olan o değildi. Mühim olan, D. P. Grubunun, müzakereleri aceleye getirmesi yüzünden, İnönünün, "huzur yolu" diye gösterdiği yolun, iyi görülmemesi oldu. C. H. P. Genel Başkanı aslında, bütün sert edasına rağmen, yumuşak ve mutedil bir yol gösteriyordu. İhtilâl olmasın mı deniliyordu? İhtilâl olmazdı; Muhalefet o usullere taraftar değildi. Fakat huzur tankla, topla elde edilemezdi. Eğer İktidar bir hukuk devleti kurmaya yanaşırsa, mesele kalmazdı. Bu, şu demekti: Eğer İktidar zor metodunu terkeder, ciddî teminat verir ve hemen fiiliyata geçerse Muhalefet kendisine yardımcı olmayı kabul ediyordu. Bu fikir, karşılıklı sinirlilik, keşmekeş içinde maalesef kaybolup gitti.

Bu sırada Menderes salonda değildi, kabinenin başında Tevfik İleri oturuyordu. Başbakan müzakereleri yukarda, hoparlörden takip ediyordu.

KALINMIŞ DEĞİLDİR

yordu, kananda tek taraflı işleyecek bir çok nokta mevcutta. Bugün İktidarın Muhalefet, Muhalefetin İktidar hakkında ileri sürdüğü iddialar tahminin hiç de yanlış sayılamayacağının açık delilidir. İşte Yeni Zelandada kanun böyle olmadığı içindir ki, İktidarla Muhalefet arasında milletvekilliği fark bulunduğu halde itiraz hiç kimsenin hatırından geçmemektedir; işte Türkiyede kanun böyle olduğu içindir ki dört yüz milletvekilliği fark bile ciddi şikâyetlerin yükselmesini önlememektedir. Niçin 1950 de kaybeden sportmence kaybetmişti, niçin 1954 de herkes hakkına rica göstermiştir Çünkü 1957 seçimlerini ayarlayan kanun süratle tadili gereken bir kanundur.

Olanın olduğu muhakkaktır. Bu demek değildir ki, olanlar unutulmalıdır. Bilâkis, olanlar ciddiyetle tetkike tabi tutulmalıdır. Ortada Ur Meclis Tahkikatı talebi var dır; Tahkikat siyasî bir topluluktan siyasî ve peşin bir karar almak gayesini gütmezse, bilakis adalet ve hakkaniyet dairesinde yürütülürse, tahkikata güven verici simalar, temsilciler memur edilirse, müstakbel komisyonda taraflar eşit şekilde temsil edilirse, bundan memlekete sadece hayır gelir. Tahkikat, Meclisin iç tüzüğü gereğince, Meclisin seçimler mevzuunda tenevvür etmesi için yapılacaktır. Gelecek ışık seçim kanununun tadiline yarar o istikamette yol gösterirse bir dahaki seçimler teminat altına alınmış olur. Ortada bir Kütük meselesi bulunduğunu kim inkâr edebilir? Kütük meselesi seçimlerin neticesine ne nisbette müssir olmuştur, bu meseleyi bertaraf etmek için ne yapılmalıdır? Aklı başında bir tek vatandaş bir Radyo Meselesinin mevcudiyetini reddedebilir mi? Radyo Meselesi seçimlerin neticesine ne **nisbette müessir olmuştur, bu meseleyi bertaraf etmek için ne yapılmalıdır? Liste tanzimi hakkının fiilen seçmenden alınmış olduğu bir hakikat değil midir? Onun tesiri ne olmuştur, mesele nasıl bertaraf edilecektir? Bunun gibi daha ne noktalar vardır ki, her biri seçimler üzerine haklı veya haksız şekilde düşürülen gölgeyi memleket afakına çekmiştir.**

İşte, Büyük Meclisin meşgul olması lazım gelen hakiki iş! Bugünkü Seçim Kanununun hiç kimseyi tatmin etmediği niçin saklanmalı? Niçin görmemeli ki seçimlerden beri devam eden keşmekeşin büyük mesulü odur? Meclis Tahkikatı bir hakikatin belirmesine yarayabilir ve Büyük Meclis o ışık altında önümüzdeki seçimleri her türlü şüpheden salim kılabilir. Vatanseverliğin icabı bu olduğu gibi, tarafları ithamlardan kurtaracak da bundan başka birşey değildir.

1946 seçimleri de dedikodulu geçmişti. C. H. P. İktidarı ne yaptı? Bütün yapılanların suç olarak yapılmış bulunduğunu, tutumuyla ilân etti. Zira şikâyet mevzularını kanunlaştırmadı, bilâkis tedavi etti ve ortaya bir İktidara iftihar verici 1950 Seçim Kanununu çıkardı. Halbuki o da, 1954 de D.P. nin akıllılık saydığı yoldan yürüyebilir, her şikâyet mevzuunu kanunlaştırıp meşru kılabilirdi.

Şimdi, D. P. nin alaturka kurnazları bıyık altından gülerek soracaklardır: "Öyle yaptığı için de 1950 de düşmedi mi?" Cevap basittir: Bir Partinin düşme saati geldi mi, onu akıbetinden dünyanın hiç bir kanunu kurtaramaz. Ne var ki düşme saati gelen parti C. H. P. gibi davranırsa böyle düşer -yani, düştükten sadece yedi sene sonra iktidarın 1 numaralı namzedi olur-, başka türlü davranırsa bir düşer ki, Allah düşman başına vermesin.

Kavgalar, gürültüler

İnönüyü başka hatipler takip ettiler. Günün yıldızı Fethi Çelikbaştı. Son derece itidalli, aklı selimle dolu bir konuşma yaptı. Tebessüm uyandıran sözler Sebati Atamanla Hikmet Bayurunkiler oldu. Turhan Feyzioğlunun bir hiç yüzünden salondan çıkarılması, iki milletvekilinin yumruklaşmasına kadar işi götürdü. Namık Gedik konuştu, Suphi Baykam (Adana - C. H. P.) konuştu. Laf, lâf, lâf.. Hiç biri incir çekirdeğini doldurmuyordu. Ama 1957 seçimlerinin ufuneti deşilmişti. Şimdi, ateşin düşmesini beklemek lâzımdı. Menderesin müzakerelere hiç katılmaması, programdaki "tenkitlere fazla bir ehemmiyet vermeyeceğiz" prensibinin, galiba ilk tatbikatıydı.

Eğer bu, "tenkit edenleri de tenkile kalkışmayacağız" manasına geliyorsa, Meclisteki Meydan Muharebesinin pek çok şeyi hallettiği söylenebilirdi.

Ancak çarşamba gecesi, saat on birde, Meclisten nemli Ankara sokağına çıkanlar, kendi kendilerine soruyorlardı: İktidar, Muhalefete mühlet vermemekle ne kazandı? Ortada, zarardan başka şey görünmüyordu.

İktisad

5inci denk bütçe

Görülmemiş kalkınmanın meşhur enflâsyonsever Maliye Bakanı, bu haftanın başında 1958 bütçesini B. M. M. ne takdim ederken, her yıl çok tekrarlanmış bir beyanatta bulunmayı ihmal etmiyordu. 1964, 1955, 1956 ve 1957 bütçeleri gibi 1958 bütçesi de denkti, samimiydi, tasarruf prensiplerine sadıktı. 1967 bütçesinin 300 milyon civarında bir açıkla kapanacağını iki kere ikinin dört ettiği gibi bilenler 4.447.442.400 447.442.409 yazarak denkleştirilen bütçelerin denkliği hakkında hayale kapılmıyorlardı. Esasen geçmiş senelerin kat'i hesap rakkamları, en nikbin mizahçılara bile rüya gördürmüyecek kadar sarihti.

Geçen yıl bütçesine nazaran, % 11 fazlayla hazırlanan yeni bütçenin, tasarruf prensiplerinden ne kadar mülhem olduğu aşikârdı. Enflâsyonsever Bakan, D.P. programının "çok sıkı bir tasarruf zihniyeti ile tanzim edilmiş, denk bütçe"den bahseden 73. maddesine elhak sadıktı! Tasarruf numunesi İktisadî Devlet Teşekkülleri de, gayet tabii tasarrufa riayet edeceklerdi.

İşte, bütçede samimiyet prensibine de böylece bağlı kalınıyordu...

Hep aynı hikâye

Piyasa muhaliflerine karşı girişilen gürültülü kampanya, geçen hafta da Zafer ve Havadis bataryalarının himayesinde devam ediyordu. Ticaret Bakanlığı ardarda tebliğler yayınlamakta, mühim ihtiyaç maddelerine yeni fiatlar biçmekteydi. Valilere gıda maddelerini kontrol için yeni **selâhiyetler verilmişti. Valilerin enirinde** fiat **kontrollerini tesirli bir** şekilde yürütecek teşkilâtın **mevcut olmaması bile** mühim değildi. İstim, **âdet** üzere arkadan gelecekti...

Bütün bu gürültüler, ardarda neşredilen tebliğler, hafızası nisyan **ile malûl** olmıyanlar için bir yenilik sayılmazdı. Tek yenilik maliyet fiatı tesbiti gibi zor ve çapraşık yollardan vazgeçip hükümetin götürü olarak satış fiatlarını tesbitiydi. Besbelli, 1956 yaz aylarından sonra uykuya çekilen talihsiz Millî Korunma Kanunu tekrar sahneye çıkıyordu. Anlaşılan muhayyileleri polis tedbirlerinden ötesini **tasavvura** müsait **olmıyanlar,** eski defterleri karıştırmaktan başka çıkar **yol** bulamamışlardı.

Ömür Adam!

Ahmed Emin Yalman, o kendisine has patetiko - politik heyecanıyla memleket ufuklarına yeni bir -hayır, balon değil- siyasi şahsiyet salıyor: "Müstakillerin benimsemeğe başladıkları ve istikbâl hesabına bir kıymet, bir ümid saydıkları Fahrettin Kerim Gökay"! Makaleyi sonuna kadar okusanız, yerlere yatmamanız imkânsızdır. "Devlet adamı hamurundan dirayetli bir ilim adamı", "İsviçrede vazife başına gitmesi Allahın bir lûtfu", "yeni bir gelişmeye alt imkânların köprübaşısı".. Ama, en güzelini Ma sona sakladık: Fahrettin Kerim Gökay yalnız Üniversite, yalnız İstanbul, yalnız memleket değil, dünya çapında bir adamdır! Dünya çapında adara: F. K. G.!

Ne o, gülüyorsunuz? Galiba üstadın başka bir kerametini hatırladınız. Hani şöyle yazmıştı: Adnan Menderes Amerikaya gittiği zaman Amerikalılar hep ağladılar, Allahım bize neden bu çapta bir devlet adamı nasip etmedin diye...

Şu bizim Ahmed Emin Yalman çap işini galiba hiç öğrenemeyecek!

Halbuki 1956 kıssasının hissesi o kadar acıktı ki.. Resmî istatistik bültenlerine bir göz atmak kâfiydi, Haziranda bir duraklama geçiren, hattâ Ekim ayına kadar biraz düşen fiatlar, Millî Korunma barajlarını yıkarak hızla yükselmeye devam etmişlerdi.

Muvaffakiyetsizliği su götürmeyen denemelerle hâlâ ne diye vakit kaybediliyordu? Ciddî tedbirler almanın zamanı çoktan gelmişti. İşte müstakil ve muhalif gazeteler, üç haftadır dilleri döndüğü kadar bu hakikati anlatmaya çalışıyorlardı. Karaborsacıların değirmenine su taşımakla itham edilmek için doğrusu bu kadarı kafiydi. Çatık kaşlarına rağmen bir türlü ciddi gözükemeyen malûm gazeteler, piyasa muhaliflerine maşalık eden siyasî muhaliflere ateş püskürüyorlardı.

Bu mutad kantolardan bıkanlar bütçede ve Hükümet programında yeni bir şeyler bulabilmek ümidiyle bekliyorlardı. Maamafih Menderes IV hükümetinin programında da, doğrusu güzel ve isabetli vaadlerde bulunulmuştu. Menderes IV iktisadî hastalığı gayet iyi keşfetmiş, oldukça makul tekliflerle Meclis önüne çıkmıştı. Bütçe hakikaten denkleştirilecekti. Merkez Bankasına başvurmamaya gayret edilecekti. İktisadî devlet teşekkülleri kendi yağlarıyla kavrulacaklardı. Kredi işi tanzim edilecekti v.s... Maalesef bu iktisadî bahar havasî çok kısa **ömürlü oldu.** Ezelî nikbinler **yine de** Menderes V programından ümitlerini kesmek istemiyorlardı. Fakat Maliye Bakanının bu hafta başındaki beyanatı bu son ümitleri de ortadan kaldırıyordu.

Ümitler Sam Amcada

Meşhur üçyüz milyonluk yardım hikâyesinden beri Cumhuriyet Hükümeti, Sam Amcanın nihayet bir gün meram anlıyacağı ümidim kaybetmemişti. Gerçi bu ümit şimdiye kadar gerçekleşmemişti. Eisenhower Doktrininin iktisadi faslından Bağdat Paktı üyelerine ancak 12.5 milyon düşmüştü. Eh sıkışırsak, açıktan ziraî mahsul fazlalarını göndermekte de kusur etmiyordu. Ama bu kadarı kâfi değildi.

Sam Amcanın şartları malûmdu. Şimdiye kadar takip edilen nakdî ve malî siyaset değişmedikçe mütemmim bir yardıma yanaşmıyordu. Kristof Kolomb siyasetinden vazgeçilirse "mâkul" bir yardımda bulunmayı düşünecekti. Cumhuriyet hükümeti şimdiye kadar şartlı yardım fikrini pek beğenmemişti. Fakat kimbilir Menderes V programı belki de Amerikayı ikna edebilirdi... Ümit ümitti.

Fiat yükselmelerine karşı girişilen mücadelede, mütemmim bir yardım isabetli kullanılırsa iyi bir silâh olabilirdi. Ama ne var ki eskilerine çok benzeyen yeni bütçeyi Amerikalılara beğendirmek herhalde çok güç olacaktı. Amerika ikna edilse bile dövüş kıtlığına dış yardımın deva olacağını da sanmamalıydı. Taşıma suyla değirmeni devamlı döndürmek imkânsızdı.

Bir örnek

Şu günlerde diğer bir memleket daha döviz derdine çare aramakla meşguldü. Son yıllarda istihsalin görülmemiş derecede ' gelişmesine rağmen, talebin istihsalden fazla artması, Fransanın dış ticaret muvazenesini bozmuştu. Fransız İktisadi Şûrası derde deva arıyordu. Dış ticaret meselelerinde şöhret yapmış Profesör Maurice Bye, dış ticaret açığını önliyecek bir raporla ortaya çıkıyordu: Dış yardım, derdi halletmezdi. Hakiki meseleleri ancak bir

Enflâsyonsuz Kalkınma

Doğan AVCIOĞLU

Senelerdir memleket iktisadının müsaade ettiğinden çok istihlâk etmek istiyoruz. İstiyoruz, zira nakdi gelirler yekûnu, istihsal fiatlarıyla ifade edilen mal arzını bir hayli aşmaktadır. Aşırı talep, ithalât arzusunu arttırıp ihracatı azaltarak döviz kaynaklarını da kurutmaktadır.

Elde mevcuttan fazlasını yemenin sırrını henüz kimse keşfedemediğine göre, aşırı talebi karşılamak için mal fiatları yükselmektedir.

Zamanla fiat yükselmeleri itiyad haline gelmekte, yüksek fiatları daha yüksek fiatlar takip etmektedir. İşte hastalık aşağı yukarı bundan ibarettir.

Aşırı talebi doğuran başlıca sebep, takip edilen iktisadî siyaset olmuştur. Ayni zamanda istihlâki, verimli verimsiz yatırımları ve savunma masraflarını arttırmak istiyen hükümet senelerdir gelirinden fazlasını istihlâk etmektedir. Meselâ 1957 yılında Devlet sektörünün açığı 800 milyon liradan aşağı olmıyacaktır.

İş bununla da bitmemektedir. Devlet sektörü açığı banka mevduatını şişirmekte, kredi vasıtasıyla bankalar da, banknot matbaasına lüzum kalmadan, Merkez Bankası gibi para yaratmaktadır.

Nüfusun hızla çoğalması, köyden şehre gelenlerin yeni istihlâk ihtiyatları kazanması, ziraî mahsulün yulardır ümit edilenden az olması arz ve talep arasındaki muvazenesizliği daha da arttırmaktadır. Pazarların kötü tanzim edilmesi, satıcıların muhtelif vasıtalara başvurarak millî gelir içindeki hisselerini arttırmak imkânlarına sahip olması da mütemmim güçlükler doğurmaktadır.

Hastalığın teşhisi tedavi yollarını da göstermektedir: Arzı çabucak arttırmaya imkân olmadığına göre, istihlâki disiplin altına almaktan başka çare yoktur. Devlet, halkın ve kendisinin istihlâkini kısmak, tasarrufu arttırmak zorundadır. Zamanımızda Devlete gelir temin etmekten çok, istihlâki kısma vasıtası haline gelen vergi kimsenin hoşuna gitmemesine rağmen en müessir tedbirler arasındadır. Ziraî gelirlerin vergilendirilmesi ister istemez akla gelmektedir. Kredi musluklarının kısılması da alınması zaruri tedbirlerden biridir.

Peki ya yatırımlar t İstihsali arttırmanın hemen hemen tek yolu yatırımlardır. Fakat ayni zamanda her yatırım tesirini istihsalden evvel gelirler üzerinde göstermektedir. Bilhassa baraj, yol, Uman gibi zaruri yatırımlar, uzun bir müddet için sadece yeni gelirler tevzi ederek talebi körüklemektedir. Hele istihsal güçünü arttırmak gibi bir İddiası da olmıyan meşhur "güzelleştirme" masrafları son derece mevsimsiz yatırımlardır. O halde gerek resmî, gerek hususî yatırımları sıkı bir seçmeye tâbi tutmaktan başka çare yoktur. Hususî sektörün ham maddesi dışarıdan gelen potin bağı fabrikası kurmak gibi fantezilerine bir son verilmelidir.

Verimli yatırımları arttırmak ta istihlâki daha fazla kısabilmeye bağlıdır. Kalkınmayı durdurmadan enflâsyonu durdurmak fedakârlık istiyen bir istir. Bu fedakârlığı göze alabilen bir hükümeti, AKİS memnuniyetle destekleyecektir.

Fiat kontrolleri ancak bu tedbirlerin yanında bir mâna kazanacaktır. Ancak bu tedbirlerin yanında, satıcıları yılların kazandırdığı kötü itiyatlardan vazgeçirerek faydalı olabilecektir.

Kabul etmek lâzım ki, iktisatçıların güçlükle reddedeceği bu tedbirler, meslek itibariyle kolay yolları seçmeyi seven siyaset adamlarına pek cazip gözükmiyecektir.

Ancak, yarım tedbirlerle, iktisadî hayatı düzene koyma teşebbüslerinin verdiği neticeleri, herhalde iktisatçılar kadar siyaset adamları da beğenmemektedir.

müddet için uyutabilirdi. Derdin halli istihsalin ve dahilî talebin istenilen istikamette yürütülebilmesine bağlıydı. Bunun için bir taraftan sıkı tahditler korken, diğer taraftan sistemli bir şekilde bazı faaliyetleri teşvik etmek lâzımdı. Ham madde ve sermaye malları ithalâtı kısılamazdı. Fakat zirai madde ithalini kısmak mümkündü. Bu maddelerin yerini tutacak ikame maddeleri dahilde yetiştirilebilirdi. Petrol ithali de enerji kaynakları geliştirilerek azaltılabilirdi.

Asıl mesele ithalâtı kısmaktan çok ihracatı arttırmaktı. Tüccarları ve sanayicileri döviz getiren faaliyetlere yöneltmek için azamî gayret sarfedilmeliydi. Bu hususta vergi kıymetli bir silâhtı. İhracata yönelen yatırımlar vergiden muaf tutulmalı, lüzumsuz yatırımlar aksine cezalandırılmalıydı. İhracat mallarının içeride istihlâkini önlemek için, bu mallara ağır vergiler konulmalıydı. Fakat bu tedbirlerin muvaffak olması için her şeyden evvel sağlam bir paraya ihtiyaç vardı..

Muazzam kalkınmanın ilk gününden itibaren Türkiyenin, Profesör Maurice Bye'nin tekliflerine benzer tedbirler alması gerekmekteydi. Kore Harbinin kazandırdığı dövizlerle gözü kamaşan iktidar, meşhur liberasyon siyasetiyle tam aksi yolu seçti. Kristof Kolomb siyasetinin döviz kaynaklarım kurutacağım aklına bile getirmedi. Halen, çaresiz taşıma suyla değirmen döndürmeye çalışılmaktaydı. Polis tedbirlerini pek seven iktidarın en son bulabildiği çare, dışarıyla ticaret yapanların sahte faturalar temin ederek döviz kaçırmalarını önlemek için fiat kontrollerini sıkılaştırmaktan ibaretti. Kontrolü arttırmak iyiydi, fakat sadece kontrolden medet beklemek neticeyi değiştirmezdi.

İhracatı arttırmak için, yeni mahrumiyetler pahasına bile olsa gayret göstermemiz gerekmektedir.

Lokman hekimin ilâcı

Ticaret Bakanlığının bu günlerde çok meşgul memurlarından biri, Lokman hekimlere taş çıkartacak bir hazakatla narenciye meselesinin üzerine eğilmişti. Döviz kıtlığı yüzünden ilâç bulamıyan sevgili vatandaşların derdine merhem olabilmek için gayretle çalışıyordu. Öyle ya, portakal ilâcın yerini tutabilirdi. Hiç değilse vatandaşları hasta olmaktan korurdu. O halde bu Lokman hekim, ilâcını ucuz ucuz vatandaşlara yedirmenin bir yolunu bulmalıydı.

İşte bu sebeple portakal da, "ucuzlatılacak maddeler" listesine alınmıştı. İyi bir sandık portakal 50 liraya satılacaktı. Ne çare ki bir sandık portakalın sandık, nakliye vs. gibi masrafları 40 lirayı tutuyordu. Bu durumda portakal' tüccarları satıştan imtinanın tehlikelerine rağmen portakala el sürmeğe yanaşmıyorlardı. Eğer Hükümet portakalı müstahsilden müstehlike kadar bizzat taşımanın bir yolunu bulmazsa, portakallar muhtemelen bahçelerinde kalacakdı.

Aklı selimden biraz nasibi olan vatandaşlar, şu Lokman hekim ilâcım ihraç edip, elde edilen dövizle ilâç ithal etmenin mümkün oluş olmadığını kendi kendilerine soruyorlardı.

Kıbrıs

Kızını dövmiyen dizini döver

Bu haftanın başında biz Türkler, meşhur A.P. ajansı tarafından dünyaya yayılan bir haberi okuyor ve doğrusu istenilirse pek keyifleniyorduk. Haber çok eğlenceliydi. Bildirildiğine göre Giritliler büyük bir heyecan içindeydiler. Zira NATO'nun kendi adalarında bir füze üssü kuracağı kulaklarına gitmişti. Bir Yunan adasında NATO füzeleri! Hem, kime karşı? Fezaya Sputnikler fırlatan Ruslara karşı.. Dehşet içinde çalkanan sadece Girit değildi. Atina da kaynıyordu. Muhalefet harekete geçmişti. Solcular harekete geçmişti. Yunan hükümeti uyuyor muydu? Memleket böyle bir tehlikeye atılabilir miydi?

ENFLASYON NASIL

S*on zamanlarda iktidarın ağzından "meydan muharebesi" lâfı sık sık işitilmektedir. Fakat bir türlü meydan muharebeleri verilmemekte, polis tedbirleriyle yetişilmektedir. Bununla beraber mey*

.. Sihirbaz iktisadçı

U *cuz* **bir edebiyatın mucizeler yaratan adam diye meşhur ettiği Dr. Schacht, 1924 yılında Alman parasını kurtarmak için Reichsbank'ın başına getirildiği zaman Almanya, iktisadî edebiyatta hâlâ bahsedilen görülmemiş bir enflâsyon içinde bulunuyordu. Fiatlar her dakika yükseliyordu. Tam kapasiteyle çalışan banknot fabrikaları para ihtiyacını karşılıyanlıyordu. Adi baskı makinaları bile para imali için kullanılıyordn.**

O zamanın modasına göre, parayı kurtarmak için Merkez Bankalarının başvurduğu başlıca silâh, faiz haddinin yükseltilmesiydi. Dr. Schacht'ın meziyeti babadan kalma hakikatleri bir doğma olarak kabul etmemesi oldu. «Faiz haddini % 10, % 20, % 30 yapmışsın, fiatlar her ay % 5, % 10, % 15 yükselirse ne işe yarar" diyordu. Kredileri kısmaktan başka çare yoktu. Schacht, Merkez Bankasının Alman iktisadına açtığı kredileri tamamiyle kesti. Faydalı-zararlı kredi, spekülatör - namuslu tüccar diye bir tefrik yapmaya durumun ciddiyeti müsait değildi. Haber Cumartesi günü borsa kapanırken ilân ediliyordu. Piyasa muhalifleri ve muvafıkları kredisizlik fikrine kendilerini alıştırmak için bir buçuk güne sahiptiler. Beklenen netice elde edilmiş. Alman parası kurtarılmıştı. Bir müddet sonra Reichsbank kredi musluklarını tekrar gevşetiyordu..

Belçika: Para ameliyatı

6 Ekim 1944 günü, Belçika toprakları daha tamamiyle Almanların elinden kurtarılmadan, Van Acker Hükümeti para mevzuunda ender görülmüş kararlar alıyordu. Bankalardaki hesapların % 60 ı artık para olarak kabul edilmiyordu. Hesap sahipleri paralarının % 60 mı kaybediyorlardı. Böylece 1944 yılında para hacmi, 1936 - 1938 ortalamasının % 150 sine getiriliyordu. Paraya el koymak ve tahrip etmek ancak son derece cesur bir hükümetin göze alabileceği radikal bir para ameliyatıydı. Kangren olmak istidadı gösteren bir bacak kesiliyordu. Bir çok iktisadçı bu tedbiri şüpheyle karşılamıştı.. Miktar nazariyesinden mülhem ameliyatın muvaffak olacağını umuyorlardı. - Netice Keynes'ci iktisatçıların tahminlerinden farklı oldu. Sağlam bir paraya dayanan Belçika iktisadı, yüksek istihsal seviyelerine doğru koşmaya başladı. Meşhur İngiliz hanım iktisadçısı Joan Robinson "yanlış bir iktisadî nazariyeye dayanan mes'ut bir netice" demekten kendini alamıyordu.

Para ameliyatı yapma fikrinin Fransada da taraftarları Vardı. İyi bir iktisadçı ve iyi" bir devlet adamı olan Mendes-France, ameliyat taraftarları arasındaydı. Esasen Korsikada da para meselesini muvaffakiyetle halletmişti. Ne çare ki harp yıllarında bir hayli para stok eden köylüleri kızdırmaktan korkan diğer siyaset adamları bu ameliyata yanaşmadılar. Neticede fiatlar hızla yükselmeğe başlıyor, Mendes-France hükümetten istifa ediyordu.

Alman mucizesi

Belçikadaki ameliyat daha zecrî bir şekilde müttefikler tarafından Almanyada tatbik edildi. 1939 - 1945 arasında tedavüldeki para altı misli artmıştı. Müttefiklerin masrafları da tedavül hacmini' gittikçe çoğaltıyordu. Durum tehlikeliydi. Batılı işgal kuvvetleri kumandanları Alman parasını ameliyat masasına yatırmaya karar verdiler. 20 Haziran 1948 de Dodge Plânı tatbike konuyordu. Bu plânla banka mevduatının ve tedavüldeki paranın % 90 ı piyasadan kaldırılıyordu! İşte Alman mucizesinin dayandığı belli başlı temellerden biri olan sağlam para reforma böyle yapıldı.

İtalyan tecrübesi

Daha liberal bir enflâsyon durdurma denemesine İtalya şahit oldu. İtalyada enflâsyon feci bir safhaya girmişti. Fiat endeksi 1946 da 3011 i (1948=100) gösteriyordu. 1947 Eylülünde 6.202 ye erişmişti. Yani harbin başından beri İtalyan parasının değeri 62 defa düşmüştü. Ticarî krediler aşırı derecede çoğalmıştı. Kredi mevduattan çok daha hızlı artıyordu. İşte meşhur iktisadçı Laigi Einaudi bu sırada Başbakan yardımcılığına ve bütçe nazırlığına getiriliyordu. 20 Ağustos 1947 de bir seri tedbir ilân ediliyordu. Başlıca tedbirler İtalya, dan kaçan sermayenin mal olarak ithalinin temini ve bankaların likiditelerinin kısılmasıydı. Bu klâsik usul-

DURDURULUR ?

dan muharebelerinden konuşmayı pek sevmiyen memleketlerde hakiki iktisadi savaşlar verilmiştir. AKİS bu sayısında dünyada enflasyona karşı kazanılmış zaferlerden örnekler vermektedir.

lerin beklenmedik bir anda ilânı, psikolojik havayı birden bire değiştirdi. İtalyanlar nihayet sağlam bir paraya kavuşuyorlardı. Ve İtalyan iktisadi kalkınması, görülmemiş kalkınma iddiasında bulunanlardan çok daha hızlı ve enflasyonsuz gerçekleştirilecekti.

Liberal deneme

1945 te para ameliyatını yapamıyan Fransa, 1947 sonunda oldukça liberal bir fiat durdurma denemesi yapıyordu. Bu arada fiatlar hızla yükselmişti. Muhtelif ücret ve fiat dondurma denemeleri beklenen neticeyi vermemişti. Schumann Hükümetinin Maliye Bakanı Rene Mayer liberal bir deneme yapıyordu. Mayerin başvurduğu usul Hatları yükselterek fiat yükseltmelerini durdurmaktı. İlk bakışta garip görünen bu usul iktisadi bakımdan makul sayılabilirdi. Böylece Mayer fiatları normal seviyesine getiriyor, aşın talebi ortadan kaldırıyordu.

Tedbirler birbirini takip ediyordu. Gıda maddelerinin fiatını ucuz tutmak için devletin ödediği sübvansiyonlar kesiliyordu. Devlet bütçesi denkleştiriliyordu. İktisadi devlet teşekkülleri artık kendi yağiyle kavrulacaklardı. Bunu temin için de millileştirilmiş sanayi mamullerinin Hatları arttırılıyordu. Kömür, elektrik, demiryolu fiatları hemen hemen iki misli yükseltiliyordu. Bu arada gariptir, dondurulan fiatlar serbest bırakılıyordu. Bunun dışında enflasyondan faydalananlar 150 milyon tutarında mecburi tasarrufa veya vergiye tâbi tutuluyordu. Mayer plânı Frankın develüasyonuyla tamamlanıyordu.

Mayer denemesi 2.5 sene frankı sabit tutmaya muvaffak oldu. Kore harbine kadar fiatlar sabit kalacaktı. Kore harbi enflâsyonu Pinay tarafından durdurulduktan sonra Fransa enflasyonsuz iktisadî kalkınma yoluna giriyordu.

Fransada son güçlükler

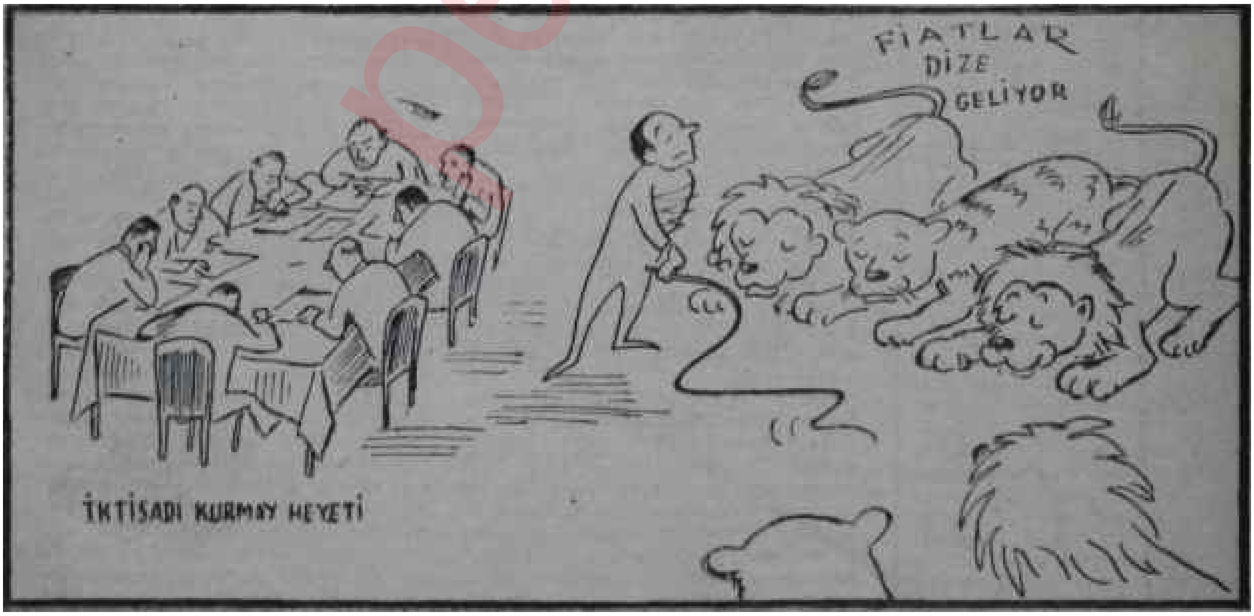
1953 nihayetlerinden beri istihsalin hızla arttığı Fransada, **son zamanlarda** enflâsyon temayülleri yeniden görülmeye başlamıştı. Yekûn talep, istihsalden daha çabuk artıyordu. Hükümet ücret ve fiat artmalarını **önliyerek,** bütçe masraflarını kısarak enflasyonu önlemeye çalışıyordu. Vergiler geçen yıl ortasından beri müteaddit defa arttırılmıştı.

Buna rağmen iktisadçılar alınan tedbirleri kifayetsiz buluyorlardı. Maliye Bakanlığının iktisadçıları da hazırladıkları raporda bu görüşleri paylaştıklarını saklamamışlardı. Fakat siyaset adamları halktan daha fazla fedakârlık istemiye cesaret edemiyorlardı. 1945 ten beri gelen Fransız Hükümetlerinin amansız münekkidi Mendes-France, sözlerini esirgemiyordu: Yarım tedbirlerle enflâsyon tehdidi Önlenemezdi. Senede bin milyar Franka mal olan Cezayir Harbi durdurulmadıkça, harp ekonomisine girmekten başka çare yoktu. Harp ekonomisi demek, bütün istihsal faaliyetini devletin otoriter olarak yürütmesi demekti. Ağır vergiler, vesika usulü, ücret ve fiatların dondurulması, ham maddelerin devletçe tevzii, krediye, borsalara el koyma harp iktisadının başlıca silâhlarındandı. Zayıf Fransız hükümetleri herhalde bu tedbirleri kolay kolay kabul etmiyeceklerdi. Fakat Mendes-France Meclis kürsüsünde fikirlerini müdafaa ederken, kimse ağzını açmaya cesaret edememişti.

Muhafazakârların derdi

İngiltere de 1954 ten beri enflâsyon tehdidi altında yaşıyordu. Muhafazakâr Hükümet liberal sayılacak usullerle enflâsyonu önlemeye çalışıyordu. Faiz haddinin yükseltilmesi, banka kredilerinin kısılması ve selektif kredi usullerine başvurulması enflâsyonist tazyikleri bir türlü önliyememişti. Sendikalar, ücretlerin arttırılmasını talep ediyordu. Muhafazakar Hükümet bu sefer ücret artmalarına ciddî olarak mukavemet etmeye karar vermişti. Prodüktivite yükselmedikçe, ücretlere zam yapılmıyacaktı. Faiz haddi % 5 ten 7 ye çıkartılıyordu. İktisadî devlet teşekküllerinin yatırımları inzibat altına almıyordu. Bu müesseselere bütçeden yardım yapılmıyacaktı. Bütçe fazlalarının da İngilterede bir anane haline geldiği hatırlanmalıydı.

Yatırımların her ne pahasına olursa olsun kısılmasına aleyhtar olan İşçi Partisi, son tedbirlerin mavaffakiyetsizlikle neticeleneceğine inanıyordu. 1945 - 1950 yıllarının mahrumiyet ve fedakârlık isteyen usullerine dönmekten başka çare yoktu.

Okuyucu Mektupları

Seçimler hakkında

27 Ekim 1957 seçimlerini kazanan D. P., bu neticenin büyült 'bir zafer olduğunu ilân etti. Evet, bu D. P. nin ender kazanılan zaferlerinden biridir. Fakat bu zafer, bir secim zaferi değil bir kalkındırma zaferidir. Söyle ki: Kalkınan C. H. P., kalkındıran ise D. P. dir.

Mustafa Özhanoğlu - Ankara

Seçimlere tekaddüm eden günlerde tam manasıyla liberal bir parti olan D. P. nin şu son günlerde aldığı kararlara ne dersiniz? Liberal derken, iktisadi alandaki bası bos ve muvazenesiz bir tutuma sahip olduğunu belirtmek istiyorum. Yoksa liberal kelimeşinin D. P. nin semtine bile uğramadığını bilmeyen kalmadı. Evet.. Bu partinin programında liberalizmin bir prensip olarak benimsendiği kayıtlıdır. Devlete çok pahalıya mal olan fabrikaları pervasızca hususî teşebbüs sahiplerine devretmekte mahzur görmiyen liberalist bir parti, şimdi nasıl oluyor da 180 derecelik bir dönüş yaparak C. H. P. nin devletçiliğini çok gerilerde bırakan güdümlü bir ekonomiye taraftar görünüyor,? Hem de nasıl? Kimsenin akıl sır erdiremediği, polis tedbirlerine bas vurarak... D.P. nin millî irade karşısında şaşkına döndüğünü çok işitip çok görmüştük ama, bu son tedbirler gösteriyor ki şaşkınlığın yerini basiretli ve keyfi hareketlerden uzak, hem de plânlı ve programlı bir idare almadıkça, bu parti kaderini değiştiremiyecektir.

Tacettin Erginer - Yozgat

Muhalefet hakkında

C. H. P. nin derin bir kıs uykusuna dalmak üzere bulunduğunu da doğrusu bilmiyordum. Hani ya milletin kendilerinden beklemekte olduğu vazifeyi bihakkın yerine getireceklerdi? Ama şaşmamak lâzım.. Çalışıp ta ne yapacaklar? Nasıl olsa 1962 de iktidar onları beklemiyor mu.? D. P. nin bu kötü idaresi nasıl olsa milleti C. H. P. ye meylettirmek için yeterli bir sebep teşkil etmiyor mu? Ediyor, ediyor ama bu milletin artık gözü açılmıştır. Kendi reyiyle seçtiği insanlardan ne beklediğini çok iyi bilmektedir.. Meclisteki koltukların rahatlığının bir bedeli olduğunu yalnız seçim sıralarında hatırlamak, bir politikacı için affedilir bir hata olmasa gerek.

Mehmet Kaşıkçı - Elbistan

Yunanlıların tehlike dedikleri şuydu: NATO Akdenizde füze kullanabilecek birliklerin talim merkezi olarak -füze üssü değil- bir yer arıyordu. Akla da Sardunya veya Girit gelmişti -kati bir karar yoktu-, İşte sadece, bu tasavvur NATO'nun kahraman mensubu Yunanistanı yerinden oynatmıştı. O Yunanistana ki, başta Amerika, bir çok NATO devleti Kıbrısı vermek sevdasındaydı.

Sürpriz olacak mı?

Hakikaten son günlerde, siyaset dünyasında gözler, NATO'nun Pariste Hükümet Başkanları seviyesinde yapacağı toplantıya çevrilmişti. Bu toplantıda büyük müttefiklerin Kıbrıs mevzuunda bir emrivakie teşebbüs etmeleri, son derece mulhtemeldi. Bizim Dışişleri Bakanlığı böyle bir ihtimali göz önünde tutuyor muydu, havayı istihbar etmiş miydi? Bilinmezdi. Zira bu neviden âdetlerimizin olmadığı delillerle sabitti. Menderes, Yugoslavyaya gitmiş, nutuklar söylemiş, vaziyet almış, hemen akabinde, "Çito Rusyaya yanaşmıştı da, bizim Dışişleri Bakanlığı bunu ajansların bültenlerinden öğrenmişti, Bu sefer de böyle olması, hiç gayrimümkün değildi. Ama aslında sürpriz ihtimalinin bulunduğunu unutmamalıydık. Başta Amerikalılar, Kıbrıs mevzuunda bir neticeye varılması için ısrar edebilirler, hattâ neticeyi de delegelerimize takdim edebilirlerdi. Tedbirini şimdiden almalıydık.

Zira şu satırların yazıldığı sırada, Amerika NATO müttefikleri arasındaki ihtilâfların bir an evvel halledilmesi hususunda ısrar ediyordu. Bu hususta İngiltereyi de ikna etmiştii Tunusa silâh veren Amerika ve İngiltere, bir müddet için bir NATO üyesini kızdırmaktan çekinmediklerini bilfiil ispat etmişlerdi. Kıbrıs için de Türkiye ve Yunanistanı muvakkaten öfkelendirecek bir hal çaresinin tatbike konması imkânsız değildi. "NATO'nun selâmeti bunu icap ettiriyor" denilebilirdi. Hal çaresi her halde taksim olmayacağından, bizim Yunanistandan daha fazla öfkelenmek sebebimiz bulunacaktı.

İngiliz işçilerinin durumu

İngiliz İşçi Partisi İcra Komitesi de geçen Kaftanın sonlarında, Kıbrıs meselesi ile ilgili bir tebliğ yayınlamıştı. Bu tebliğ, muhteva bakımından, ortaya yeni birşey koymuyordu. İcra Komitesi, tıpkı şimdiye kadar olduğu gibi, bu tebliğde de, Muhafazakâr hükümetin kararsızlık içinde bulunduğunu belirtiyor, Kıbrıstaki Rum ve Türk cemaatleri tarafından seçilecek temsilcilerle yapılacak görüşmeler sonunda geçici bir Kıbrıs hükümetinin kurulması ve azınlıkların haklarının nasıl korunacağı mevzuunda bir karara varılmasını istiyordu. Gene aynı komiteye göre, bu görüşmelere girişmeden önce İngiltere hükümetinin Ada işlerinin tedvirinde başlıca mesuliyetin Rumlara düştüğünü, fakat Türk ekalliyetinin meşru haklarının da korunması icap ettiğini teslim eylemesi lâzımdı. Bundan başka, görüşmeler sonunda kurulucak, geçici Kıbrıs hükümeti, "self-determinatjon" prensibinin demokratik bir şekilde 'tahakkuku yolunda lüzumlu olan ilk adımı teşkil edecekti.

Bunlar, İşçi Partisi tarafından ilk defa söylenen sözler değildi. İşçi Partisi idarecileri, ötedenberi Kıbrıs ta "şelf-determination" prensibinin tatbikini istemişler ve Hükümet üzerinde bu yolda tazyikler yapmışlardı. Bu beyannamenin önemi N.A.T.O. toplantısının arifesinde yayınlanmış olmasından ileri geliyordu.

Halbuki Yunanistanın ne olduğu, Allahtan ki bu haftanın başında Giritlilerin telaşıyla bir kere daha ortaya çıkıyordu. Aynı zamanda ortaya çıkan, biz Türklerin Kıbrısı Atinanın eline teslimden niçin bu kadar ürktüğümüzün sebebiydi de.. NATO'nun menfaati Kibrisin emin, sağlam müttefikler idaresinde bulunmasıydı. Parise gidecek heyetimiz bunu belirtir, öteki heyetler de bunu anlarsa pek iyi olurdu. Her halde kat'i halli, bizim seçimlerimizin sonuna tehir edilen Kıbrıs meselesi, önümüzdeki günlerde mühim bir gelişme kaydedecekti ve Dışişleri Bakanlığımızın bunu artık görebilmiş olması çok şayanı temenniydi.

İstanbul

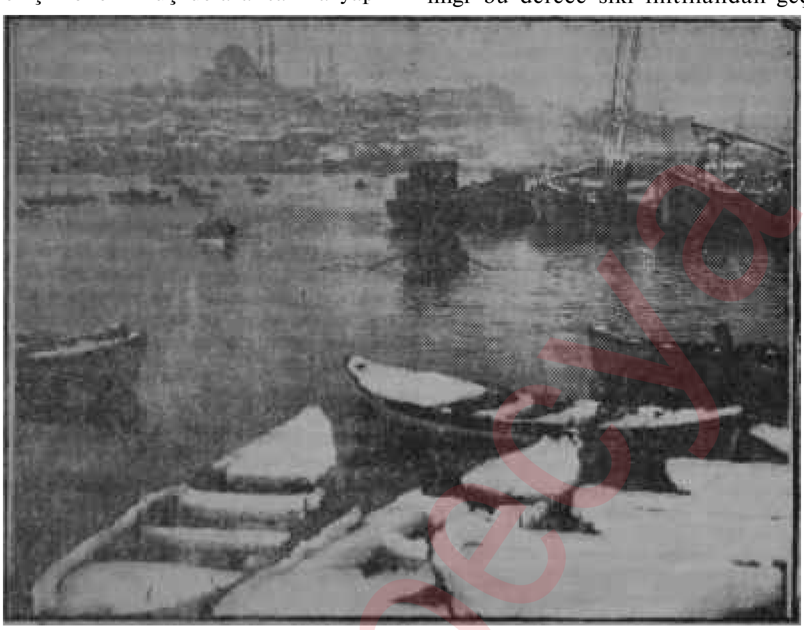
Esti nesîm-i nev bahar

Bu haftanın başında bir sabah, İstanbulun yeni valisi yatağında gözlerini açtığında büyük bir "Oooo" çekti. Acaba yanlış mı görüyordu? Ama hayır, gördüğü doğruydu. İstanbula kar yağmıştı. Dışarısı bembeyazdı.

Mümtaz Tarhan, ensesinden içeri bir kar tanesi kaçmış gibi titriyerek çabuk çabuk giyindi. İstanbul valilerini en çok endişeye düşüren gün, nihayet gelmiş, kapıya dayanmıştı.

Yeni Vali gibi, pek çok İstanbullu da, o sabah yataklarında gözlerini açip dışarı baktıklarında bir "O.." demişlerdi. Zira henüz pek çok İstanbullu ya odununu temin edememişti, ya da kömürünü. Gerçi, giden vali gidereyak verdiği bir beyanatta; "bu kış, İstanbulun stoklar ve kömür ihtiyaçları için stoklar hazırladım da öyle gidiyorum, bu bakımdan müsterihim" demişti ama, bunlar giden valinin her kışın başında tekrarladığı klâsik sözlerdi. O, bu sözleri söylerken pek çok İstanbullu oduncu ardiyelerinde yahut kömürcü dükkânlarının önünde kuyruklarda sıra beklerken titreşip dururlardı. Bütün İstanbullular gibi yeni Vali de bunun böyle olduğunu biliyor olmalıydı ki, yataktan kalkar kalkmaz, çalışmalarına başlamak için hemen vilâyete gitti. Yeni Valinin Vilâyete gelmesi bir hayli kolaydı. Nihayet altında -pek

sevdiği, makam arabası vardı. Ama İstanbulluların o sabah işlerine gitmeleri, yeni Valinin Vilâyete gitmesi kadar kolay olmamıştı. Yolların, sokakların hali bir âlemdi. İstanbulda kazılmamış, kaldırımları sökülüp, toprağı, eşilmemiş yol ve sokak kalmamış gibi birşeydi. Hele şehrin, fakir ve dar gelirli kalabalıklarla meskûn Topkapı, Edirnekapı gibi semtlerinde oturanların hali büsbütün feci idi. Buralara işletilen tramvay hatları söküldüğünden beri, zaten analarından emdikleri süt burunlarından gelen bu semtler halkı, kar yağdığı gecenin sabahında büsbütün apışıp kalmışlardı. Pek çoğunun işi, oturdukları semtten uzaklardaydı. Beyazıta, Eminönüne ve hele hele Beyoğlu ve Galata tarafına geçeceklerin hali ne olacaktı? Otobüsler yetmiyordu. Dolmuşlar, kısacık bir mesafe için bile iki üç defa aktarma yapı-

Karlar altında İstanbul

Felâket bundan sonra başlıyor

yorlardı. Beyazıt Meydanı bir büyük göl olmuştu ki, ne geçmek mümkündü, ne de yürümek. Velhasıl İstanbullular **bir "Avrupai** şehir" hülyası peşinde perişan olmuşlardı.

O gün öğleden sonra yeni bir tehlike kendini gösterdi. Fırınlarda ekmek bulmak bir meseleydi. Fırın önlerinde kuyruklar uzayıp gitti.

İstanbulun yeni Valisi Mümtaz Tarhan, o gün akşama kadar çalışırken hep bunları düşündü. Daha kar **yağdığı** ilk gün böyle olursa, kış ilerledikçe bu şehrin hali ne olurdu? Öyle anlaşılıyordu ki günler geçtikçe şikâyetler ayyuka çıkacaktı. Üstelik şikâyet edenler haklıydılar da.

Sıvanan kollar

Vali, zaten geldiği günden beri işleri ciddi tutmağa çalışıyordu a**ma,** böyle kışı, **da bilfiil karşısında** görünce daha da büyük bir gayretle çalışmağa başladı. Şehrin pek çok derdinin yabancısı idi. Beraber çalışacağı mesai arkadaşları hakkında etraflı bir bilgisi yoktu. Evvelâ bunları tanımağa çalıştı, Etrafına, eskiden beri kendisine mesai arkadaşlığı etmiş olanları getirmek en akıllıca hareket olacaktı. O da öyle yaptı. Ta.. Sayıştaydan, Tapu Kadastro Ilımını Müdürlüğünden ve Çalışma Bakanlığından beri hususi kalem işlerini gördürdüğü Celâl Arası, Vilâyet Hususî Kalem Müdürlüğüne getirdi. Damadı Münip Tarhanı da Belediye Reis muavinliklerinden birine getirmeği düşündü. Münip Tarhan Fransada Hukuk tahsil etmiş ve Mümtaz Tarhanan kızı ile evlendikten sonra asıl soyadı olan Bilgini bile terkederek kayınbabasının soyadını almış, son derece çalışkan bir gençti. Bağlılığı bu derece sıkı imtihandan geçmiş bir damattan iyi yardımcı mı olurdu?

Tarhan, şu kadroyu bir tamamlasa, ondan sonra dört elle şehrin dertlerine sarılacak ve ne yapıp yapıp bunları izaleye uğraşacaktı. Güç şartlar altında çalışacağı bu yeni vazifesinden de yüzünün akı ile çıkmaması için hiç bir sebep yoktu.

Politikacılar

Vefasızlığın acısı

Yozgatın yabancısı olduğu belliydi. Etrafına, ilk defa oraları gören insanların merakıyla bakıyor, her tabelâyı büyük bir dikkatle okuyordu. Günlerden pazar olduğu için çarşı içinde kimseler yoktu. Üstelik, hava da son derece soğuktu. Paltosunun yakalarını kaldırmış, müteréddit adımlarla ağır ağır yürüyordu. Karşıdan gelen gençten bir adam, onun müteréddit ve etrafında birşeyler arar bakışlarını görünce yanına yaklaştı ve kendisine bir yardımda bulunup bulunamıyacağını sordu. O zaman yabancı, genç adama kimi aradığını anlattı, Ankaradan geliyordu. Adı Muzaffer Canbolattı. Antepliydi. Son seçimlerde Gaziantepte C.H.P. adayı olarak seçimlere katılmıştı. Yozgata gelişinin sebebi Yozgat Cezaevindeki 31 arkadaşını ziyaretti. Ancak, arkadaşlarım ziyaret edebilmesi için savcıdan izin alması gerekiyordu. Yanında, Cezaevindeki **mev** mevkuflardan Cemil Saitin eşi Emine Barlas da vardı. Onu otomobilin içinde bırakmış, Savcıyı aramaya çıkmıştı.

Bütün bunları dinleyen Yozgatlı genç, Muzaffer Canbolata büyük bir alâka, gösterdi. Onu aldı, pazar günleri, gidilmesi mümkün **olan** bütün kahveleri teker teker dolaştırdı. Ama savcı hiç birinde yoktu. Nihayet Şehir Klübüne uğramak akıllarına geldi. Savcı oradaydı. Muzaffer Canbolat, Savcıya durumu anlattı. **Tâa** Ankaradan kalkıp gelmişlerdi. Hapishanedekilerle görüşebilmek için savcının izin vermesi gerektiğini öğrenmişlerdi. Acaba, savcı bu izni verecek miydi? Savcı kısaca:

"— Maalesef, dedi, ziyaretler salı günleri yapılır".

Muzaffer Canbolatın bütün ümitleri kırıldı. Üzgün ve çaresiz adımlarla Emine Barlasın içinde beklediği otomobile doğru yürüyordu ki arkasından koşarak bir adam yetişti. Savcı ziyaret müsaadesini vermişti. Gidip arkadaşlarım görebilirdi.

Gerilmiş sinirler

Muzaffer Canbolatla Emine Barlası getiren otomobil, geldiği yol. dan geri döndü ve Yerköy. Yozgat şosesi üzerindeki cezaevinin önüne yanaştı. Alâkalılara ziyaret sebebi anlatıldı ve izin verildiği söylendi. Derhal içeri alındılar. Biraz sonra, oturdukları odaya Cemil Sait, Ali İhsan, Refik Daniş, Cemil Cahit Güzelbey, Ömer Köylüoğlu ve Nail Bilen girmişlerdi.

Ankaralı ziyaretçiler Yozgat Cezaevinin sakinlerini sıhhatli gördüler. Hakikati teslim etmek lâzımdı: Kendilerine iyi bakılıyordu. Hapishane idaresi, daha doğrusu yeni bir zihniyetin hakim göründüğü Adalet Bakanlığı, Gaziantepten getirilen bu "siyasi sanık"ların manevi eza yanında maddi cefa da çekmemeleri için elinden geleni yapmıştı. Demokrat İktidar zamanında belki de ilk defa bunlara, -savcı tâbirile- "adi mahkûm" muamelesi yapılmıyordu. Kendilerine mahsus bir koğuşları vardı. Yemekleri ayrı pişiyordu. Saçları kesilmemişti. İnsanlığın icapları yerine getiriliyordu. Her gün bizzat traş olmalarına müsaade ediliyor, Monte Kristo kılığında gezmeğe mecbur bırakılmıyorlardı. Hattâ iyi vakit geçirmeleri için. İstedikleri bütün kitaplar süratle temin ediliyor, öteki,

Ali İhsan Göğüş
Çeşmesi yandan akıyor

mahkûmların aralarına girmelerinde mahzur görülmüyordu. Onlar da, aynı hapishanedeki kader kurbanlarını mümkün nisbette telliye, yetiştirmeye çalışıyorlardı. Bu bakımdan Yozgat Cezaevi, "siyasî sanık"lar için öteki hapishanelerin yanında rahat sayılabilirdi.Genişçe volta mahalleri vardı, gazeteler zamanında geliyordu. Kısaca, sadist bir müdür kendilerine eziyet etmiyordu. O bakımdan memnundular.

Ama Emine Barlas, başta kocası, bütün arkadaşlarının sinirli göründüğünü farketmişti. Kadın gözü, ne olsa, daha iyi seziyordu. Gerçi odaya girenler neşeli görünmeye çalışıyorlar, gülerek konuşuyorlar, sorulanlara kahkahalar atarak cevap veriyorlardı. Ancak Emine Barlas bu cali neşenin altında bir sinirlilik, bir bezginlik sezmişti. Meselâ kocası sakin davranmaya gayret etmesine rağmen zaman zaman her hangi bir mevzuda birden parlıyor, hiç âdeti olmadığı halde heyecana kapılıyordu. Diğerlerinin de ondan farkı yoktu. Kolay iş değildi. Mevkuf iyetleri bir ayı geçmişti. Çoluk ve çocuklarından, ailelerinden uzaktılar. İçlerine garipliğin acun çökmüştü. Muhakemeleri dahi başlamamıştı. Yakınlarının endişe içinde olduklarını biliyorlardı. Nasıl huzur içinde bulunabilirlerdi. Emine Barlas, hüzünle başım salladı.

Uyuyan Parti

Ama Emine Barlas mahkûm, mevkuf psikolojisini bilseydi, gördüğü manzaranın altında bir başka sebebin yattığını kolaylıkla anlayabilirdi. Allahtan ki onu anlamadı. Yoksa, daha fazla üzülecekti. "Siyasî sanıklar kendi Partilerinin kendilerine karşı gösterdiği alâkasızlıktan dertliydiler. Sanki buraya, bakkaldan fasulya çaldıkları için tıkılmışlardı. İlk günler şöyle bir kaynaşma olmuş, sonra Parti derin bir unutkanlığa gömülmüştü. Gerçi bir takım heyetler ziyaretlerine gelmiş, Genel Merkezin kendilerine selâmlarım, sevgilerim sunmuş ve gitmişti. Ama kısa bir zaman geçince bu ziyaretler seyrekleşmeye başlamıştı. C. H. P. Meclis Grubu ise tam bir sükût halindeydi. Bir "hadiselerin gelişmesi" teranesi tutturulmuş ve Yozgat Cezaevindekiler kaderleriyle başbaşa bırakılmışlardı. Parti kendilerini müdafaa için bir avukat tutmuştu ama, bu iş öyle bir avukatla falan hal edilecek iş değildi. Halbuki muhalefet böyle mi olurdu? Parti içinde bunca şöhretli avukat vardı. Bunlar pek âlâ bu davaya canla başla sarılabilirlerdi. Ama böyle yapmamışlar, ücretle bir avukat tutmak suretile bütün vazifelerini yerine getirdiklerine inanmışlar, yan gelip yatmışlardı.

Yozgat Hapishanesinin sakinleri derin derin Aslanköy hâdisesini düşünüyorlardı. Mesele, kendi meselelerinden ne kadar daha az ehemmiyetliydi. Buna rağmen bütün D. P. seferber olmuştu; liderinden odak başkanına kadar. Bütün umumi efkarın dikkati o noktaya -çekilmişti. Beyanatlar sözlü soruları, sözlü sorular geniş röportajları, geniş röportajlar tebliğleri, Mecliste müdahaleleri takip etmişti. Parti tesanüdü o demekti, bir partiliyi partisine öyle davranışlar bağlardı. Basının da kabahati yok değildi; onları, cezaevi köşesinde unutturuyordu. Ama aslında, basını dahi ayakta tutmak, haberle beslemek (Partinin vazifesi değil miydi? Halbuki memlekette milyonlarca insan onlardan havadis bekliyordu. Gözleri onlara çevrikti. Suni alâka uyandırmak lâzım değildi. Mevcut alâkayı aksettirmek lâzımdı. Bir "siyasî sanık"ı hapishaneye atılmak üzmezdi, ıstırap çekmek, rahatsız olmak üzmezdi, üzen, vefasızlıktı, alâkasızlıktı. C.H.P. zaten bir vefasız parti olarak biliniyordu. Yozgat Cezaevinin sakinlerine karşı takındığı tavır bu damgayı bir kat daha kuvvetlendiriyordu. Yani C.H. P. nin prensiplerine inanmak, bel bağlamak, o saflarda -mücadeleye atılmakla hata mı etmişlerdi? Emine Barlas kocasını ve kocasının arkadaşlarını elbette sinirli görürdü. Partilerinin hareketsizliği karşısında kendilerini yiyorlardı. Koca Gaziantep Adliye binası yanmıştı da, Genel Merkez hâdiseyi üzerinde durmaya dahi lâyık bulmamıştı. Adliye binasıyla beraber C.H.P. nin Gaziantep seçimlerine itiraz vesikalarının da yandığından Ankaradakilerin haberi yoktu galiba. İç İşleri Bakanının bir heyetle beraber oraya koştuğunu, Ajans ve Radyonun ertesi gün "yangında kasıt yoktur" diye ilanlar yaptığım da mı farketmemişlerdi ? Ayıptı. Sadece ayıp.

Böyle düşünenler Ulus gazetesini, C. H. P. nin organını ellerine aldıklarında birinci sayfanın tepesinde, en mühim haber olarak Genel Sekreter Kasım Güleğin otuz iki dişini birden göstererek bilmem hangi elçilikteki bilmem ne kokteylinde bilmem kimin elini sıkarken alınmış kocaman resmiyle burun buruna geliyorlardı.

Hak yerini bulurken

Kapıdan içeri girenlerin topluca olanı:

"— Osman, dedi, bu eve ilk defa geliyorum" ..

Uzun boylu, saçları kırlaşmış olanı cevap verdi:

Cemil Sait traş oluyor
Vay köse sakalım!

Yozgat Cezaevinin "siyasî sanık"ları

Meclise girerken aldı da bir yağmur

"— Ben de"

Yağmurlu, çamurlu, berbat bir Ankara akşamı, idi. Karanlık ortalığa daha yeni yeni çökmüştü. "Bu eve ilk defa geliyorum" diyen Fuat Ama, "Ben de" diye cevap veren ise Osman Bölükbaşı **idi** ve konuşma Osman Bölükbaşının Bahçelievlerdeki evinin kapısında cereyan ediyordu.

Bölükbaşı, 149 gün süren bir mevkufiyetten sonra, hiç beklenilmedik bir günde verilen tahliye kararı ile serbest bırakılmıştı. Sabah karanlığından itibaren Adliye koridorlarında bekleşen arkadaşları ve gazeteciler, tahliye kararının verildiğini duyar duymaz, derhal Ankara Merkez Ceza ve Tevkif evinin kapısına koşmuşlardı. Ancak, aradan birkaç dakika geçtikten sonra polisler gelmiş ve gazetecileri hayli sert bir şekilde hapishanenin kapısından uzaklaştırmışlardı. Arkadan, hapishanenin kapısında Bölükbaşı gözükmüştü. Koltuğunda çantası ile yorgun fakat neşeli görünüyordu.

Bölükbaşı arkadaşları ile beraber bir otomobile binmiş ve doğru **Bahçelievlerdeki** evine gitmişti, gerçekten de bu evi ilk defa görüyordu. Zira Bölükbaşılar, buraya Osman Bölükbaşının tevkifinden sonra taşınmışlardı. Hoş, Bölükbaşının ilk defa gördüğü yalnızca ev değildi. Kendisini kapıda karşılayan karısının kucağındaki Üçüncü çocuğunu, Gönül Hürriyeti de ilk defa görüyordu.

Herkes memnun

Bölükbaşının 149 gün süren mevkufiyetinden sonra serbest bırakılması, hemen aynı saatlerde bütün Ankarada duyulmuş ve geniş bir memnuniyet havası yaratmıştı. O gece Bölükbaşıların telefonu hemen hemen sabaha kadar hiç fasılasız çaldı. Haberi duyan, Bölükbaşıların evini arıyor ve Bölükbaşıya geçmiş olsun diyordu.

Ertesi sabah, günlerden pazar olmasına rağmen, sabahın erken saatlerinden itibaren ziyaretler başladı. Ziyaretçilerden biraz dikkatli olanlar, Bölükbaşının evinin sıkı bir polis kordonu altına alındığım hemen görebiliyorlardı. Emniyet, herhangi bir hâdisenin çıkmaması için elinden geleni yapmıştı. Sokak aralarında, telsizli cipler devriye geziyordu.

Öğleden sonra saat üç sularında Bölükbaşıların kapısında bir taksi durdu. Taksiden üç kişi inmişti. Bunlar C. H. P. Genel Başkanı İnönü ile C. H P. Milletvekillerinden Turhan Feyzioğlu ve Ferit Melendi. Kapıda kendilerini bizzat Bölükbaşı karşıladı. Sonra hep beraber yukarı çıkıldı ve samimi bir sohbete başlandı.

Umumi mahiyetteki konuşmalardan sonra, bir aralık İnönü, Bölükbaşına hususî surette konuşmak istediğini söyledi. Salon ise bir hayli kalabalıktı. Ama öyle anlaşılıyordu ki kendi tabiriyle "Mekân-ı Yusuf'ta da Bölükbaşı bir ekşi adam olmaktan kurtulamamıştı. İnönünün talebine:

"— Bizim gizli bir işimiz yok ki Paşam" diye cevap verdi.

Doğruydu. Gizli kapaklı hiç iş yoktu. Yoktu ama, gizli işimiz yok diye de, bazı meseleleri ortada davul zurna çalarak konuşmanın da manası yoktu.

Nitekim ortada buz gibi bir hava esti. Mesele şuydu: Bölükbaşı devamlı espri yapmak merakında ve hazırcevap olmak iddiasında bir politikacıydı. Daha doğrusu, politikacılığı espri yapmak veya hazırcevap olmak sanıyordu. Bu bakımdan hemen hiç düşünmeden "Bizim gizli **bir işimiz** yok ki" cevabım yapıştırmıştı.

Ancak, bu cümleyi savurduktan sonra kırdığı potu anlamış olmalıydı ki:

"— Peki, o halde gazeteci arkadaşlar diğer odada istirahat etsinler" dedi.

Salonda kalan iki parti liderinin ve yakın mesai arkadaşlarının hususî konuşmaları bir çeyrek saat kadar devam etti. İnönü, Bölükbaşıların evinden çıkarken pek eğlenmiş görünüyordu.

İstikbal endişesi

Bu haftanın başında pazartesi günü B. M. M. ne gelen Bölükbaşı, kürsüde milletvekili yeminini ederken C. M. P. nin Yenişehirdeki Genel Merkezinde başbaşa vermiş birkaç politikacı da kara kara düşünüyordu. İşte Bölükbaşı tahliye edilmişti. Milletin istediği olmuştu. Milletin istediği olmuştu ama, son seçimlerde milletçe pek tutulmadığı anlaşılan C.M.P. nin durumu ne olacaktı? Bölükbaşı C.M.P. nin Genel Başkanı idi. Ancak, Bölükbaşının hapishanede olduğu günlerde C. M. P., Parti olarak büyük bir seçim imtihanı vermiş ve bu imtihanda başarı gösterememişti. Partide bu imtihanın mesuliyetlerini omuzlarına yüklenmiş insanlar vardı. Bunlar, Genel Başkanın yokluğu sırasında uğraşmış, didinmişlerdi. Şimdi Bölükbaşı serbest kaldı diye bir kenara çekilip büsbütün unutulup gidecekler miydi? Doğrusu buna gönülleri bir türlü razı olmuyordu. Genel Başkan, uzun zamandır teşkilâttan habersiz kalmıştı. Yeniden de teşkilâtla temas temin edinceye kadar aradan bir hayli zaman geçmesi icap edecekti. İyisi mi C. M. P., kendine yeni bir Genel Başkan seçmeli ve Bölükbaşı, Meclis içinde teşrii vazifesi ile uğraşmalıydı.

Temayül bu haftanın ortasında, bir muayyen C.M.P. çevresinde süratle gelişti. C. M. P. yi "Bölükbaşının partisi" olmaktan çıkarmak lâzımdı. "Bölükbaşı Hâdisesi" nin C.M.P. ye sağladığı bütün avantajlara rağmen Parti, seçimlerde yarım milyonun biraz üstünde rey alınıştı. Halbuki hâdise, haftanın hemen sonlarına doğru küllenmeye başlamıştı bile. Bölükbaşının da "Mekân-ı Yusuf'ta fazla bir olgunluk kazanmadığı ortadaydı. C. M. P. artık onun kaprislerine göre idare edilmemeliydi, zira boyun ölçüsü 27 Ekim günü alınmıştı. Merhamete sığınarak siyaset meydanında kalmanın imkânsızlığı aşikârdı.

Ama, Bölükbaşının yerine kim? Teşkilâttan yeni simalar sivrilmedikçe bir "alternatif" ortaya çıkmayacaktı ve bu, C.M.P. nin büyük talihsizliğiydi.

AKES'inYazı Müsabakası

Demokratik Rejim içinde Yaşamağa Azimli Milletler Ne Şekilde Hareket Etmelidirler?

-XXIII-

Günay DİKERMAN

Hakimiyetin aslî bir sahibi olarak millet, medenileştikçe manevi değerlere bağlanmış, asırlardanberi özlediği, uğrunda kan döktüğü demokrasiyi en tabiî bir hakkı olarak benimsemiştir. Millet ne yalnız bir ırk, ne de din birliğinin teşahhusudur. Halk onun maddî görünüşü ise de, bu maddeye özünü veren onun kemiyeti değil, keyfiyetidir.

Halkın, halk için, halk tarafından idaresi diye kısaca tarif edilen demokrasi, herşeyden evvel bir fikir olup, 1789 İnkilâbı ile ateşlenmiş, en zalim müstebitlerin baskıları altında bile kaybolmıyarak bakıma muhtaç bir çocuk gibi milletlerin bağrına sinmiştir. Netice olarak bu çocuk, demokrasi anlayışını haiz, müdrik ve bilhassa bu anlayış ve idrakte azimli milletlerin elinde büyümüş, bu sebat nisbetinde gelişmiştir.

Asırlardanberi sabit olmuştur ki hükümetler, çok zaman selâhiyetlerini bilerek veya bilmiyerek suiistimale götürmekte, hakimiyeti bir demagoji âleti haline getirmektedirler. Fazla olarak egoizm ve ihtirasın gittikçe büyüyen bir çığ gibi alıp yürümesi ile en aralık kapılardan süzülebilen istibdat, hükümet kapılarını ardına kadar açık bulmakta, gelip çöreklenmektedir. Bu şartlar altında demokrasiyi bir hayat memat meselesi olarak kabullenen müteyakkız fertlerin ölçülü kontrolleri, onların en tabiî hakları aynı zamanda mesuliyetleri olmalıdır.

Hükümete tabi olanlar ortada bir suç ve haksız sebebi olmasa yani şahsî menfaatlerini baltalamasa bile, devlet tasarruf ve fiillerini, onların yalnızca kanuniliğini kazaî, idarî ve siyasî yollarla murakabe ederek, demokrasi iflâsı gibi korkunç bir sukutun önüne geçebilmelidirler. Mevzuubahis rejim demokrasisi olduğuna -göre, bu yollar zaten kendilerine açık demektir.

Demokraside azimli bir milletin haklarının mukabilini teşkil eden vazifeleri bununla bitmez. Siyasî rüşt, demokratik zihniyet en samimî bir şekilde aynı zamanda titizlikle zihinlere yerleşmedikçe, millet olarak uyanılamaz. Fert belki sandık başına zorla götürülemez. Fakat o, hiçbir tesir altında kalmadan, daima iyiye güzele meyyal yaradılışında esasen mündemiç bulunan demokrasi insiyakı ile oyunu kullandığında mevzuubahis zihniyetini ortaya koymuş olur. Fert demokraside hakikatler karşısında susmamalıdır. Ama onun en fazla konuştuğu an, oyunu kullandığı andır.

Demokrasi, insanın şahıs ve haklansın kutsîliğine inanarak, her. türlü fıtri ve fiilî farklılıkları nazarı itibare almadan ferdin spritüel şahsiyetine müsamahasız bir surette saygılıdır. Kendisine ait hakimiyeti en kıymetli Ur emanet gibi hükümete tevdi eden halk, derece derece, fert fert demokrasinin gerçekleşmesinde hükümete yardımcı olurken, onun bağlı olduğu ideolojinin gönüllü birer hürmetkarı olmalıdır. "Siyasi idealim demokratiktir. Herkese bir fert olarak hürmet edilsin, fakat kimse ilâhlaştırılmasın. Zira şiddet, ancak düşkün ahlâklı kimseleri kendine çeker." diyen Einstein, demokrasi ideolojisinin özünü, bir ilim adamı zaviyesinden böylece ifadelendirmektedir. Burada ayrıca şunu belirtmek icap eder ki, demokrasi şu veya bu fertlerin veya sadece münevverlerin dâvası değildir.

Herşeyden evvel disiplinli bir. hürriyet bahşeden demokrasi, bir ahlâk rejimidir de. Fert bu rejimde mesuliyetlerinin karşılığını teşkil eden haklarını siyasî ahlakıyla ayarlamak zorundadır. Mümessillerini seçerken, hükümeti kontrol ederken kanunen muayyen hudutları aşmadan, mütevazi fakat uyanık mantığı, demokrasi insiyakı ile taşkınlıklara sapmadan onu benimseyip kökleşmesine çalışan fert, Rousseau'nun "Vatandaşlık Dini" dediği siyasî ahlâktan nasipkârdır. Demokrasi, pervasız fertlerin rejimi değildir. Bu rejimde fert manevî silâhlarını Democles'in kılıcı gibi kullanmamalıdır. Bilhassa ölçülü, demokrasi akidelerine uygun her fikre saygılı, makul fikirlerini çekinmeden söyleyip yazabilen medenî cesaret sahibi fertlerin teşkil ettiği bir millet, elbette demokrasi yolunda ilerleyecek hatta koşacaktır. Fert aydı zamanda bütün bu hasletlerini onlardan mahrum olanlara da aşılamaya, bu en lüzumlu gerçeği onlara da ifadeye çalışmalıdır ki kendi fikirlerine saplanıp kalmış, zamanın gidişine uyak uyduramayan, iyiyi ve güzeli ayırt edemiyen fertler de demokrasiyi haketmiş kit. leye iltihak edebilsinler. Zira demokrasi fikir taassubuna düşmandır.

Bu mevzuda acaba şöyle bir sual hatıra gelebilir mi? Biz nasıl olur da günlük meşgalelerle zaten yorgun bir şahsı, görünüşte şahsî ihtiyaçlarla ilgisi yokmuş gibi görünen ve çok kimselere ilk nazarda anlaşılması güç gelen bu gibi meselelere ilgi duymaya zorlıyabiliriz? Bu fert, adam sende derse hakkı değil midir? Hemen söyliyelim ki, bu sualler demokraside ilerlemeye azmetmiş bir millet için hiçbir zaman varit değildir. Toplum dâvaları hallolunmadan, siyasî huzursuzluklar ortadan kalkmadan, kendisine tam bir emniyet sağlayan bir rejim kurulmadan fert nasıl rahat çalışabilir? Bu çalışmalar nasıl beklenen randımanı verebilirler? Şahsi ihtiyaçlar ferdi çalışmalarla giderilebilirce de toplum dâvaları ne bir makinanın çarkları ne de pazu kuvveti ile çözülemeyip bir milletin her ferdinde az veya çok, bulunması icap eden ileriyi görüş, basiret ve içtimailik duygusunun birleşerek hâlledebileceği dâvalardır.

Yukarıda demokrasi şuurunun şu veya bu sınıfı hesaba katmadan her derece halkta uyanması lüzumuna işaret etmiştik. Bu zarurete şunu ilâve etmek icap eder ki aydın, cahil diye ayrılamıyan, her seviyedeki fertleriyle bir kül teşkil eden millet, idarecileri ile de bir bütündür. Ancak despotik bir rejimde idare edenlerle ona tabi olanlar arasında aşılması güç setler vardır. Halkın ekseriya olağanüstü bir kuvvet atfettiği ve itimat ettiği bir hükümet, vatandaşların ana hak ve hürriyetlerine ve demokrasi akidelerine aykırı bir tezi savunduğunda yahut demokratik bir rejimde her an bulunması icap eden tenkitlere şahsi ihtiraslarla düşmanca ithamlarda bulunduğunda, herşeyden evvel onlarla aynı milletten olduğunu veya milletin refahı diye hülâsa edilebilen gayenin, demokrasi şuurunun herkesten önce kendisinde uyanmasını intaç edeceğini bilmelidir.

Kahramanlık sadece harplerde mevzuubahis değildir. Demokrasinin sulh içinde, fakat harpteki kadar cesur ve azimli ordusunun mükâfatı, pırıl pırıl bir madalya değil; pırıl pırıl bir semanın hürriyet dolu havası olacaktır.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Orta Doğu

Sıkıntılı sessizlik

Rus sputniklerinin fezaya fırlatılmasına kadar dünya siyaset sahnesinin ön plânını işgal eden Orta Doğu gerginliği, geçen ayın başlarında, birden ikinci plâna atıldı. Eğer geçen hafta Mareşal Bulganin Türkiye Başbakanı Adnan Menderese yeni bir mesaj göndermese ve Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri "Mr. H" da İsrail . Arap gerginliğini gidermek çarelerini -kimbilir kaçıncı defa- aramak üzere bu bölgeye hareket etmeseydi, Orta Doğunun atıldığı arka plânda bir müddet daha kalmasına kimse hayret etmiyecekti.

Şu sıralarda, dünya halk efkârını en fazla meşgul eden meseleler, Orta Doğu meseleleri değildi. Suriye ile Türkiye arasında patlak veren ve Rusların devamlı ısrarları ile körüklenen gerginlik, Krutçefin Moskovadaki Türk Büyükelçiliğinde verilen ziyafette yaptığı konuşmadan sonra azalmış, Birleşmiş Milletlerdeki Orta Doğu münakaşaları yerini Cezayir mevzuundaki tartışmalara bırakmıştı. Krutçefin konuşmasından buyana, Rusyanın bir yandan Türkiyeyi devamlı baskı altında tutarken, diğer yandan da Türk - Rus münasebetlerini iyileştirmek ister bir tavır takındığı görülüyordu. Nitekim, Mareşal Bulganinin geçen hafta Menderese yolladığı mesajda aynı tavrın izlerini bulmamak mümkün değildi. Söylenildiğine göre, Bulganin, tıpkı bundan evvelki mesajında olduğu gibi bu mesajında da, Türkiyeyi Suriyenin bağımsızlığına aykırı emeller beslemekle itham ediyordu. Fakat bu mesajı bundan evvelkinden ayıran başlıca özellik; kullanılan dildeki yumuşaklıktı. Bulganin, mesajında fazla sert kelimeler kullanmamaya bilhassa dikkat etmişti. Bu, Rus idarecilerinin Türklerle münasebetlerini iyileştirmek istediklerine bir işaret olsa gerekti. Öyle ya, Rusya, Suriye - Türkiye gerginliğinden azami istifadeyi sağlamış, Arap devletlerini ancak Rusların haini olabileceği fikrine bağlamıştı. Bu kanaati kuvvetlendirecek yeni bir fırsat çıkıncaya kadar da Türkiye ile münasebetlerini iyileştirmekte hiçbir mahzur olmadığı gibi, aksine, belki de fayda vardı.

Mareşal Bulganin

Keskin sirkenin zararı küpüne..

"Mr. H" in seyahati

Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinin Orta Doğu seyahatine gelince, bilindiği gibi bu "Mr. H" ın Orta. Doğuya yaptığı ne ilk seyahatti ve ne de -Arap-İsrail anlaşmazlığı halledilmedikçe- sonuncu seyahat olacaktı. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu her toplanışında "Mr. H" ı Orta Doğudaki durumu tetkikle görevlendirir, Genel Sekreter de her defasında bu bölgeye gelerek Filistindeki mültecilerin durumunu tetkik ettikten - ve Orta Doğunun ileri gelen devlet adamlarıyla görüşmeler yaptıktan sonra, elleri boş olarak geriye dönerdi. Şimdi, Genel Sekreterin Orta Doğudaki tetkik konularına bir yenisi daha katılmıştı: İsrail • Mısır sınırlarında güvenliği temin eden Birleşmiş Milletler polisi. Ancak, Araplarla İsrail arasındaki anlaşmazlığa esastan bir hal çaresi bulunamazsa, bu polisin de fazla bir işe yaramayacağı aşikârdı. Orta Doğu meselelerinin hepsi -görünüşü ne olursa olsun, bu şekilde hal çareleri bekleyen meselelerdi ve bu gerçek kavranmadığı takdirde ne mesajlar, ne de Seyahatler bu tehlikeli barut fıçısının günün birinde patlamasının önüne geçebilirlerdi. Bugünkü' nisbî sessizlik, püskürmeye başlamadan Önce için için kaynayan bir volkanın sessizliğine benziyordu ve tehlikeli bir sessizlikti.

"Mr. H"

Kudüs Yollarında

N.A.T.O.

Beklenen toplantı

Geçen hafta, Başkan Eisenhowerin hastalık haberi alındığı Kaman en büyük şaşkınlığı geçirenlerin başında, Chaillot sarayındaki temsilciler geliyordu. Bilindiği gibi, N.A.T.O. Konseyi aralık ayının ortalarında en yüksek kademede bir toplantı yapacak ve bu toplantıya Başkan Eisonhower de iştirak edecekti. Toplantı, son yılların en önemli toplantılarından biriydi ve N.A.T.O içinde bilhassa son günlerde bütün ağırlığıyla meydana çıkan siyasî ve asketi meseleler ele alınacağı için uzun bir zamandanberi -merakla bekleniyordu.

N.A.T.O. içindeki siyasî anlaşmazlıkların başında Tunusa satılan Amerikan ve İngiliz silâhlarıyla İngiltere, Yunanistan ve Türkiyeyi birbirine düşüren Kıbrıs meselesinin geldiği söylenebilir. Bunlardan başka, Fransa, İngilizlerle Amerikalıların N. A. T. O. içinde ikili bir üstünlük kurma yolunda olduğunu da iddia ediyordu. Askerî alandaki güçlükler ise Sovyet kıtalararası füzelerinin ve sputniklerin fezaya fırlatılmasından sonra ortaya çıkmıştı. Şimdi bütün N.A.T.O. devletleri Sovyetlerle Batılılar arasındaki mesafenin nas(l kapatılacağını düşünüyorlardı. Amerika, geçen haftalar içinde, Sovyet üstünlüğünü karşılamak için Avrupaya kısa menzilli füzeler yollamak ve Batılı dostlarıyla ilmî işbirliği yapmak emelinde olduğunu açıklamıştı. Gene geçen hafta resmen açıklandığına güre, Rus füze ve sputniklerinin başarı ile tecrübe edilmesinden sonra Amerikan Stratejik Hava Kuvvetleri -S.A.C.- seferber edilmişti. Bu kuvvetlere mensup uçakların hepsi atom ve hidrojen bombalarıyla mücehhezdi ve çok Süratli oldukları için menzillerine kısa bir zamanda erişebiliyorlardı. Bunların, Rus üstünlüğü anlaşılır anlaşılmaz seferber edilmelerinin sebebi şunlar olsa gerekti:

Bir kere, Birleşik Amerika, Stratejik Hava Kuvvetleri alanlarının Rus uzun menzilli füzelerinin ilk hedefini teşkil etmesinden korkuyor ve

bu bakımdan **uçakları** alanlarda toplu **olarak** tutmaktansa havada daimî uçuş halinde bırakmayı tercih ediyordu. Bundan başka., bu kuvvetler, Rus füzelerine karşı Amerikanın başlıca kozunu teşkil etmekteydi. Amerika, bu kozu zamanında oynamaya kararlı görünüyordu. Stratejik Hava Kuvvetleri Kumandanı Curtis Le May'e göre havadaki uçak, alandaki uçaktan çok daha tesirli bir silâhtı. Amerikan idarecileri de Le May'la aynı fikirde olmalılar ki, uçakları aşağı yukarı bir aydanberi havada dolaştırıyorlardı.

Bir hastalığın ettikleri

Geçen haftanın başlarında Eisenhower hastalanınca, bütün bu meselelerin görüşüleceği- yüksek kademeli toplantının yapılması suya düşer gibi olmuştu. Eisenhower, hiç şüphe yok ki, bu toplantının baş aktörüydü. Baş aktör hasta olunca toplantının akıbetinden elbette şüphe edilirdi. Meselelerin askıda kalmasından korkan Amerika, Avrupalı müttefiklerine bir dublör teklif etmek yolunu seçiyordu. Geçen hafta açıklandığına göre, bu dublör Nixon olacaktı. Eğer Avrupalı dostlar ille Eisenhower ile karşı karşıya gelmek istiyorlarsa o zaman da toplantıyı talik etmekten başka çare yoktu.

Şu satırların yazıldığı ana kadar **bu** çok önemli toplantının akibeti henüz, belli olmuş değildi. Bazıları Eisenhowerin iyileştiğine dair alınan ha herleri bir ümit ışığı olarak karşılıyorlar, bazıları ise bu gidişle Başkanlık görevlerinin en güçlerini yüklenmek zorunda kalacak Nixon'un şimdiden sahneye çıkmasında fayda mülahaza ediyorlardı.

Nixon

Dublör

Meselenin nasıl bir hal suretine bağlanacağı ancak önümüzdeki günlerde belli olacaktır.

A. B. D.

Sıhhati bozuk bir başkan

Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Eisenhower, geçen Pazartesi günü, Washington hava alanında müstesna bir ziyaretçiyi karşılama töreninden döndükten sonra, birden yatağa düştü. Karşılanan ziyaretçi Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda Cezayir meselesinin görüşüleceği sıralarda Amerikan idarecileriyle temasta bulunmak üzere Waslıingtona gelen Fas Sultanı V. Muhammet, Eisenhoweri, iki yıl içinde üçüncü defa yatağa düşüren hastalık ise beyin damarlarından birindeki tıkanıklıktı.

Beyaz Saraydan yayınlanan bir tebliğde belirtildiğine göre Eisenhowerin rahatsızlığı önce hafif bir titreme ile başlamıştı. Başkan karşılama töreninden döndükten sonra üşüdüğünü söyleyerek yatağa girmiş ve üstüne bir battaniye daha örtmelerini istemişti. Eisenlioweri ilk olarak özel. doktoru General Snyder muayene etmiş, sonra dört doktor daha çağrılarak bir konsültasyon yapılmıştı. Yapılan konsültasyon sonunda Balkanın nabız, tansiyon ve hararetinin normal olduğu anlaşılmıştı. Eisenhowerde görülen tek arıza konuşma güçlüğüydü. Bu güçlük ise, gelse gelse beyin damarlarında vuku bulan bir tıkanmadan ileri gelebilirdi. Nitekim ertesi gün çağrılan iki sinir! mütehassısı Başkanı kendilerinden önce muayene eden beş doktorun fikrine aynen iştirak etmişler ve Eisenhowerin beyninin sol tarafında bulunan damarcıklardan birinin tıkanması üzerine rahatsızlanmış olduğunu bildirmişlerdi. Sinir mütehassıslarına göre hastalık önemli birşey değildi. Bu bakımdan başkanın hastahaneye kaldırılmasına lüzum görülmemişti. Ancak, Eisenhower birkaç hafta **istirahat** etmeli, fikrî ve bedenî yorgunluklardan **kaçınmalıydı.** Aksi takdirde, hastalık yeniden ve **daha** şiddetle nüksedebilir ve hasta, bir beyin kanaması tehdidiyle karşı karşıya **kalabilirdi.**

Doktorların, Başkanın bu yeni rahatsızlığının kısa zamanda geçeceği yolundaki sözleri geçen haftanın sonlarında gerçekleşiyor ve Beyaz Saraydan Eisenhowerin ayağa kalktığı bildiriliyordu. Bunun, Başkanın son iki yıl içinde geçirdiği üçüncü hastalık olması -birincisi bir kalp krizi, ikinci bir barsak ameliyatıydıyalnız Amerikada değil, bütün dünyada endişeler uyandırmaktan geri kalmamıştı. Zira Eisenhower. bütün dünyada sempati toplamış bir idareciydi ve bu rahatsızlığı **çok** aksi **bir** zamana rastlıyordu. Cumhuriyetçi idare şu sıralarda bir yandan bütçeyi hazırlamak, sonra silahlanma yarışında Ruslar tarafından açılan meseleleri kapamak durumunda bulunuyordu. Diğer yandan dış meseleler de bütün ağırlığıyla birinci plâna çıkmışlardı, (N.A.T.O. yazısına bakınız). Böyle bir zamanda Eisenho--erin iş başından çekilmek zorunda kalması elbette ki hoş karşılanamazdı. Hastalık, Amerikada Başkanlık vazifesinin, yardımcısına devri gibi dikenli bir meselenin ortaya çıkmasına da yol açıyordu. Bilindiği gibi, Amerikan Anayasası Başkanın Ölümü, istifası veya vazifesini yapamaz hale gelmesi sebebiyle Başkanlık vazife ve selahiyetlerinin yardımcısına geçeceğini söylüyor, fakat bu "vazifesini yapamazlık" haline kimin karar vereceği sualini cevaplandırmıyordu. Bazılarına göre buna bizzat Başkanın kendi, bazılarına göre ise Kabine karar vermeliydi. Başkan yardımcısı Nixonun geçen hafta Eisenhower için şu sırada bir "vazifesini yapamazlık" halinin düşünülemeyeceğini söylemesine rağmen, **birçok** Amerikalı, ister istemez **sıhhati bo--uk** bir Başkanın ne işe yarayacağını sormaktan **kendini alamıyordu.**

Eisenhower

*Can mı? **Canan mı?***

Kuzey Afrika

Sıra İspanyollar da mı?

K**uzey** Afrikanın Atlantiğe bakan sahillerinde, üç tarafı Fas topraklarıyla çevrili ufak bir bölge vardır. Bu bölgenin ismi İfni'dir ve kime ait olduğu münakaşalıdır. İspanyollara göre, İfni, 1860 yılında yapılan bir **anlaşma** ile kendilerine verilmiştir. Halkın çoğunluğunu yerli müslüman**ların** teşkil etmesine- rağmen, halen de İspanyol idaresi **altındadır.**

Fasın,Fransız boyunduruğundan kurtulup, bağımsızlığını kazandığı günlerde İfni'nin de Faslılara verilmesi talep edilmişti. Fakat Franko idaresi Rahattan gelen bu talebi bir türlü kabul etmiyor, İfni'nin İspanyol toprağı olduğunu ve İspanyol toprağı kalacağını iddia ediyordu. Ancak geçen haftanın başlarında, Franko hükümetinin bu iddiasının ne kadar doğru olduğunu kestirmek pek kolay değildi. Zira geçen hafta, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda Cezayir meselesinin görüşülmesine başlandığı sıralarda, İfni, Fasın meşhur "Kurtuluş Ordusu"nun hücumuna uğruyor ve bu hücumdan sonra da buradaki İspanyol hakimiyeti oldukça büyük bir darbe yemişe benziyordu.

Bilindiği gibi, "Kurtuluş Ordusu", Fasın bağımsızlık mücadelesi sırasında çete muharebeleriyle Fransızları yıktırmış bir teşekküldü ve bağımsızlık kazanıldıktan sonra Fas ordusu saflarına katılmak hususunda güçlükler çıkarıyordu. Bir zamanlar saltanatlarını kanunsuzluk üzerine inşa eden bu çeteciler, elbette şimdi kolayca nizam altına giremezlerdi. Alınan haberlerden anlaşıldığına göre, "Kurtuluş Ordusu"nun İfni'yi kurtarmak için giriştiği hareket, başlangıçta, başarı ile gelişmişti. Gene aynı haberlerde, yerli halkın hücum edenlerle birlik olarak İspanyollara karşı cephe aldığı da belirtiliyordu. Üzerinde durulan diğer bir husus da "Kurtuluş Ordusu" hareketinin Fas Sultanı V. Muhammedin Amerika seyahati sıralarına tesadüf etmiş olmasıydı. Bazılarına göre çeteciler harekete geçmek için Fas Sultanının gaybubetini bilhassa beklemişlerdi. Zira bunlar, Fas Sultanından son derece çekiniyorlar, onun yanında iken bir harekete geçmeye cesaret edemiyorlardı. Nitekim, bu yılın başlarında Tafilale'de ayaklanmak için de sultanın Akdeniz seyahatine çıkmasını beklemişlerdi. Diğer bazı yorumculara göre ise, bu, Fas Sultanından habersiz bir hareket değildi. Nitekim, "Kurtuluş Ordusu"nun İfni'ye hücum etmesinden sonra bir konuşma yapan Fas Veliahtı Prens Hasan, meselenin halli için İspanyol makamlarına ve bizzat General Frankoya müracaat ettiğini açıklıyordu. Bu bakımdan, Fas hükümetinin "Kurtuluş Ordusu"nu İspanya ile Fas arasında ve İfni meselesi konusunda cereyan eden müzakereleri tacil etmek üzere harekete geçirdiği söyleniyordu.

Bu durum karşısında; İspanyanın takındığı tavıra gelince, bildirildiğine göre İspanya, "Kurtuluş Ordusu"nun hareketini bastırmak için İfni'ye derhal uçak ve gemi sevketmişti. Bu uçaklar çok alçaktan uçarak halkı makineli tüfek ateşine tutuyor ve zaman zaman Fas sınırlarını tecavüz ediyorlardı. Bunu Pas Veliahtının aynı konuşmasından anlamak mümkündü. Prens Hasan, sözlerine Fas semalarına tecavüz eden İspanyol uçaklarına ateş açılması için emir verdiğini ilâve etmeyi unutmamıştı.

İfni'deki durum bir vuzuh kesbetmiş değildir. Fakat durum ne kadar belirsiz olursa olsun, Kuzey Afrikadaki İspanyol saltanatının da sona ermek üzere bulunduğunu söylemek için kâhin olmaya lüzum yoktur.

"Kurtuluş Ordusu" mücahitleri bir geçit resminde

Disipline giremiyenler

Yeni Zelanda

Bir göğüs farkı

Her hususta "anavatan"a benzemeyi iftihar vesilesi sayan Yeni Zelandalılar, geçen hafta, yeni milletvekillerini seçiyorlardı. Dünyanın en yüksek hayat seviyesine malik bu ziraatçi memleket de, İngilterede olduğu gibi iki parti esasına sadık kalmıştı. Mutad "centilmenlik" havası içinde işçiler ve muhafazakârlar iktidara gidip geliyorlardı. Son seçimler çekişmeli fakat çekişmeli olduğu kadar da sakin geçmişti. İsçiler ancak bir göğüs farkıyla koşuyu kazanmışlardı. Seksen kişilik parlâmentoya, 41 İşçi, 38 Millî Parti temsilcisi giriyordu. Sekseninci koltuğun sahibi, adaylardan birinin ölmesi dolayısı ile ancak gelecek ay yapılacak seçimden sonra belli olacaktı. Bu koltuğun Milli Parti tarafından kazanılacağı şimdiden biliniyordu. Böylece, parlâmentoda 41 isçiye mukabil 39 Millî Parti temsilcisi bulunacaktı.

İşçiler, hemen hemen yarısı muhalif bir meclisi "idare etmenin" güçlüğüne aldırmadan Hükümeti teşkile hazırlanıyorlardı. Seçim neticelerinden hiç bir şüphesi olmayan Yeni Zelandalılar da, huzur içinde, islerinin başına dönüyorlardı.

Mısır

Fettanın rüyası

Geçen hafta Mısır gazeteleri, neredeyse cenneti Nıl kıyısına indirdiklerini yazacak kadar sarhoşluk içindeydiler. Şaşkın fellâha ne dilersen dile, her dileğin yerine getirilecek diyorlardı. Sanki Mısırlılar Binbir Gece masallarının meşhur sihirli lambasını ele geçirmişlerdi.

El Ahbar gazetesi; her Mısırlı daha çok kazanacak, daha iyi bir hayata sahip olacak diyordu. Mısırda imal edilen otomobili her Mısırlı ucuza satın alacaktı. Sabahleyin telefon istiyenin evine, öğleden sonra telefon kurulacaktı. Mısırlılar galiba iktisadi mucizenin sırrını bulmuşlardı.

Bu şarkkarî cezbenin sebebi, Mısıra yapılan yeni Rus yardımıydı. Rusya Mısıra 700 milyon ruble - 200 milyon dolar iktisadî yardım yapmaya karar vermişti. Rusya, Suriyeden sonra Mısıra da büyük ölçüde yardım yapıyordu. Eisenhower Doktrininin 13 memleket için topu topu 200 milyon ayırdığı düşünülürse, Rus yardımının muazzam rakkamlara u lastığı anlaşılıyordu. Bu muazzam rakkamların diğer Arap memleketlerinin gözünü kamaştırması imkânsız değildi. Orta Doğudaki durum hiç te Batının lehine gelişmiyordu. Rus iktisadî taarruzuna karşı ne yapılabilirdi ? Ayni silâhla mukabele etmek, Nasırın şantajlarına boyun eğmekten başka bir netice vermiyecekti.

Batılıların her şeyden evvel yeni bir Orta Doğu siyasetine ihtiyaçları vardı.

İstanbul temizlik işçilerinden biri
Evvelki ayın sonunda gösterdikleri gayretle zamma hak kazandılar.

İşçiler

Temizlik işçileri

Basının, temizlik işçileri lehine açtığı kampanya sayesinde İstanbul Belediyesi Temizlik İşleri Müdürlüğü; son haberlerden anlaşıldığına göre, Belediye Meclisine bu işçilerin ücretlerinin 125 liradan 200 liraya çıkarılması yolunda bir teklif yapmıştır. İstanbulun temizlik, bakımından pek te ileri olmadığı muhakkaktır. Kışın da girmiş olduğunu göz. önüne alması gereken Belediye Meclisinin, temizlik işçilerinin ücretlerini arttıracağı zannedilmektedir. Diğer taraftan, İstanbul Vali ve Belediye Reisliğine Mümtaz Tarhanın getirilmiş olması da, işçilerin dertlerinin giderilmesi yolunda şüphesiz çok faydalı olacaktır. Mümtaz Tarhan Bakanlığı sırasında, basının Çalışma Bakanlığının faaliyetleri ile ilgili olarak yaptığı tenkitleri hemen daima hoş görmüş ve aksaklıkları idarecilerini anlayışsızlığına atfetmiştir. Bu bakımdan, şimdi kendisinin diğer meseleler arasında İstanbul işçilerinin de dertleri ile ilgili hususlarda mevcut kararların tatbikçisi olarak işçilere faydalı olacağı muhakkaktır. Yeni Vali ve Belediye Reisi, Bakanlığı sırasında alınmış olan kararların tatbik edilip edilmediğini görüp, ona göre de hareket etmek imkânını bulacaktır.

Asgarî ücret komisyonu

Nitekim, bazı illerde ve bilhassa İstanbulda, asgari ücretin tesbiti için yetkili komisyonların bir türlü top lanamadıklan bilinmektedir. Bu komisyonlarda işveren temsilcileri ile Ticaret ve Sanayi Odasından da temsilciler bulunması gerekmektedir. Halbuki bunlar toplantılara gelmediklerinden, asgarî ücret komisyonları bir türlü toplanamamaktadır. İşveren temsilcileri ile Oda temsilcilerinin ne maksatla komisyonun toplanmasına imkân vermedikleri meydandadır. . Bunlar, temsil ettikleri işverenlerin, işçileri diledikleri gibi düşük ücretlerle çalıştırmağa devam etmelerini sağlamak maksadiyle asgarî ücret komisyonlarına gelmemektedir. Bu mahzuru ortadan kaldırmak için, işçiler ve sendikalar tarafından ilgililere yapılan müracaatlar iyi karşılanmış, neticede, İşveren temsilcileri gelmese de komisyonun o il valisinin A **tâyin** edeceği temsilcilerle toplanabilmesi kabul edilmiştir. İşte bu karar sonundadır ki, geçen hafta toplanan komisyon İstanbulda sayısı 100.000 e yaklaşan tekstil ve örme endüstrisi işçilerinin asgari ücretini tesbit etmek için çalışmalarına başlamıştır.

Kolombo

Kolomboda geçen hafta sonunda bir yandan belediye hizmetleri iş-

Dünyanın heryerinde, pahalılıktan en fazla zarar gören insanlar işçilerdir. Çünkü fiatların bir noktada birleşmeğe doğru yükselme temayülleri bulunmasına karşılık, ücretlerin yükselmesi kolay olmamaktadır. Vakıa fiatlardaki artışlardan sonra ücretlerin de arttığı görülmekte ise de, bu ücret artışları, ekonomisi iyi kötü bir düzene sokulmuş memleketlerde olmaktadır. Bununla beraber bu çeşit memleketlerde bile ücretlerin artış nisbeti, hiçbir zaman fiatların yükseliş temposu ile aynı olmadığından, işçiler daima asgari bir hayat sürmeğe devam etmektedirler. İnsan toplulukları sürekli bir ilerleme ve gelişmeye doğru yürürlerken, bunlar arasında işçilerin ekonomik ve kültürel bakımdan elverişli şartlara kavuşamadıkları görülmektedir. Bunun da sebebi, her memleketin ekonomisini ellerinde bulunduran tekellerin, millî hâsılanın büyük bir kısmını kendileri lehine cevirebilmeleri ve bundan fiatlar yolu ile faydalanmaları, millî hâsılanın pek az bir kısmını ise işçilere bırakmalarıdır. Fiat mekanizması birçok işçinin ve onlarla beraber dar gelirli milyonlarca vatandaşın gelirinin muayyen ellerde toplanmasına yaramaktadır.

Bilindiği gibi, her millî ekonomi birtakım değerler yaratmaktadır. Bu değerlerin meydana getirilmesinde sermayenin olduğu kadar ve hattâ ondan daha fazla emeğin rolü vardır. İşçiler kendi başlarına işleyecek toprağa, ham maddeye ve vasıtalara sahip olmadıklarından, emeklerini ister istemez sermaye sahiplerine çok düşük ücretler karşılığında satmak zorunda kalmaktadırlar. İşte bu suretle emek ve sermayenin birleşmesi ile elde edilen endüstri mamulleri veya toprak mahsulleri, müşterek yani sosyal bir faaliyetin sonucu olduğu halde, bunların sağladığı kârlar tamamen sermaye Sahiplerine gitmekte ve işçiler sadece düşük ücretler almakla yetinmektedirler. Tabiatile, bu durumun bir sonucu olarak ta aynı cemiyet içinde bir kısım insanlar zenginleşip daha iyi yaşama imkân

çileri, diğer yandan da dok ve çay plantasyonları işçileri daha yüksek ücretler alabilmek için greve başladılar. Belediye hizmetlerinden 7.000, dok işçilerinden de 9.000 kişi greve katıldı. Grev yapan çay plantasyon işçilerinin sayısı da 45.000 kadardır. Bilhassa belediye hizmetindeki işçilerin grev yapmaları sonunda Kolombo şehrinin temizlik ve gıda durumu tehlikeye düşmüştür. Suna çare olmak üzere hükümet askeri kuvvetlerin yardımım istemiştir.

Birçok memleketlerde grevin tesirlerini azaltmak için askerî kuvvetlerin yardımına, başvuruluşuna ve bunların işcilerin yerine çalıştırılışına rastlanmaktadır. Fakat bu nevi hareketler grevcileri daha fazla tahrikten başka hiçbir fayda sağlamadığından, bu yola başvurmadan önce hükümetler biraz düşünmek zorunda kalmaktadırlar.

Nitekim sırf bu yüzden Kolomboda grevciler arasında yer yer çarpışmalar olmuştur.

PAHALILIK VE İŞÇİLER

Adil AŞÇIOĞLU

ve vasıtalarına kavuşurken işçiler son derece kötü hayat şartları sürmek zorunda kalmaktadırlar. Müşterek gayret ve emekle elde edilen milli hâsılanın dağıtımındaki bu ferdilik ve adaletsizlik sebebi iledir ki, birçok memleketlerde geniş halk tabakaları sefalet içinde yaşamaktadır. Bu durum, ekonomik bakımdan bir haksızlık teşkil ettiği gibi, insanlık bakımından da büyük bir adaletsizlik sayıldığından, birçok kimseler ve başta işçiler bunu değiştirmek için dünyanın heryerinde büyük bir mücadele açmışlardır. Bu mücadele sonunda birçok memlekette işçilerin de emeklerinin karşılığını tamamen değilse bile ona yakın bir nisbette almaları gerektiği kabul edilmiş ve ekonomik düzenin doğurduğu haksızlıkların düzeltilmesi yoluna gidilmiştir Meselâ birçok memlekette işçilere verilmesi gereken ücretin asgari seviyesi tesbit edilmiş ve çalışan insanlara bu seviyenin altında ücret ödenmesi kanunlarla yasak edilmiştir. Bu, emeğin değerlendirilmesi yolunda atılmış önemli bir adım teşkil etmektedir. Gerçekten her memleket millî servetlerini yani ormanlarını, balıklarını ve mahsulleri ile mamullerini korumak, onları değerlerinden düşük bir fiata satmamak ve yok olmalarım önlemek için nasıl tedbirler alıyorsa, ekonominin en önemli unsuru olan insanın da ağır çalışma ve kötü yaşama şartları altında yıpranmasını önlemek ve emeğinin tam değerini almasını sağlamak, millî bir mesele olarak ele alınmıştır. Bu suretle işçiler yıpranmasına bakılmaksızın bozuluncaya kadar kullanılan ve bozulunca da bir kenara itilip atılan makine benzeri varlıklar halinden çıkıp, insan şeref ve haysiyetine uygun muameleye tâbi tutulmağa başlamışlardır.

Tabiatile, pahalılık işçilerin esasen düşük olan ve onların rahatça yaşamasına imkân vermeyen ücretlerini, daha kolay bir şekilde ellerinden aldığından, İşçilerin insan şerefine uygun bir hayat sürmelerine imkân bırakmamaktadır. Fiatların bir noktada birleşmeye doğru gösterdikleri eğilim dolayısile, meselâ gıda maddeleri fiatlarındaki artışlar, kiraların da artması sonucunu doğurmakta ve bu suretle, ortada başka sebepler yoksa, bu fiat artışları millî ekonominin her dalına yayılmaktadır. Arada işçi ücretlerine zam yapıldığı kabul edilse bile, bu zamlar derhal yapılamamakta ve pahalılık bir hayli ilerledikten sonra yapılan cüz'î zamlar da işçilerin hayat seviyelerinde, lehlerine bir değişiklik meydana getirmemektedir.

Bu yüzdendir ki enflâsyondan, hayat pahalılığından en fazla zarar görenler başta işçiler olmak üzere, memurlar ve her türlü sabit gelirlilerdir. Halbuki, bir memleketin en faal zümresini ve millî ekonominin belkemiğini teşkil eden işçilerin hayat seviyelerinin yükselebilmesi ve emeklerinin değerlendirilebilmesi için fiatları aynı seviyede tutmak ve ücretlere zamlar yapmak, takip edilecek doğru yoldur. Aksi takdirde, yani fiatlar hem de ücretlere yapılan zamlardan daha büyük ölçüde yükselirse, ücretlerin işçinin hayat seviyesini arttırmağa yardımı dokunmayacağı aşikârdır. Bu yüzdendir ki, liberal bir ekonomiye sahip olan memleketler dahi bu haksız duruma bir son vermek için fiatlarla ücretleri düzenlemek ihtiyacını duymuşlar ve ona göre tedbirler almışlardır. Bu tedbirler yukarıda da belirttiğimiz gibi asgarî ücret tesbitinden, fiatlarda artış olup olmamasına bakılmaksızın ücretlerin belirli sürelerde arttırılmasına kadar gitmekte ve bir çok hallerde de millîleştirme ile sona ermektedir. Bugün birçok memlekette fiatlarla ücretler arasındaki bu haksız durumu gidermek için ileri sürülen millîleştirmenin dayandığı felsefe şudur: Madem ki, istihsali işçiler emekleri ile meydana getirmektedirler, o halde onlara gerekil istihsal vasıtalarını sağlamak ve bunlara sahip olan fertlerin, işçilerin sırtından geçinmelerine son vermek lâzımdır. Bunun İçin de istihsal vasıtaları sahiplerine bunların bedeli ödenmek suretile, tıpkı istimlâk işlerinde olduğu gibi, bu vasıtalar. yani fabrikalar, demiryolları vs. millete mal edilmelidir.

Bazı memleketler ise daha orta bir yol tutarak, sermaye sahiplerinin ve tüccarın halk tabakaları tarafından meydana getirilen ekonomik değerlerden haksız bir pay almalarım önlemekte, işçilerin istihsalden paylarını arttırmağa çalışmaktadırlar.

Hükümetin son günlerde aldığı tedbirleri bu sonuncu zümreye sokmak mümkündür. Gerçekten hayat pahalılığının, çoğunluğu teşkil eden sabit gelirli ve başta işçi vatandaşlar için arzettiği ekonomik ve sosyal tehlikeyi gören hükümet, memleketin ticaretini başı boşluktan kurtarıp düzenlemeğe karar vermiştir. Tabii bilimlerin gayesi, nasıl insanın tabiata hakim olmasını mümkün kılmaksa, sosyal ilimlerin gayesi de sosyal olaylara hakim olmak ve onları icabında istenilen hedeflere yöneltebilmektir. Vakıa, hayat pahalılığını önlemek veya ortadan kaldırmak için başvurulacak tedbirlerin başında istihsali arttırmak gibi ekonomik çareler gelmektedir. Fakat mevcut malların ihtiyaç sahiplerine daha kolay ve daha ucuz bir şekilde intikalini sağlamak bakımından da tedbirler almak mümkün ve faydalıdır. Nitekim, hükümet tarafından alınan son kararlar birçok gıda maddesinin fiatlarını indirmeğe yetmiş Ve bu durum milyonlarca işçinin daha iyi bir bayata kavuşmak hususundaki ümitlerini biraz olsun uyandırmıştır. Bununla beraber, alınan tedbirler ve kararlar sadece ticaret alanını yani malların dağıtımını ilgilendirdiğinden, bunların tesirleri de mallar azalıncaya veya tükeninceye kadar devam edecektir. Bu kararlardan ve tedbirlerden beklenen sonuçların elde edilebilmesi için istihsalin düzenlenmesi, maliyetin yükselmesine sebep olan lüzumsuz masrafların devlet sektöründe ve hususî sektörde kısılması, istihsalin arttırılabilmesi için de bir taraftan makineleşmeye doğru gidilmesi, istihsal vasıtalarının dağınıklıktan kurtarılması ve birbirlerini tamamlar bir hale sokulması şarttır.

H A V A C I L I K

Çataltepeye düşen Amerikan ocağının enkazı
C-124 den geriye kalanlar

Hava Trafiği

Uykuyu haram bilenler

Geçen ayın son günleriydi. Esenboğa Hava Alanında radyo-telefon başındaki nöbetçi operatör dikkatle kulak kabarttı:

"—Ankara Radio, Ankara Radio this is..."

Bütün gece aynı sandalyede oturmaktan beli kamburlaşmış, uykusuzluktan gözleri yanmağa başlamış operatör, hoparlörden gelen bu ince sesi duyunca memnun oldu. İş ne kadar fazla olursa vakit o kadar çabuk geçiyordu. Daha ise sabaha ve nöbeti devredeceği saate hayli zaman vardı.

Uzandı, ses düğmesini biraz daha açtı:

"— Ankara Radio, this is Air Force 20995"

Evet, simdi biraz daha kuvvetli duyulan ses "Ankara Radyosu, burası Hava Kuvvetleri 20995" diyordu. Operatör kendisinin çağırıldığını anlamıştı. Mikrofonun düğmesine bastı:

"— Air Porce 20995 this is Ankara, go ahead -Hava Kuvvetleri 20995, burası Ankara, devam ediniz" dedi.

Mikrofondaki ses aradığım bulmanın verdiği memnuniyetle devam etti..

Esenboğa Hava Alam ile irtibat teminine çalışan bu uçak, Amerikan hava kuvvetlerine mensup C-124 tipinde, dört motorlu, üç katlı, elli ton yük veya 200 kişi taşıyabilen dev bir nakliye uçağı idi. Sabah 4.13 de Trablustan kalkmıştı. 11000 fit-3300 metre- irtifada ve bulut içinde uçuyordu. Türk hava hudutlarına girmek üzere idi. Ankara Kontrol Kulesinden Türkiyede de aynı irtifa üzerinde uçuş müsaadesi istiyordu.

Bir dakika sonra uçağa, Kontrol Kulesinden alınan müsaade ile birlikte Ankaranın hava durumu da bildirilmişti. Bildirilmişti ama, doğrusu Ankaranın hava durumu pek de iç açacak durumda değildi. Esenboğa Hava Alanı sisle kaplı idi ve sis kesafet peyda ediyor, görüş mesafesi gittikçe azalıyordu. Maamafih C-124 ün daha bir hayli yolu vardı. Ankaraya varsa varsa saat onda varabilirdi. Saat ise henüz 4.50 idi. Sis bu saate kadar dağılabilirdi. Şayet dağılmazsa bir müddet beklenir, daha da olmazsa başka bir meydana gidilirdi. Simdi yola devam etmek lazımdı. Pilot da Öyle yaptı. Silifkeyi geçip Konya hizasına geldikten sonra da Ankara Hava Trafik Kontrol Merkeziyle direkt muhabereye başladı. Artık radyo . telefonla konuşmağa lüzum kalmamıştı. Doğrudan doğruya kuledeki radyo cihazları teması temine yetiyordu.

Yeni bir meslek

Hava Trafik Kontrol, Türkiyede altı senelik maziye sahip, yeni ve henüz emekleme devresinde bir teşkilattı. Dar bir bütçe ve pek az teknik elemanla geceli gündüzlü ağır bîr vazifeyi başarmak için bütün gayretiyle çalışıyordu.

Uçakların, önceleri sadece açık havalarda uçuş yapabilmelerine mukabil teknik terakki neticesi bugün bulut içinde de uçmak imkânına sahip oldukları, hemen herkesçe bilinmesine karşılık, bu işin bir hayli enteresan olan teknik tarafı pek az kimsenin malûmuydu.

Uçakların bulut içinde de rahatça uçabilmeleri için, uçuş yolları liderinde muayyen noktalara ve meydanların yakınına bu iş için hazırlanmış hususî radyo istasyonları kurulmaktadır. Uçaklarda bulunan gene hususî âletler uçağın bu radyo istasyonlarına göre mevkiini tâyin etmesini mümkün kılmaktadırlar. Bu suretle pilot, kalktığı meydanla gideceği meydan arasında bulunan radyo istasyonlarından istifade ederek gideceği yere kolayca gidebilmektedir. Radyo seslerini takip ederek bulutlar içinde yolunu tâyin eden uçak, bu istasyonlar üzerinde alçalarak kolayca istediği meydana inebilmektedir.

Fakat iş bukadarla bitmemektedir. Bir iki uçak için gayet kullanışlı ve emniyetli olan bu sistem, hava trafiği arttıkça tehlikeli olmağa başlamıştır. Zira, uçak tipleri ile bunların süratleri muhteliftir. İki radyo istasyonu arasında hemen hemen aynı hat üzerinde uçan uçakların birbirleriyle çarpışmaları daima mümkündür. Üstelik, aynı meydana aynı zamanda gelebilecek uçakların aynı istasyon üzerinde birbirleri üzerine bindirmeleri de ihtimal dahilindedir. Tekniğin meydana çıkardığı bu mahzurları gene teknik izale edecektir. Meydan kontrol kulelerinin peşini bu mahzurları telâfi edecek olan yaklaşma ve yol kontrol merkezleri takip etmiştir.

Radyo-telefon cihazlarıyla mücehhez bu merkezler, uçaklar daha çok uzaktayken onlarla konuşarak bir beyin vazifesi görmekte ve uçaklara verdiği talimatla onların birbirleriyle ve yolları üzerindeki manialarla çarpışmasını önlemektedir.

Bu merkezler, Türkiyenin de dahil bulunduğu Milletlerarası Sivil Havacılık Teşkilâtının hazırladığı esaslar dahilinde çalışmaktadır. Türkiyede, biri İstanbul, biri Ankarada olmak üzere iki yol kontrol merkezi, muhtelif yaklaşma kontrol merkezleri ve meydanlarda, meydan kontrol kuleleri bulunmaktadır.

İşte 20995 numaralı dev uçak Ankaraya yaklaşırken Ankaradaki Yol Kontrol Merkezini aramış ve ondan ilerisi için talimat istemişti.

Beklenmiyen kaza

Uçağa, Ankara Radyo Renç istasyonu, muayyen bir irtifada geliş müsadesiyle birlikte Esenboğa Hava Alanının hava durumunu da bildirmişti. Maalesef Esenboğadaki sis devam etmekteydi. Şanssızlık kendisini göstermişti. Beş-altı saatlik yorucu bir yolculuktan sonra pilot, bir müddet daha Ankara radyo renci üzerinde sisin dağılmasını beklemeğe karar verdiğini bildirmişti. Aradan, ya-

rım saattan fazla bir zaman geçtikten sonra pilotun Ankara Yaklaşma Kontroldan normal olarak alçalma müsaadesi istediği duyuldu. Müsaade verildi. C-124 alçalmaya başlamıştı. Ancak verilen bu müsaade üzerine Radyo rencini terkeden uçaktan bir daha hiç bir ses çıkmadı. Halbuki, rençten sonraki ilk Bikın üzerine geldiğinde, Trafik kulesini haberdar etmesi gerekirdi. Kule uçağın ne olduğunu araştırmağa başladı ise de hiç bir cevap alamadı. Bu arada uçak ise Esenboğa Meydanı Kuzeyindeki Çaltepe adındaki tepeye çarpmış ve paramparça olmuştu.

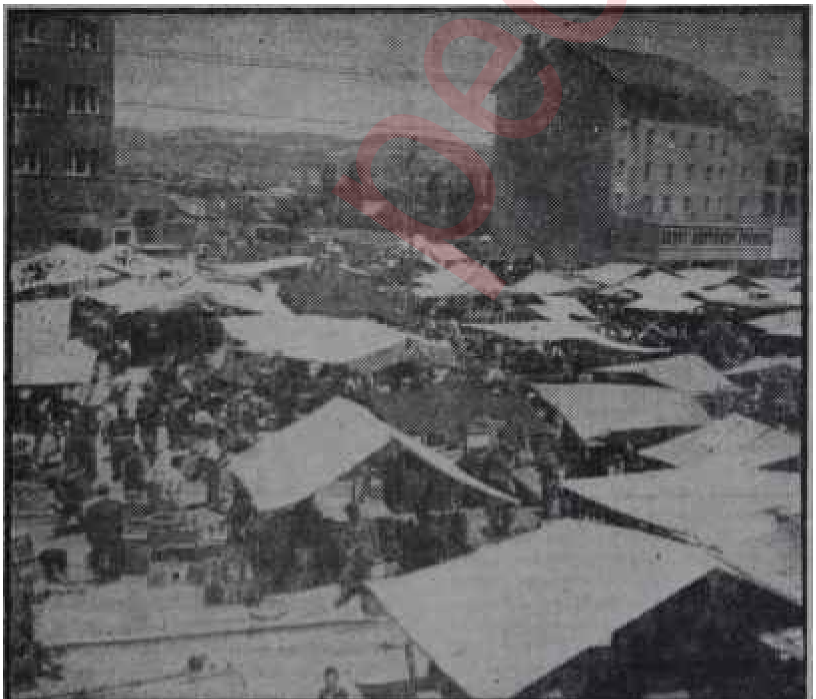
Böylece, Amerikan hava kuvvetlerinde dahi sayısı bir hayli az olan ve beheri bir milyon dolardan fazlaya mal olan C-124 lerden birisi, son uçuşunu,, pek acı bir şekilde, geride beş ölü ve Ur ağır yaralı bırakarak bitirmişti. Maalesef, Ankara Hava Trafik Kontrol merkezinin elinden kaybolan uçağı aramaktan başka hiç bir şey gelmemişti. Zira bu merkezin elinde, uçağın yeri görmeden inmesini sağlıyacak âletle, iniş tertibatı veya bir radar şebekesi yoktu. Bu yüzden, ta Türkiye hava hudutlarından itibaren bir uçağın salimen hareket edebilmesini sağlayan bir teşkilât, son dakikada çaresiz kalıyor ve alanın üzerine gelen uçakların alana inmesi, hemen hemen yalnızca pilotun maharetine ve normal şartlardaki alçalma plânını sadakatle tatbikine kalıyordu. Kazadan sonra yapılan tetkikattan anlaşıldı ki uçak, nedendir bilinmez, alçalma plânında gösterilen sahadan ayrılmış ve hayli değişik istikamette bir- tepeye çarpmıştır.

K A D I N

Çarşı - Pazar

Alışveriş sanatı

Türk kadını iyi bir ev kadimdir. Fedakârdır, canla başla kendisini yorarak çalışmaktan çekinmemektedir ama, acaba Türk kadım iyi alış veriş yapmasını, evinin ihtiyaçlarını bilgi ile temin etmesini bilmekte midir? Takın samanlara kadar, geleneklerimize uyarak sokak işlerini daha ziyade erkekler yapmakta idiler. Bu bakımdan Türk kadınının alış veriş hususunda fazla tecrübeli olmadığını kabul etmek lâzımdır. Vakıa bugün alışverişimizi yapıyoruz ama bunu sistematik bir şekilde, zevkle, evimize mümkün mertebe istifadeli olmak kaygusu ile değil, alelacele, gelişigüzel ve öğle veya akşam yemeğini yetiştirmek endişesi ile yapıyoruz. Başımıza bir eşarp örtüp köşedeki manava koşuyor, diğerlerindeki malları ve fiatları tetkik etmeden hemen orada çantamızı doldurup dönüyoruz. Veyahut kapının önünden geçen sebzeciye sesleniyor, kaliteye fiata pek ehemmiyet vermeden gönlümüzün istediğini veya satıcıda bulunanı satın alıveriyoruz. Yeni çıkan bir meyva, yeni çıkan bir sebze bize derhal cazip geliyor. Cebimizde para bulunca harcıyoruz. Bol bulunca bol yiyoruz ve soframızda kaprislere hâlâ cevaz veriyoruz. Alışveriş hem ailenin sağlığı, **hem,** bütçesi bakımından gayet mühimdir ve alışverişte en mühim şey, yemek listelerini tanzim ederken o günkü gıda ihtiyaçlarına cevap verebilmektir. Bir insanın bir günlük gıda ihtiyacında muayyen bir miktar yağa, muayyen bir miktar ete, muayyen bir miktar şekerli ve unlu maddelere, muayyen bir miktar sebze ve meyvaya yer vermek lâzımdır. Liste bu ihtiyaca göre, herbir gıda grubundan bir miktar alınarak hazırlanacak olursa, hem ekonomik olur, hem de vücut yapısına daha çok fayda sağlar. Meselâ kuru fasulye ile et vücuda aynı yapıcı ve tamir edici hassayı kazandırdığı için evde kuru fasulye piştiği zaman etten sarfınazar edilebilir. Piyasada hangisi daha ucuz, daha bol ise o tercih edilir. Meselâ bizim o kadar rağbet ettiğimiz kuzu eti 8 liraya satılırken, 3-4 liraya satılan dana, çok daha kuvvetlidir ve ailenin fertleri dana eti yemekle daha çok istifade ederler. Dana etinden yapılabilen çok değişik ve lezzetli yemekleri öğrenip bunları hazırlayan ev kadım, hem aile bütçesine, hem de az para ile iyi gıda temin etine yoluna hizmet decektir. Üstelik halkın rağbeti yüzünden mevsimsiz olarak kesilen ve pahalıya satılan kuzular muhtemelen daha geç kesilecek ve büyüyen hayvan memlekete daha çok istifade sağlıyacaktır. Bu misalleri çoğaltmak mümkündür. Hele yeni çıkan meyva ve sebze bahsinde ev kadınının çok düşünceli hareket etmesi lâzımdır. Çünkü turfanda meyva veya turfanda sebzeler diğerlerinden daha çok vitamin taşımazlar. Bundan başka 10 kuruşa .satılan **bir** maydanozda bulunan vitamin bazan en pahalı sebzede mevcut değildir. Demek ki iyi alışveriş yapmanın ilk şartı, gıda maddelerinin kıymetleri hakkında ve bunlara olan ihtiyacımız mevzuunda bir fikir sahibi olmak tır. Bu gayet çabuk elde edilebilecek bir bilgidir. Meselâ Ankaradaki Ev Ekonomisi Klübünde bu mevzuda yapılan konuşmalar, yarımşar saatlik hasbihallerde, ev kadınlarına birçok şeyler öğretmiştir. Birçok kadın dernekleri bu mevzuda çalışabilirler, broşürler neşredebilinir, ev kadım tanıdığı doktorlardan, ziraat mühendislerinden, ev ekonomistlerinden icabeden izahatları alabilir. Radyoda kadın saati de bazan bu mevzuda aydınlatıcı bilgiler vermektedir.

Bir pazar yerinin **umumi** görünüşü
Kaprislere paydos..

Sokakta

Yemek listelerini mümkün mertebe ucuz ve en istifadeli bir şekilde hazırlamayı prensip edinmiş olan bir ev kadım, daha pazar yerine gitmeden çok şey başarmış demektir. Ama, ev kadınının bakkalla, kasapla ve manavla olan münasebetleri de gayet mühimdir. İlk evvelâ ev kadını esnafla gayet dostane fakat o nispette akıllı bir münasebet kurmalıdır. Ev kadını pazarda ve çarşıda fıatlardan haberdar olmalı, kaliteyi kıymetlendirmesini bilmeli, bilmediği mevzularda asla ukalâlık etmemelidir. Bu takdirde bilâkis alışveriş

ettiği bakkalın, kasabın veya manavın dostluğuna güvenip, fikrini almalıdır. Evden filânca sebzeyi almak azmi ile çıkmamak, en ucuza en iyisini almayı tercih etmek lâzımdır. Gene dikkat edilecek birşey kaprise kapılmamak ve iştah, açıcı turfanda sebze, ve meyvelerin bir hafta içinde hem daha olgunlaşıp güzelleşeceğini, hem de çok ucuzlayacağını düşünmektir. Kadınlar icabeden gıda maddelerini icabeden zamanlarda almayıp kaprislere ve arzulara boyun eğerlerse turfanda müddetinin çok uzatıldığı tespit edilmiştir. Buna mukabil mevsim sonlarında artık rağbet görmeyen sebzelerin çürüdüğü çok vakidir. Haftada bir veyahut iki defa pazar yerlerine giderek, iyice dolaştıktan sonra birkaç günlük ihtiyacı almak ta, aynı zamanda, ev kadınına zaman ekonomisi sağlıyacak ve onu gelişigüzel alışverişten kurtaracaktır.

Moda

Bir defile

Geçen haftanın sonunda, Cuma günü Bulvar Palasta toplanan birçok Ankaralı hanını, tatlı bir müzik dinliyerek saatlarca hem gözlerini hem de kulaklarını dinlendirmek imkânını bulmuşlardı. O gün Bulvar Palas salonlarında Canan Moda Evinin 1957-58 kış modelleri teşhir ediliyordu. Canan Moda Evi birkaç senedir Ankarada gerek pratik modelleri ve gerek makul fiatları ile tutunmuş olan Fransızların "Boutique" dedikleri tarzda bir hazır elbise mağazası idi. Bu mağazanın başında iyi bir iş kadını olduğu kadar, zevkli bir hanım olan Celile Gencer bulu-

Abiye bir elbise
Garnitürü bol

Yardım Edebiliriz

Jale CANDAN

Son günlerde, evlerde en çok alâka çeken mevzu muhakkak ki hükümetin fiatları dondurmak için aldığı son kararlardır. Millî Korunma Kanunu çıktığı zaman ümide kapılmış olan. birçok kimseler bugün sevinmek hususunda daha ihtiyatlı davranmaktadırlar. Hakikaten, şayet fiat kontrolü, geçen defa olduğu gibi, yalnızca perakendeci gibi muayyen bir ticaret erbabı üzerinde tatbik edilecekse, bir zümrenin Zararı üzerine dayanacak olan muvakkat ve suni bir bolluğa sevinmek yersiz olacaktır, üstelik zararına satılacak olan gıda maddelerinin birden hücuma uğraması, gıda stoklarının karaborsacıların eline geçmesi de mümkündür ki, bu; gelecek aylarda piyasada darlık ve sıkıntı demektir. Fakat öyle anlaşılıyor ki hükümet meseleyi bu sefer çok daha derinden ele almak niyetindedir. Seçimlerin yeni yapılmış olması muhakkak ki, bu hususta ona daha serbest hareket etme imkanı verecektir. Fiatlar menbaında, yani müstahsilin ve imalatçının elinde iken dondurulursa, müstahsile ve imalatçıya yeter miktarda, makul bir kazanç hakkı tanınırsa ve bugün piyasada bazı tüccarın zararına birdenbire ucuzlayan gıda maddelerinin karaborsacıların eline geçmesine mani olunursa, ümitlenmemek için hiçbir sebep yoktur. Bu takdirde pahalılığı kabul eden, bütün gücü ile çalışan hükümete yardımcı olmak her vatandaşın borcudur. En büyük fedakârlık bugün elinde bulundurduğu ve pahalıya satın aldığı malı ucuza satmaya mecbur tutulan bazı esnaf ve tüccara yüklenmiştir ki, insan olarak, buna üzülmemek cidden imkânsızdır. Eğer fiatlar dondurulmak yoluna gidilirken, bu durumu enleyecek bir tedbir alınmış olsaydı, muhakkak ki vicdanen daha huzur içinde olacaktık. Ne var ki herhangi bir insan herşeyden evvel müstehliktir ve bir esnaf, bir tüccar bir çeşit mal satar fakat ihtiyacı olan birçok çeşitleri de satın alır, kira verir, yaşar.. Şu halde ucuzluk, namusu ile çalışan bütün ticaret erbabının lehinedir. Söylemesi ve bilhassa kabul etmesi zordur ama, bugün zarar edecek olanlar yarın umumi bir ucuzluktan kâr edeceklerine göre, bunu makul karşılamaya gayret edebilirler, yeter ki ucuzluk olsun. Mesele insaflı, bir kâr haddinin, bilgi ile tespit edilip cesaretle müstahsile kadar indirilebilmesi ve hakkaniyetle tatbik edilebilmesidir. Beklediğimiz de budur. Bu takdirde elbette ki ev kadınına da birçok vazifeler düşecektir ve hükümetin yardımcısı olmalıdır. Yalnız "hükümete yardımcı olmak tâbiri sık sık tekrar edilen âfâki bir cümle olmaktan çıkarılmalıdır. Ev kadını hükümete nasıl yardımcı olabilir? İlk akla gelen şey, ona meselâ kararların tatbik edildiği şu ilk günlerde gıda maddesi stoku yapmamasını tavsiye etmektir ama, öyle zannediyorum ki burada mücadele ev kadınına karşı değil, karaborsacıya karşı yapılmalıdır. Büyük ekseriyet dar gelirli olduğuna göre, ev kadınının yapacağı stok mahduttur, nihayet aybaşında alacağı bir kaç kiloyu ay sonunda yemek zorunda kalacaktır. Nihayet iki üç aylık yiyeceğini peşin alacaktır. Halbuki karaborsacı birkaç gün içinde dükkânları dolaşıp talan edecektir. Buna mani olmak için vesika usulüne gidilmek istenmese de mahalle muhtarları vasıtası ile ve mahdut kilolarda satışlar tanzim ederek tedbir almak lâzımdır. Bu usul, bir ara şeker satışları için tatbik edilmişti. Fakat böyle fevkalâde zamanlar haricinde de ev kadınına düşen mühim vazifeler vardır. Çünkü ev kadını hergünkü alış verişini yaparken, memleket iktisadiyatında bir muvazene unsuru olabilir veyahut aksine pahalılığı, karaborsayı körükleyebilir. Son zamanlarda bizim gibi enflâsyon tehlikesi geçirmekte olan Fransızlar, dertlerini halletmek 1çin birtakım tedbirlerin yanında, en çok ev kadınına hitap etmektedirler. Fransız. Ekonomi Bakanının sık sık tekrar ettiği bir söze göre, iyi alış. veriş, eden bir ev kadını bütçenin yüzde beşini tasarruf etmektedir. Kadın cemiyetleri, kadın mecmuaları son zamanlarda bütün faaliyetlerini bu işe teksif etmişlerdir. Çünkü ev kadını kendi bütçesini korurken memleketin bütçesini de korumaktadır ve kadının hergün çıktığı pazar yeri bir memleketin borsa pazarı kadar mühim bir yerdir. Bilgi ile alış veriş yapmasını öğrendiğimiz gün "hükümete yardımcı olmak" sözleri bir mana kazanacaktır ve kadından bunu istemek mütemadiyen fedakârlık istemekten çok daha kolaydır. Enflasyonu durdurmak artık hem iktisadî, hem de içtimai bir zaruret olmuştur. Çünkü enflasyon bir memleketin büyük çoğunluğunu teşkil eden az gelirli vatandaşları maddi ve manevi buhrana sürükler. Bunu hepimiz samimiyetle görür, samimiyetle kabul edersek elbet birşeyler yapabiliriz.

Cananın mankenlerinden biri
225 liraya kazanılan şıklık

nuyordu. Celile Gencer giyimi çok seviyordu ve bu zevkini yalnız kendi üzerinde tatmin edemiyeceğini anlayınca bu işe atılmıştı. Yaptığı muhakkak ki ticaretti ama, mümkün mertebe ucuza mal edilmiş, şık ve pratik hazır elbiseciliği memleketimizde tutundurmak gayesi onun için bu işin en zevkli tarafıydı. İşte bu sebeple O, kızını da aynı yolda çalınmaya teşvik etmişti. Ama kızının bir kusuru, vardı: Mürekkep kokusunu dikiş atölyelerine tercih ediyordu. İsmi Yıldız Atikti ve birçok Ankaralılar onu yazıları ile tanıyorlardı. Ama anne, kızının zaaflarını iyi biliyordu. İşlemeli, cicili bicili çocuk elbiseleri konfeksiyonlarına başlanınca Yıldız dayanamamıştı ve şimdi artık ömrü ev-atölye ve matbaa arasında konuşmakla geçiyordu. Böylece seyirciler Canan Moda evinin defilesinde doksan adet modelin yanında çocuk elbiseleri de görmek fırsatını buldular. Moda Evinin bir hususiyeti de kadının bütün ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmasıydı. Defilede ayakkabı, şapka modelleri de vardı ve bunlar kıyafetlere uydurularak bir 'ahenk kurulmuştu.

Celile Gencer, yukarıda mankenlerin giyimine nezaret ederken Yıldız Atik mikrofon başında, modelleri takdim ediyordu.

Küçük elbiseler

Canan Moda Evinin bir hususiyeti, cici pratik küçük elbiselerdi. Bu küçük elbiselerde pliseli etek, deri yaka ve deri düğme garnitürleri sık sık tekrar edilmişti ama, her elbiseye bir başka hava verebilmiştir. Meselâ turvakar kollu pliseli 'bir kırımızı yünlü elbise, bir genç kız için mükemmel bir çay elbisesi olabilirdi. Pembe yılan derisi düğmeleri ve yakası bulunan gri yünlü ise mükemmel bir sokak elbisesi idi. Büro için düşünülmüş olan gri kaşe etekliğin üzerinde pamuk jarseden yapılmış ve ucuza mal edilmiş şık bir sarı buluz vardı Ekoselerden yapılmış olan sabah kıyafetleri, hafif ucuz ve pratikti. Ucuzluk tabiî nisbi idi. Piyasadaki kumaşları ve terzi fiatlarını göz önüne getirince 135. liraya bir sabah elbisesi, 180 liraya bir rob-manto, kırk liraya bir küçük buluz insana pek pahalı gelmiyordu.

Abiye elbiseler

Canan Moda Evinin abiye elbiselerinde en çok hoşa giden taraf, muhtelif aksesuarlarla değişik şekillerde giyilebilmesi idi. Meselâ 225 liraya satılan dar bir siyah yünlü elbise, beyaz puanlı kırmızı kemer ve yaka ile kullanınca şık bir ziyaret elbisesi idi. Aynı elbise payyetle işli aksesuarları ile bir kokteyl elbisesi oluyordu. Spor elbiselerde deri gar*nitür kullanan moda evi, abiye elbiselerde aynı şekilde kürk ve bilhassa hermin kullanmıştı. Böylece yakası ve düğmeleri herminden olan bir gri kumlu dra elbise 250 liraya satılıyordu. Gene hermin yaka ile zenginleştirilmiş lacivert yünlü elbise, hermini taklit eden şapkası ile gayet zarif duruyordu. Abiye elbiselerle beraber giyilen şapkaların hepsi de hoştu ve elbiseleri tamamlıyordu. Açık gri dradan yapılmış bir elbisenin yakasındaki koray rengi kolye elbisenin yakasını kapamak vazifesini de üzerine almıştı ve eş bileziklerle bu kıyafet çok hoşa gidiyordu.

Mantolar ve takımlar

Defilenin en muvaffakiyetli parçaları mantolar ve bilhassa takım kıyafetlerdi. Takım kıyafetler ekseri bir manto ve uygun bir tayyörden ibaretti. Fakat mantolar içli dışlı giyilebiliyordu ve bu kıyafetin giyim yerini çok fazlalaştırıyordu. Meselâ düz "gri tuved" bir manto, kırmızı yünlü ile astarlanmıştı. İçinde gene "gri tuved "den yapılmış bir eteklik ve astarın kumaşından yapılmış kırmızı bir ceket vardı. Manto içli dışlı giyiliyordu. Kırmızı yüzü abiye olarak ta giyilebilirdi ve meselâ, bir siyah elbise ile çok hoş durabilirdi. Gene siyah bir manto, ters tarafından giyilince muare satenden nefis bir geçe mantosu oluyordu ve aynı satenden bir elbise de vardı. Kahverengi bir mantonun iç kısmı "perlonleopar" ile astarlanmıştı; mantonun kumaşından yapılmış olan elbise bele fazla oturmayan yeni biçimlerdendi. Bu manto da ters tarafından giyilebiliyordu. Defilenin en ucuz kıyafetleri de işte bu takımlardı. Çünkü hem tayyör, hem spor ve abiye manto olabilen çeşitli şekilleri ile, fiatlar beşyüz liradan başlıyordu. Astragan kollu kırmızı zengin bir manto da alkış toplamıştı.

Gece elbiseleri

Canan Moda Evinin gece elbiseleri modaya uysun olarak ekseri kısa idi ve gündüz elbiselerinin boyunu pek geçmiyordu. Bunların birçokları hem streples olarak hem de askılı olarak giyilebiliyordu. Sık sık pulla işlenmiş kırmızı bir tül, eteği siyah kadife ve üstü herminden yapılmış, şalvar biçimi bir kokteyl kıyafeti, danteller, üzeri Türk motifleri ile işlenmiş bir krem organza tuvalet ve saf ipek taftadan yapılmış kadife kurdeleli bir siyah elbise, geniş kenarlı şapkasıyla göze çarpıyordu. Bu kıyafetler için saten ayakkabılar yapılmıştı.

Türk fötrü

Defilenin en çok alâkasını ; çeken modeller "Türk fötrü" diye takdim edilen siyah etekler olmuştu. Bu siyah etekler seksen ve doksan liraya satılıyordu. Üzerleri renk renk Türk motifleri ile makinede işlenmişti. Yıldız Atik Orta Asyadaki Türklerin bu renklerden hoşlandıklarını da sözlerine ilâve etmişti ama, birçok seyirciler bu türk fötrünün esasını pek anlayamadılar. Kimisi "düvetin" diyordu, kimisi "hakiki fötr"-den bahsediyordu. Ama bunlar düz siyah bir bulûzla mükemmel bir kokteyl kıyafeti olabilirdi. Canan Moda Evi bu hususta sırrını muhafaza ediyordu. Zaten Moda evinin en büyük sırrı bu değildi. Yıldız Atik en şişman hanımları en dar görünen elbiselere sığdırabileceklerini ilân etmiş ti ki, bu sözler tatlı bir hayal gibi bütün gönülleri fethetti.

Pile eteklerin geçidi
Ana-kız bir örnek

C E M İ Y E T

Millet gazetesindeki bazı yazılardan dolayı altı ay hapse ve altı ay Kütahyaya sürgüne mahkûm edilen, mahkeme esnasındaki mevkufiyeti yedi buçuk ay sürdüğü için çektiği bir buçuk aylık fazla hapis cezasının "bir gün hapis 3 gün sürgüne muadildir formülüne uyularak," dört buçuk ay sürgüne mahsub olunması neticesinde Kütahyada bir buçuk ay kaldıktan sonra serbest bırakılan İstanbul C.M.P. İl Başkanı Hüsnü Zeki Söylemezoğlu, geçen hafta berbat bir sürprizle karşılaştı: Emniyet müdürlüğüne celbedilerek dört buçuk aylık sürgün cezası daha çekmek üzere ciple kütahyayâ gönderildi. Sebep, çektiği hapis cezası fazlasının sürgüne mahsup edilişinin mevzuata mugayir görülmesiydi. Haberi okuyan vatandaşlar işin içinden çıkmak için bir hayli parmak hesabı yaptılar. Anlaşılan orijinal mevzuatımız sayesinde dünya ilmine hediye ettiğimiz "tekzip hukuku", "fiat disiplini" vesaire gibi mefhumlara bir yenisini eklememiz gerekecektir: "ceza muhasebesi,"

Gazeteciler sayesinde "sevilen vali" olan **Prof.** Fahreddin Kerim Gökay, valilikten ve memleketten ayrıldıktan sonra bile basma alakasını kaybetmedi. Berne giderken Viyanadaki tevakkufu esnasında basınıımızın kendine dair haberlerini telefonla alan Prof. Gökay, bunlardan birini yine telefonla tavzih etti: Yeşiyköyden ayrılmadan evvel bayıldığı doğru değildi, sadece boğazı kuruduğu için

Carvenin mankenlerinden biri
Yüz görümlüğü 125 lira

su istemişti.İşin garibi, memleketimizde **son** zamanlarda âdet olanın aksine, haber yanlıştı da tavzih doğruydu.

Dost, kardeş ve "müttefik"imiz Irakın politikacılarını Başvekilimizin teker teker çağırıp lüks otellerimizde misafir ettiği ve mahud paktın yapısını bu bağdadîlerle takviyeye çalıştığı malûmdur. Kervanın son yolcu: Sabık Irak Dışişleri Veziri Muhamraed El Defterî, bermutad Londıradan uçakla teşrif eden sabık vezir; veciz ifadesi, sade üslûbu ve mânasının sarahatiyle diplomasi tarihine geçmeğe layık bir beyanda bulundu: "Ben Adnan Menderes'i çok severim."

Memleketimizde büyük inşaat işleri yapan bir Yugoslav şirketinin memurlarından Yuvanoviç ile bir arkadaşı siyasi polisimiz tarafından sınırdışı edildiler. Açıklandığına göre polisimizi ilk şüphelendiren husus şudur: Yugoslav şirketi senelik bilançosunu zararla kapadığı halde faaliyete devam etmiştir. Siyasî polisimizin uyanıklığına hayranlığımız nekadar büyük olursa olsun, senelik bilançoyu zararla kapatmaya rağmen faaliyete devam meselesini bir şüphe unsuru olarak ele almamalarını kendi lerinden ehemmiyetle rica ederiz; aksi halde memleketimizin en ileri gelenlerinden bazı zevatın da süratle sınırdışı edilmelerine lüzum hasıl olabilir.

Hür Fikirleri Yayma Cemiyetinin ikinci "fikir sohbeti" toplantısında konuşan Hukuk Fakültesi İdare Hukuku Doçenti Dr. İsmet Giritli Şöyle dedi: "Bir memleketteki iktidarın sertbest seçimlerle bu mevkie gelmiş olması, o memlekette demokrasi rejiminin hakikaten var olduğunun kâfi delil ve teminatı sayılamaz. Ord. Prof. Sıddık Sami Onar da bir derste, şunları söyledi: "İktidar sahiplerinin bir takım siyasî ve şahsî menfaat mülahazasıyla selâhiyet hudutlarını tecavüz etmeleri mümkündür. Bunun için bazı önleyici müessseselerin ihdası zaruridir. Hakikî demokraside iktidarı elinde. ..tutan çoğunluk selâhiyet hudutlarını tecavüz etmemelidir." Ya bu "iktidarı elinde tutan çoğunluk", "iktidarı elinde tutan azınlık" haline gelirse...

Fransız modasının lüks tezgâhtarlarından Madame Caryen yanında çalıştırdığı güzel kızlardan yedisiyle İstanbula geldi, şehrin "sosyete" denen zümresini Hilton Otelinde birkaç kere başına topladı, dilberlerine elbiseler giydirip çıkarttırdı ve arkasında yüzlerce oturak şapkalı kafayı birbirinin kulağına eğilmiş bırakarak memleketine döndü. Lakin, birçok büyük kadın terzilerimizin de belirttikleri vechile, gösterilen koleksiyon

Ercüment Çiftçi
Büyük bir aktör yetişiyor

hem pek fakirdi, hem de -asıl felâket!, son moda değildi. Birinci »defileyi seyredebilme bahtiyarlığının fiatı: adam başına **125** -evet, yüzyirmi beş- lira idi.

İstanbulda kışın iyice 'bastırmasına rağmen okulların çoğunda yakacak meselesi halledilmemiş olduğundan öğrenciler sınıflarda pardesüyle oturarak titreşmektedirler. Hiltonda 125 liraya Carven seyredildiği günlerde Maarif Müdürlüğüne başvurarak durumdan şikâyet eden baza veliler şu cevabı aldılar: "Sınıflar kalabalıktır, nefesle yeter derecede ısınır." Ekonomik faydası bir yana, başkalarının atomik ısıtma ve güneşle ısıtma gibi abuk sabuk şeylerle uğraştığı şu sırada bu buluşun pratik sadeliğine hayran kalmamak mümkün değildir; zaten "kalkınma" da bu olsa gerektir.

İstanbul Savcılığı gazete çıkarmak ve mecmua çıkarmamak gibi işlerle son derece meşgul 'bulunduğu halde, bazı diğer mühim mevzulara da vakit ayırabilmektedir. Bu meyanda geçen hafta bir vatandaşın arzusuna uyarak Cerrahpaşa Hastahanesi doktorlarından Necmettin Polvan aleyhine dâva açmağa karar verdi. Davacı vatandaş: Geçen sene Üsküdarda otomobilini denize düşürüp nişanlısının ölümüne sebebiyet verdiği için muhakeme edilirken Arap filmlerine lâyık sahneler yaratarak meşhur olan Ercüment Çiftçi. Dâva sebebi: Doktorun dâva esnasında hastahaneye müracaatla Ercüment Çiftçinin erkeklik kabiliyeti olup olmadığını sordurması.

Yıldızlar

"Anna" ile Gülgûn

*(**Kapaktaki** sanatkâr)*

Genç kızın dalgalı siyah saçları, muntazam **hatları,** ince bir yapısı vardı. **Fakat** onda alâkayı en çok çeken şey, muhakkak ki, kâhkülleri altından hissederek bakan iri çekik gözleri idi. Kahverengi bir deri **ceket** giymişti. Hafif ve neşeli adımlarla Dikimevindeki otobüs durağına doğru yürüyordu. Kalabalık bir grubun kendisine doğru- bakarak geldiğini fark etmemişti bile. Fısıltılar duydu ve muzip bir ses, birden:

"— Anna Frank!" diye seslendi.

Genç kız, belli belirsiz gülümsedi ve adımlarını sıklaştırdı. Bu şekildeki hitaplara yavaş yavaş alışıyordu. Evet bir bakıma, Anna Franktı. Ankaralı Anna Frank!

İki aya yakın bir zamandır, Üçüncü Tiyatroda, her gece, onüç sene evvel ölmüş olan ve bugün bütün dünyayı ağlatan bir küçük musevi kızının hayatını canlandırıyordu. Genç kız her gece, sahnede Anna Franktı. Muzip, hareketli ve ayni zamanda, da melânkolik Anna Frank. Nazi işkencelerinden kurtulmak için ailesi ve dostları ile Anna Frank, tam yirmibeş ay güneşsiz ve havasız bir tavan katında yaşamıştı. Gün. düzleri kımıldamadan, gülmeden, hattâ konuşmadan hareketsiz durmasını öğrenmişti. Nefret ediyordu, seviyordu, korkuyordu, ümit ediyordu, isyanları şiddetli idi ama. yine de insanlara inanıyordu. Yirmibeş ay Vücudundaki ve ruhundaki gelişmeleri hayretler, zevkle takip etmiş, bunları bir bir hatıra defterine kaydetmişti. Ama bir gün ailesiyle beraber barındıkları tavan arasında Naziler tarafından yakalanmış ve kampa sürülmüş, orada ölmüştü.

Genç kız, derin derin nefes aldı, yoluna devam etti. Anna Frank sahnedeydi. Gündelik hayatta Anna Frank yoktu, Gülgûn Kutlu vardı. Gülgûn Kutlu, mesut bir genç kızdı. Geçen devre Konservatuvarın Tiyatro bölümünü bitirerek sahne hayatına atılmıştı. Yirmi iki yaşında idi. Çok cazip bir rolle işe başlamış ve- muvaffak olmuştu.. Hocası ve "Hatıra Defteri" piyesinin rejisörü Cüneyt Gökçer onun için, "çalışkan ve kabiliyetli" demişti. "Çok gelişecektir". İşte Gülgûnu en çok sevindiren bu iki kelimelik son cümle olmuştu. Kimseye bir şey söylemiyordu ama, mesleğinde pek meşhur olmak azminde idi.

Doğrusu istenilirse bir yandan kabiliyeti, bir yandan çalışkanlığı, diğer taraftan da talihi onu, mektep hayatının hemen akabinde o özlediği, yolun başına getirip bırakmıştı. Hakikaten iki aya yakın zaman vardı ki Ankarada hemen herkes ondan bahsediyordu. Sosyetenin en yüksek tabakasından orta halli aileler muhitine, snoplardan hakiki entellektüellere, Hattâ bütün hayatı politika' olanlardan sadece eğlence düşünenlere kadar herkes, iki kelimeyle "bütün başkent" Gülgûn Kutlunun "Anna Frankın Hatıra Defteri" adındaki piyeste gösterdiği başarının tesiri altındaydı. Piyes güzeldi, dünyanın her köşesinde beğenilmişti. Ama işte bizde, Üstelik, bir de yıldızın parlamasına vesile teşkil etmişti. Son senelerde Türk Tiyatrosu bu kadar genç, bu kadar parlak bir istidat görmemişti. İstidadın ayni zamanda Konservatuvarı da bitirmiş olması, yani alaylı değil, mektepli bulunması memnuniyeti arttıran bir faktördü. Zira artık büyük sanatkârlar mekteplerden, kurslardan yetişiyordu, ham olarak gelenler dahi süratle işlendikten, büyük rejisörler elinde yuğrulduktan sonra sanat göğünde yerlerini alıyorlardı. Hayli uzun zamandan beri' ilk mezunlarının Mâsında talabe yetiştirmemiş olan Devlet Konservatuvarı Gülgûn Kutlunun şah sında yeniden iftihar vesilesi buldu.

Gülgûn Kutlu
***Bu,** kendisi!*

Devlet Konservatuvarı
Yıldızların yuvası

İlk adım

Gülgûn Kutlu 1935 senesinde İstanbulda doğdu. Boğazda, çok sevdiği Anadolu Hisarında oturuyordu. Orta okulu bitirinceye kadar içindeki büyük aşkı en yakınlarından bile gizli tutmuştu. Bu aşk, sahne aşkı idi. Mektep müsameneleri, küçük kıza, kendi kendisini deneme fırsatını vermişti. En çok hoşlandığı şey sinema ve tiyatroya gitmekti. Fakat Gülgûn içine dönük, kapalı bir çocuktu. İstediği ise öyle büyük bir şeydi ki bunu söylemeğe bir türlü cesaret edemiyordu. Allahtan, kafasından geçenleri gizlice okuyan biri vardı. Bu, ablası Sabahattı. Sabahat ile Gülgûn birgün Beyoğluna alışverişe inmişlerdi. Konservatuvarın önünden geçerken bir ilan görmüşlerdi : Tiyatro kursları için namzetler alınıyordu. İki kardeş bir an heyecanla birbirlerine baktılar. Bakışları ile anlaşmışlardı, Gülgûn imtina-

Eugene O'Nefll'in "İp"inde
Orada iki ipsizdiler

na girecekti. Şayet muvaffak olursa meseleyi annelerine açacaklardı. Hayatta tek dayanakları anneleri idi. Babalarını hayli zaman önce kaybetmişlerdi. Gülgûn, bu imtihanın heyecanını hâlâ unutamamıştır. Gülgûna o gün "-Kendinizi bir köprünün üzerinde nehri seyrederken tasavvur ediniz. Kucağınızda çocuğunuz var ve onu birden suya düşürüyorsunuz, ne yaparsınız?" demişlerdi. Gülgûn ne yapacağını hiç bilmiyordu. Ama, kendisini bedbaht bir anne olarak tasavvur etmek, kendisini bu role bırakabilmek ona icap edeni yaptırmıştı. İmtihanın hem en yüksek notu olan "on"u aldı, hem de bir takdirname.. İşte böylece, küçük kız Konservatuvara girdi. Bir sene müddetle kursları takip etti.

Bir istidat

Annesi ile ilk mücadeleyi Ankaraya Konservatuvara gelmek istediği zaman yapmıştı. Rahşan Hanım kızının sanatkâr olmasını arzu ediyordu. Bu hususta hiç bir taassubu yoktu. Ancak, Gülgûndan ayrılmak istemiyordu. Küçük kız, çok narin bir vücuda sahipti. Üst üste böbrek hastalıkları geçirmişti. Üstelik, evde hep ona bakmışlardı, ev işlerine hiç elini sürmemişti. Acaba yatılı bir okulda kendisini çekip çevirebilecek miydi? Hakikaten, Gülgûnun kendisini tek bir şeye bütün varlığı ile verebilmesi, kendisini tek bir şeye teksif edebilme kabiliyeti diğer işlerden onu uzaklaştırıyordu. Ev işleri, matematik dersleri bu sonuncular arasındaydı. Ama Gülgûnun annesi fazla ısrar etmedi. İlk imtihanlarda büyük bir muvaffakiyet kazanan Gülgûn böylece Ankara Konservatuvarının tiyatro bölümüne intisap etmiş oldu. İmtihanlar yeni bitmişti. Hocalar aralarında "İstanbuldan gelen istidatlı talebe"den bahsediyorlardı.

Mektep

Eberth'in müfredat programı olduk, ça yüklü idi ve zamanla birçok dersler hocasızlık yüzünden bırakıldığı halde gene de tiyatro bölümündeki talebelerin disiplinli bir çalışma takip etmeleri şarttı. Giriş, imtihanında muvaffak olduktan sonra talebeler Şubatta ve Haziranda iki imtihana daha giriyorlardı. Bu imtihanlarda muvaffak olamıyanlar mektepten çıkartılıyordu. Ancak bundan sonra, asli talebe olma hakkı elde edilebiliyordu. Program yüklü idi; evvelâ, tabiî sahne gibi, mimik gibi, diksiyon ve fonetik gibi meslek dersleri vardı. Sonra ritmik, kulak terbiyesi, akrobasi, eskrim, bale, makyaj, dekor ve kostüm gibi mesleğe yardımcı dersler geliyordu. Bunların haricinde talebeler edebiyat, felsefe, lisan, pedagoji gibi lise kültür dersle. ri de görüyorlardı. Tiyatro tarihi, Türk tiyatro metinleri, mitoloji de ilâve derslerdendi. Tiyatro bölümü beş senelik bir tahsil süresi kabul etmişti. İlk sene ihzari sene olarak bilmiyordu. Bunu takip eden iki sene ortayı bitirenler de lise muadili tahsil yapmış sayılıyordu. Bundan sonra daha iki sene yüksek kısım vardı ki, yüksek tahsil muadili sayılıyordu ve buradan mezun olan. lar Devlet Tiyatrosunda sahneye intisap ediyorlardı. Böylece Türk Tiyatrosu, gün geçtikçe daha iyi yetişmiş, daha kıymetli elemanlar kazanıyordu. Ancak şurasını da itiraf etmek lâzımdı ki muvaffakiyet daha ziyade hocaların ve talebelerin cansiperane gayretlerinden doğuyordu. Mahir Canova, Cüneyt Gökçer, Yıldız Akçan ve Nurettin Sevin gibi hocalar talebelere, yoktan var ederek çalışma azmini veriyorlardı. Çünkü Devlet Konservatuvarı bugünkü hali ile, büyük imkânsızlıklar içindeydi. İki senedir yapılmakta olan bina tamamlandığı gün muhakkak ki bu imkânsızlıklar kalkacak, talebeler adam gibi çalışma vasıtalarına kavuşabileceklerdi. Bugün için sahne ve tiyatro odası o derece kifayetsizdi ki havalar ısınır ısınmaz talebeler çalışmak için kırlara fırlıyor veya koridorlarda birbirlerine çarparak rol ezberlemeye çalışıyorlardı. Eskrimden, ritmik dans derslerinden sucuk gibi terli olarak çıkanlara bir duş yapma imkânını verecek hiçbir tertibat yoktu ve o vaziyette talebeler buz gibi yemekhanelere iniyorlardı. Bunlar yetmiyormuş gibi son zamanlarda imar dolayısı ile zaten kifayetsiz olan sahne, tiyatro odası ve binanın kalorifer kazanlarının, çamaşırhanesinin bulunduğu kısımlar da yıkılmıştı. Gerçi imarzede talebeler çalışabilmek için vestiyerde kendilerine uydurma da olsa bir sahne yapmışlardı ama, buraya bir de başka bölümlerin talebeleri girmesin diye bekçi dikmek icap etmişti. Sonra kazan dairesinin yıkılması dolayısı ile kaloriferler yanmıyordu. Talebeler sık sık hastalanıyorlardı. Allahtan okul idaresi bir tedbir düşünmüş ve iki hafta için mektebi tatil edi-

Shakespeare'in muzip Puck'i
Yaşının rolü

vermişti. Bu tatil günlerinde sobalar kurulacaktı, ancak ne de olsa talebeler derslerden mahrum kaldıkları için çok müteessirdiler. Düzeltilmesi gereken bir Husus da bir çok derslerin hocasızlık yüzünden boş geçmesi idi. Hele lisan dersleri bir kültür müessesesinde ne derece ehemmiyetli ise Konservatuvarda o derece ihmal edilmişti. Konservatuvarın tiyatro bölümünden, çok iyi yetişmiş elemanların mezun olduğu bir hakikatti. Ancak kimse bunların lisan öğrenerek mezun olduklarını iddia edemezdi. Halbuki bu, üzerinde ehemmiyetidurulması gereken bir nokta idi. Kısacası, talebelerde büyük bir istidat ve arzu, hocalarda da gayret vardı, bunun meyvaları alınıyordu. Bu talebelere ve hocalara daha sistemli bir çalışma imkânı sağlanırsa alınacak neticeler hiç şüphe yoktu ki çok daha parlak olacaktı. Gülgûn Kutlu misali, bu hususta en iyi misaldi.

İstikbâle doğru

Gülgûn Kutlu geçen devre Konservatuvarı bitirdiğinde ilk "Tahta Çanaklar" piyesinde rol olmıştı. Bundan sonra İzmirde "İki Efendinin Uşağı"nda bir defa daha sahneye çıkmıştı. Ama bunlar Gülgûnun **ilk** rolleri değildi. Konservatuvarın Tiyatro bölümü, senede bir veya iki temsil verdiği için, genç kız bütün arkadaşları gibi halk önünde rol yapmaya alışıktı. Bilhassa mektepte temsil edilen "İp" piyesinde büyük bir muvaffakiyet kazanmıştı. İlk- defa seyircilerin önüne çıktığı zaman dilinin tutulduğunu hisseder gibi olmuş, fakat bu çok çabuk geçmişti. Çünkü kendisini bir kere "oyununa" kaptırdıktan sonra artık seyircileri unutuyor, yalnız oynadığı rolün içinde yaşıyordu. Zaten muvaffak olabilmenin birinci şartı da bu idi. Gülgûn çok iyi biliyordu ki insan rolünü ne derece iyi oynamış olursa olsun daima düşünerek, hissederek oynamak zorundadır. Yoksa oyun derhal düşecektir. Gülgûna göre sahnede muvaffakiyetin bir şartı ve en mühim şartı da çalışmaktır. Eğer kabiliyeti çalışma takip ederse, kabiliyet haliyle kendisini gösterecektir. Roller dağıtıldıktan sonra sanatkârın yapacağı en mühim şey rolünü düşünmesi, onu kafasında çizmesidir. Bundan sonra rejisörün düzelteceği hatalar çok daha müsbet bir şekilde manalandırılacaktır. Genç kız mektebe devam ettiği müddetçe çok çalışkan, meseleleri **daima** ciddiye alan bir talebe olmuştur. Rolünü daha iyi ezbeiiiyebilmek için eğlenceli bir daveti reddettiği vakidir. Bale yapmasını bilmektedir. Ama henüz "Ça, ça, ça" için vakit ayıramamıştır. Anna Frank rolünü canlandırırken onu ilk defa sahnede gören annesi sevinç gözyaşları arasında:

"— Zaten sekiz yaşından beri hep **ciddi** oyunlarla uğraşır" demişti.

Annesinin Ankaraya gelmesi, Gülgûn için büyük bir sevinç vesilesi olmuştu. Nitekim, o muzip sesin Dikimevinde "Anna Frank!'' diye bağırdığı gün gene yıldız rolünden ziyade bulduğu evi düşünüyordu. Artık kendisine ait bir odası olacaktı, artık rollerini rahatça ezberliyebilecekti. Sevgili annesi daima yanında olacaktı. Konservatuvarı henüz bitirdiği için eline geçen para fazla bir şey değildi -bir kaç yüz lira-, ama bu başlangıçtı ve tiyatro öyle mesleklerdendi ki ilk başta sıkıntıya katlanmak şartı, adeta "oyunun kaidesi" idi.

Daima yaşından daha büyüktür. Ama bu büyük çocuk, Anna Frankı canlandırırken kolayca on üç yaşında olabiliyordu. Kendisini çok iyi tanıyan hocalarına göre o, ayni kolaylıkla ihtiyar rolüne de çıkabilirdi. Gülgûn gelişecekti, Gülgûn iyi bir istikbâl vaad ediyordu. Bugünkü muvaffakiyetinin en güzel tarafı da bu idi.

Bir tehlike

Yalnız genç Gülgûn, kendisini bekleyen tehlikeyi tamamiyle müdrik görünüyordu. Gülgûndan evvel de dünya tiyatrolarında pek çok yıldız namzedi talih neticesi, meslek hayatının başında kabiliyetiyle mütenasip bir rol bulmuştu. Bu rol onların hepsine şöhretin yolunu açmıştı, ama pek büyük bir ekseriyetinin de ölümüne vesile teşkil etmişti. Zira daima aynı kalmışlar, hangi piyeste sahneye çıkarlarsa çıksınlar hep o ilk rollerini oynamışlardı. Monotonluktan kurtulamamışlardı. Ama Gülgûn Anna Frankın mütemadiyen hayatına girip tesir etmesine, hele sahnedeki başka bir role çıktığında peşini bırakmamasına müsaade etmemek niyetindeydi. Anna Frank gibi, sevdiği daha nice nice kahramanlar senelerden beri kafasını işgal ediyordu. Bunların hepsine de aynı yakınlığı duymuştu. Avantajının aynı zamanda bir handikap olduğunu kabul etmesi genç yıldızın işini kolaylaştırabilirdi.

Sonra, bir nokta daha vardı. Bundan sonra kendisine verilecek rol, bir Anna Frank olmayabilirdi. Her halde olmayacaktı da.. Halbuki seyirci onu hep öyle rollerde görmek isteyecek, onu baş rollerde arayacaktı. Acaba o zaman bir hayal sukutuna sebep olmayacak mıydı?

Gülgûn Kutlu, o tehlikeyi de yenebileceği kanaatindedir. Rol bahsinde, tebessüm ederek, meşhur prensibi hatırlatıyor:

Salome'de kupayı içiyor

Anna Frank'da masum, Salome'de meşum kadın

"— Tiyatroda küçük rol yoktur".

Çalışmayı kendisine hakiki rehber edinmek niyetinde olduğuna göre Ankaralı Anna Frankın, başladığı basarı yolunda yürümekte devam etmesi pek âlâ mümkündür ve tabii herkesin temennisi budur.

Şimdi Gülgûn Kutlu, "bütün başkentin bahsettiği sanatkâr", istikbâline ümidle baktığı gibi onun bütün meşakkatlerine de cesaretle göğüs germek kararındadır. Tiyatronun, hem sahnede, hem de kuliste çok büyük gayrete ihtiyaç gösterdiğini bilmektedir. Ümidinin çabuk kırılmasına müsaade etmeyecektir, her şeyin daima en rahat şekilde cereyan etmeyeceğini de müdriktir. Çok mücadele edecektir. Ama, dünyada külfetsiz elde edilen bir nimet var mıdır?..

S İ N E M A

Filmler

"İçli **Kadın**"

Sinema endüstrisinin en güvenilir ve kudretli rejisörlerinden biri, filminde yer alan genç figüran kadın. lardan biriyle ilgilenir. Genç kadın şehrin dış ve fakir mahallelerinden birinde, her tarafı dökülen sefil bir evde yaşamaktadır. Rejisör, kadının hayatım filme almağa karar verir. Filmin başrolünü de eski sevgilisi olan tanınmış ve şımarık yıldıza değil, genç kadının kendisine oynatır. Filmin çekilişi sırasında rejisör ile kadın arasında bir yakınlaşma başlar. Fakat kadının kocası olan genç işçi, inatçı bir şekilde karısının peşini takibeder, ona asıl yerinin evi olduğunu hatırlatır. Filmin son sahneleri çekilmektedir. Genç kadının karar verme zamanı gelmiştir. Bir tarafta rejisör ve onun temsil ettiği servet, şöhret, rahatlık; öbür tarafta kocası, yani zorluklarla, mücadelelerle dolu bir hayat bulunmaktadır. Genç kadın uzun bocalamalardan sonra kocasını tercih eder.

Bu, Harald Braun'un geçen yıl gösterilen "Sen Benim Oldukça" adlı filminin konusuydu. Acaba genç kadın kocasıyla kalacağı yerde rejisörle evlenerek fakirlikten zenginliğe geçse, bir sınıf yukarı atlasa ne olurdu? Harald Braun bunu da "Regine -İçli Kadın"da göstermiye çalışıyor: Büyük çelik endüstrisi sahiplerinden genç bir kapitalist, zengin bir ailenin şımarık kızı olan nişanlısından ayrılıyor; çelik dökümhanesinde çalışan bir ustabaşının, kendi malikânelerinde hizmetçilik yapan kızıyla evlenir. Bu evlenmeyi iki tarafın muhiti de hoş karşılamaz. Genç endüstricinin ortakları onun bir işçi kızıyla evlen* mesinin müesseseyi sarsacağını ileri sürmekte, kızın muhiti ise onu eski dostlarından uzaklaşmakla itham etmektedir. Kızın inatçı, mücadeleci erkek kardeşi kendisini adım adım takibeder, asıl yerinin doğup büyüdüğü işçi muhiti olduğunu ona hatırlatır. Bu iki taraflı hücumlar karşısında karı kocanın arası açılır. Çıkan anlaşmazlık kadını intihar teşebbüsüne kadar götürür. Kardeşi ile kocası bunu önlerler. Genç kadın iki taraf arasında bir bocalama geçirir. Sonunda kocasını tercih eder.

Harald Braun'un her iki filmin konuları kadar şahısları da büyük benzerlikler gösteriyor. Genç, fakir, güzel, temiz kalbli, yumuşak başlı bir kadın. Onun hem patronu, hem sevgilisi durumunda olan ağırbaşlı, hareketleri kontrollu, zengin ve nüfuzlu bir erkek. Gene fakir ve genç, fakat şuurlu, durumunu bilen, haklarım korumak için inatla mücadele eden ikinci erkek. Zengin erkeğin sınıfından gelen şımarık ve nüfuzlu ikinci kadın. Bu şahısları temsil etmek üzere seçilen oyuncuların tipleri de birbirini andırıyor: "Sen Benim Oldukça" nın fedakâr, iyi, aydınlık yüzlü figüranı Maria Schell'in yerini "İçli Kadm"da. bir bebek saflığı ve güzelliğinde olan hizmetçi kız -Johanna Matz- alıyor. O. W. Fischer'in ilk filmde canlandırdığı sevilen ve sayılan meşhur rejisör, ikincisinde Erik Schumann'ın oynadığı kararlı, ne istediğini bilen endüstrici oluyor. Maria Schell'in kocası rolündeki Hardy Krueger ile Johanna Matz'ın kardeşi rolündeki Horst Bucholz, bu sınıflar arası aşkın her iki durumunda da kadım şuurlandırmaya çalışan, inatçı birer unsur oluyorlar.

"Regine" filme alınıyor

Madalyonun ters tarafı

Bütün bunlar, Harald Braun'un. belli birşey anlatmak istiyen bir rejisör olduğunu ortaya koyuyor. Her iki eserinde de büyük üslûp yakınlıkları bulmak mümkün. Bir film stüdyosu yahut bir çelik dökümhanesinin ışık özelliklerinden faydalanarak meydana getirilen nefis siyah-beyaz kompozisyonlar, ustalıklı görüntü düzenlemeleri, ölçülü kamera hareketleri ve montaj, disiplinli oyun her iki filmin de sinema sanatı bakımından sağlamlığım meydana getiriyor. Bu anlatış tekniği, Braun'un hikâyelerini ele alışındaki romantik tutumuna da uygun.

"Sen Benim Oldukça" ve "İçli Kadın"da aşağı yukarı, aynı hikayeleri ele alan Braun'un anlatmak istediği nedir? İlk bakışta rejisörün aşırı romantik tiplerle beylik aşk masallarım biraz daha derli toplu olarak tekrarlamaktan başka maksat gütmediği düşünülebilir. Ama bu masalları anlatmak için seçtiği dekor, çevre ve şahıslar Braun'un pek o kadar maksatsız olmadığım ortaya koyuyor. Belli bir endüstri çevresinin seçilişi, kahramanların cemiyetin iki ayrı tabakasından gelişi, işçilik ve fakirlik, patronluk ve zenginliğin tipik vasıflarını taşımaları dikkati çekiyor, "Sen Benim 01dukça"da Maria Schell fakirliği, "İçli Kadın"da Johanna Matz zenginliği tercih ediyorlar. Fakat her iki durumda da ortak nokta, kadınların sosyal şartlara aldırmaksızın asıl sevdikleriyle kalmıya karar verişleri. Böylelikle Harald Braun'un ana fikri ortaya çıkıyor: Etrafınızda olup bitenlere, dışınızdaki dünyaya gözünüzü kapayın, sevişmeye bakıp önünüze çıkan zorluklan unutun...

Bu davranış Harald Braun'un filmleri kadar Alman sinemasının da genel olarak "kaçıcı" karakterini orta ya koyuyor. Alman halkı her iki dünya harbinden de büyük hayal kırıklıklarıyla çıktı. Birinci: Dünya Harbin den sonraki ekspressionist Alman sineması "Caligari", "Nosferatu" "Dr. Mabuse" gibi korkunç, şeytansı tipleri, kâbuslu, hortlaklı hikayeleriyle milletçe büyük bir psikolojik çöküntüyü kuvvetle aksettiriyordu. Bugünkü Alman halkı ise başlarına gelenlerden sonra "Ye, iç, eğlen, gerisini düşünme" parolasına sıkıca sarılmış bulunuyor. Alman sineması da bu parolaya uygun olarak günlük meselelerden kaçan, gerçekle pek az ilgisi bulunan, akıl ve mantığa değil, hayale ve duygulara hitabeden filmlerle oyalanmaktadır. Harald Braun'un teknik bakımdan kusursuz filmleri bu tutumun örnekleridir.

Şeytan Ruhlu İnsanlar

Küçük bir taşra şehri dışındaki okulun müdürü, okulda öğretmenlik yapan karısıyla metresine çektirmedik eziyet bırakmaz. İki kadın elbirliğiyle adamı öldürmeyi tasarlarlar. Onu önce banyoda boğduktan sonra okulun havuzuna atarlar. Fakat havuz boşaltıldığı zaman ceset meydana çıkmayınca iki kadın korku ve dehşet içinde birbirlerine düşer. Ceset ne olmuştur? Nereye gitmiştir?

Cesedin nerede olduğunu bilen seyircinin "Les Diaboliaues - Şeytan Ruhlu fnsanlar"ı sürekli bir alâka ve zevkle seyretmesine imkân yok. Çünkü filmin mevzuunun ağırlık merkezi bu soru ve şüphe üzerine dayanıyor. Tertiplenen bütün vakalar, ortaya çıkarılan karakterler, düzenlenen mizansenler kayıp ceset etrafında dönüp dolaşıyor. Bu püf nokta yüzünden film başladıktan sonra salona seyirci alınmıyor, mevzuu bilenlere de başkalarına anlatılmaması rica ediliyor.

Bir Fransız yazarının, Henri-Georges Clouzot hakkında anlattığı hikâye, bu rejisörün sinemadaki tutumu ve "Diaboliques"i daha iyi açıklamaya yarayan mükemmel bir anahtardır. François Chalais'ye göre Clouzot beş yaşında henüz yazı bil-

mesken, tasarladığı kukla oyununu babasına söyliyerek yazdırmıştı: Guignol karısının, çorbasına çivi koyarak onu öldürür. Katil darağacındayken manzaraya bakıp, "Tabiat ne kadar güzelmiş!" der.. "Diaboliques"i seyrettikten sonra beş yaşındaki Clouzot ile elli yaşındaki -doğumu: 1907. Clouzot arasında pek büyük düşünce ve maksat farkları olmadığı rahatça söylenebilir. "Diaboliques" de bir kukla oyunundan farksız. Hikâye. nin geçtiği çevre ve olup bitenler en basit mantıktan uzak, kuklacının keyfine göre hazırlandığı gibi, karakterler de kuklacının ipleri ne emrederse onu yapıyor. Clouzot akıl-dışı ve mantık-dışı olmayı daha başlangıçta kabul ettiği için filmini bu gibi imtihanlardan geçirmemek gerekir.

Clouzot'nun büyük benzerlikler gösterdiği bir başka kuklacı . sinemacı Alfred Hitchcock'tan en büyük farkı dehşete, sadist şiddet gösterilerine düşkünlüğüdür. "Diaboliques" de ses hikâyenin mantık-dışı gidişine uygun olarak sert, çiğ, madeni tonlarda, esrarengiz bir atmosfer, korku ve dehşet yaratmak için kullanılıyor. Dekorlar ve ışıklandırma sinir sistemine tesir etmekten çok hoşlanan bu sinemacının bol istifade ettiği ifade vasıtaları arasında, Clouzot Alman ekspresyonistleri kadar Fransız "Grarid Guignol" korku tiyatrosuna da borçlu. "Diaboliaues" de iki kadının elbirliğiyle okul müdürünü öldürdükleri sahne bunun bir örneği.

Mektep çevresindeki çocuklar sınıftan çıkar çıkmaz itişip kakışmaya başlayan, sapanla cam kıran, sınıfta öğretmen yokken, kürsünün, sıraların üstünde dolaşan, yemeklerde isyan çıkaran, kendi aralarında geçinemeyen yaratıklar olarak veriliyor. Oldukça kötümser bir yolda ele alınmalarına rağmen bu çocuk çevresi, filmin en başarılı yönünü teşkil ediyor. Şiddetin ve sadizmin maskelediği yaşama arzusu beş yaşındaki Clouzot'nun kukla oyununda ne kadar basit ve şematikse, elli yaşındaki Clouzot'nun filminde de öyle hafif ve sudan kalıyor. "Diaboliquea"ten kayıp cesedin esrarı bir kenara kaldırılırsa geride belli bir teknik ustalık ve birkaç dehşet verici sahneden başka şey kalmıyacaktır.

Lejyon Dönüşü

Avrupa çapında film denince, bizim prodüktörlerin aklı hep şekilde kalan bir takım değişikliklere takılıyor. Filmin müziğim alafranga yapıyorlar, kahramanların birkaçı ya yabancı ya da azınlıklardan oluyor, vaka mümkün olduğu kadar salonlarda, derli toplu yerlerde geçiyor, aktörler temiz pak giydirilmeye gayret ediliyor, vs.. "Lejyon Dönüşü"nde bu klâsik formüllere ilâveten hikâyenin bir kısmı da memleket dışına ak. tarılıyor.

"Lejyon Dönüşü"nün prodüktörü filmini neden Avrupa çapında yapacak kadar alçakgönüllü davranmış • ta meselâ Amerika çapında yapmaya girişmemiş bilinmez. Mamafih filmin mevzuu, bu mevzuun ele alınışı, işlenişi; belli bir kültür ile meydana gelen, millî vasıflar taşıyan, akla mantığa hitab eden Avrupa filmlerinden çok, Hollywood'un sahte romantizminin, yapmacıklığının, köksüzlüğünün tesirlerini duyuruyor. Avrupa çapında film yapmak için belli bir kültür seviyesine, fikir bütünlüğüne ve anlatış ustalığına sahip olmak gerek. Amerika çapı ise bütün bu özelliklerden nasibini almak şartıyla çok daha geniş malî ve teknik imkânları içine alıyor. Bu vasıfların hiç birine sahip olmayan "Lejyon Dönü-ü" ise frenkleşmeye özenen, fakat

"Lejyon Dönüşü"nden bir sahne

Avrupai olacağız diye..

Medy, Lejyon ve Ötesi...

Halit REFİĞ

Filmler yapıldığı memleketin aynasıdır. Bir mevzuun seçilişi, işlenişi o memleketin belli bir kültür ve zevk seviyesini gösterdiği gibi, teknik imkânları da belli bir endüsatriyel kapasiteyi işaret eder. Hattâ, daha ileri giderek filmler milletlerin belli dünya görüşlerini, temayüllerini ortaya koyar. Bu temayüller bazan siyasî sebebler dolayısıyla devlet otoritesi tarafından zorla kabul ettirildiği gibi,' halkın, seyircinin kollektif şuurundan da doğabilir. Fakat en tehlikelisi bu temayüllerin marazî bir hale gelmesi, bir psikoanaliz vesikası gibi şuur altına itilmiş kompleksleri aksettirmesidir.

"Lejyon Dönüşü" nü öbür Türk filmlerinden ayıran en büyük özellik temayüllerinde. Yoksa kültür ve zevk seviyesi, teknik imkânları alışılmışın dışında değil. Hasan Kazankayanın filmi, günlük yaşayıştan kaçmak, kurtulmak, geçmiş ile bağları koparmak, eski ile taban tabana zıt bir hayat yaşamak isteğini ortaya koyuyor. Otomobilli, kürklü, rock and roll'lu, yabancı isimler taşıyan, sarışın kadınlı, her türlü günlük meselelerin dışında, başı boş, zevk ve eğlenceden başka hiçbirşey tanımayan bir hayat.. Böylelikle film kendini arpa ambarında sanan aç horozun rüyalarına dönüyor. Esmer, uzunboylu, yakışıklı bir Türk delikanlısı, önüne çıkan her kadının ona derhal yatak odasının yolunu göstermesi, dini ve ahlâkî yasaklarla serbest aşkın sıkı baskı altında tutulduğu bir cemiyette, kadınsız bir erkeğin aşağılık duygularının, perdede tatmininden başka birşey değildir. Sarışın yabancı kadınlar, lüks otomobiller, iyi döşenmiş evler, gerçekte hiç de böyle olmayan durumu tamamen unutmak, Türkiyeyi de meselâ Fransa gitti Medyler, Lililerle dolu görmek, onların memleketindeki gibi hiçbir sosyal baskıya uğramadan rahatça sevişmek, sorumsuz, köksüz bir hayat yaşamak isteğinin delilleridir. "Lejyon Dönüşü" büyük şehirlerdeki belli bir zümrenin bozulma temayüllerini, yanlış dış tesirlerle edindiği yeni değer yargılarım, içinde yetiştikleri, yaşadıkları çevreden kopmak, ayrı olmak, hayal ettikleri sahte bir dünyada yaşadıklarını sanmak gayretini duyuruyor. Lilinin memleketinde durum acaba hakikaten prodüktörün, senaryocunun, rejisörün düşündükleri gibi midir? Bu ayrı mesele. Asıl mühim olan hayal edilen yaşayış şekli, geri kalmış bir topluluğun ilerlemiş bir topluluk karşısında aşağılık duygularının belirtileridir.

Önce Nihat Aybarsın kendini şöhretli ve büyük bir aktör olarak gördüğü, iddiasına göre köylülere Goetheyi tanıtmaya kalkıştığı "Hollywood Rüyası"; sonra Şakir Sırmalının Margueriteler, Arınanlarla kabuğundan sıyrılmaya, bulunduğu çevreden kaçıp kurtulmaya, beşerî duşa varmaya niyetlendiği "Kamelyalı Kadın"; şimdi de Hasan Kazankaya ile Orhon Arıburnunun içinde sadece aşk, zevk ve eğlence bulunan başıboş, sorumsuz, zengin ve lüks bir hayat özledikleri "Lejyon Dönüşü"... Yoksa Türk filmciliği bir kompleksler sineması haline mi geliyor ?

bunun için gerekli bilgi, görüş ve mantıktan mahrum olduğu için gülünç bir hale düşmekten kurtulamayan bir film. Kahramanların Medi, Lili, Rober gibi isimleri olması, basma entari yerine kürk giymeleri, saz salonu yerine lüks gazinolarda gezinmeleri, Buick arabadan inip Packard'a binmeleri, filmin Türkiye çapından sıyrılması için kâfi sebebler değil, Kahramanların belli çevrelerden gelmeleri, bu çevrelerin belli izlerini taşımaları, belli karakterlere sahip olmaları, aralarındaki münasebetlerin beşeri ve sosyal gerçeklerden uzak olmaması, hikâyenin belli bir mantık düzenine göre kurulması, inandırarak, ikna ederek anlatılması, eserin bütününde üslûb birliği, bunları gerçekleştirebilecek teknik ustalık, yerli filmlerimizin hali hazırdaki çaplarım aşmaları için ulaşmaları gereken ilk hedeflerdir. "Lejyon Dönüşü" bu hedeflerin hiçbirini mühimsememiş. Kahramanları kimdir? nedir? neden sever? neden sevmezler? Aralarındaki münasebetler hengi temeller üzerinde hangi ölçülerle kurulmuştur? Davranışlarım tanzim eden sebebler nedir? Niçin sanat ile tuhaflığı ayırdedemiyen rejisör Orhon Arıburnu "Lejyon Dönüşü"nde bir üslûp birliği sağlıyamaz da filmi lejyondaki sahne ile hareketli bir macera olarak boşaltır, sonra ağır tempolu yumuşak bir aşk hikayesiyle devam eder, birden bir korku filmi havası verir, nihayet melodram olarak bitirir? Bunlar "Lejyon Dönü-A"nün manevi yoksulluğunun sebeb olduğu affedilmez kusurlardır. Teknik imkânsızlıklar ise gülüne Kuzey Afrika ve kaza sahneleri, birbirini tutmayan fotoğraflar, kötü seslendirme ile neticelenmektedir. Bir Fransız prodüktörü aşk yüzünden lejyona giden bir delikanlının maceralarına dair "Le Grand Jeu - Büyük Oyun" diye bir film yapabilir, bu film Fransız sinemasının klâsikleri arasına geçebilir ama bir Türk prodüktörü, içinde bulunduğu şartları nice sayarak üstesinden gelemiyeceği büyük oyunlara girişmemelidir.' "Lejyon Dönüşü" iddiası ve bu hali ile La Fontaine'in "kurbağa ile öküz" hikâyesini hatırlatmaktadır. Semiz, şişman öküzün haline özenip şişmeye gayret eden cılız kurbağanın sonunu herkes bilir.

M U S İ K İ

Konserler

Adnan Saygun

Oratoryo nihayet çalındı ama...

Saygun ve Yunus

1946 yılındaki ilk icrasından beri Adnan Saygunun "Yunus Emre" oratoryosu,. radyo veya canlı icra yoluyla, ancak üç dört kere halka sunulmuştur. Çalınmamak, bir Türk eserinin alın yazısı olduğu için bu -hiç olmazsa Türkiyede- normal karşılanabilir. Fakat "Yunus Emre" oratoryosunun, başka Türk eserleri yanında bir imtiyazı vardır: Muazzam şöhreti. Bu şöhret, eserin değerine değil -çünkü çok seyrek- çalındığı için onu pek az kişi tanıyabil - miştir., adına, konusuna ve bunların uyandırdığı meraka dayanır. Madem ki koskoca bir korosu ve solistleri, vardır, madem ki birbuçuk saate yakın sürmektedir, madem ki Yunus Emre gibi bir şairin hayat, ölüm ve Tanrı felsefesini ele almaktadır, hem de bunu Batıya ait bir biçim içinde, -kelime sesi olarak kulakta pek muh. teşem intibalar bırakan "Oratoryo" biçimi içinde -yapmaktadır: öyleyse dehşetli birşeydir. Bu yüzden, Türkiyede bestecilik sanatı diye birşeyin mevcut olduğundan haberdar herkes "Yunus Emre Oratoryosu" ismini duymuştur ve -büyük ümitler içindeonu dinlemeyi arzu etmektedir.

Bu ünlü eser nihayet, 1957 yılının sonlarına yaklaştığımız şu sıralarda, ilk icrasının üstünden geçen 11 yıldan sonra, hiç bir Türk eserine nasip olmıyan mazhariyete erişti: Birkaç hafta içinde en az beş defa, icra edilmek. Dinleyici de nihayet merakını tatmin edebildi. Fakat, geçen Salı akşamı verilen "Çağdaş Türk Kültürünü Tanıtma Haftası" olaylarına dahil ilk konserin dinleyici üzerinde bıraktığı tesir, derin bir hayal sukutuydu. Artık uzun müddet Yunus Emre lâfının edilmiyeceği, bestecinin "Efendim! Yunus Emre ne zaman çalınacak?" sualinden kurtulacağı tahmin 'edilebilirdi. Hiç olmazsa bu eserin üstündeki efsane havası dağılmış, daha da iyisi, bir put devrilmişti.

Fakat bu ara, Adnan Saygunun, bu konserin dışında bir şeref kazanmış olduğunu hatırlamak yerinde olurdu. İngiliz bestecilerinden müteveffa Arnold Bax'ın, piyanist Harriet Cohen adına ihdas etmiş olduğu mükâfatın 1958 yılında, bestecilik ve folklor sahasındaki çalışmaları dolâyısiyle, Adnan Sayguna verilmesi kararlaşmıştı. 1958 mükâfatı, geçenlerde ölen Fin bestecisi Jan Sibelius'un adını taşımaktaydı.

Op. 26 numarasını taşıyan "Yunus Emre"nin, Adnan Saygunun sayısı otuzu aşan eserleri arasında bilhassa önem ve değer taşıyanlarından biri olmadığı muhakkaktı. Daha mütevazı ölçüler içinde bestelenmiş olan Birinci Senfonisinin veya Çello Sonatının, hattâ "İncinin Kitabı" nın çok daha olgun ve manalı partisyonlar oldukları söylenebilirdi.

Bir kere esere oratoryo sıfatının verilmiş olması, münakaşa konusu olabilirdi. Oratoryo bir olay anlatan, şahısları olan, fakat sahneye konmadan icra edilen opera benzeri bir eser olarak kabul edilecekse,' "Yunus Emre "yi oratoryo saymak imkânsızdı. Gerçi Yunusun .şiirleri besteci tarafından bir "hikâye" anlatır şekilde sıralanmıştı. Fakat bu hikâyede eşhas olmadığı için solo partileri belirli karakterleri temsil etmiyordu ve şiirlerden birinin soprano, bir başkasının alto, bir diğerinin tenor veya basso yahut koro tarafından okutulması işi tamamen tesadüfi olarak yapılmış intibaını vermekteydi. Diyelim ki "Yalancı dünyaya konup göçenler..." diye başlıyan kısmı tenor değil de koro veya soprano söyleseydi, ne değişirdi?

Ana plânı bakımından da eser, hesap ve düşünce mahsulü değildi. Koro girişinden sonra ardarda altı tane solonun -ikişerden tenor, alto ve bas için arya ve resitatifler- hepsinin ağır tempo ve gamlı eda içinde sıralanmaları, dinleyici ilgisini kısa zamanda dağıtıyordu. Soprano gibi önemli bir solist ancak ikinci kısmın ortalarına doğru sesini duyurabiliyordu.

Besteci işçiliği bakımından da "Yunus Emre", pek sağlam bir eser değildi. Bassonun derin seslerini koronun yükü altına gömüp duyulmaz hale getirmesi, çok ses yazısında nefesinin çabucak kesilmesi herhalde kompozisyon hüneri bakımından

bir besteciye iyi not kazandırmazdı. Adnan Saygun, malzemesini seçerken de titiz davranmamıştı. Hele melodik bakımdan eserin hiçbir seçkinliği yoktu. Bazı kısımlarda duyulan tesirli melodiler de besteciye değil, ya köye, ya da tekkeye aitti. Bundan başka eser sahibinin, başka bestecilere olan saygısını, musikisi vasıtasiyle değil, gerekiyorsa başka yollarla -konferanslarla, makalelerle- anlatması tercih edilirdi. Meselâ eserin 12 numaralı parçasında Ravelin Daphnis et Chloe'sinin "Gün Doğuşu" kısmının yankıları pek bariz bir şekilde duyuluyordu.

Adnan Saygun, metindeki "hayat ölüm, insanlığın alın yazısı. Tanrıya vuslat" felsefesini de, musikisiyle, inandırıcı bir ifadeyle anlatamamıştı. Musiki yoluyla işlenmesi çok güç, hem de kolayca müptezel olmaya ve sahte mistisizme kaçmıya zemin hazırlıyan bu konuyu sesler vasıtasiyle tefsir ederken besteci, çok kere taşra duygululuğu ve sulandırılmış Fransız empresyonizmine başvurmakla yetinmişti. Metnin zirvesini teşkil eden "Ben benliğimden geçtim, gözüm hicabın açtım, Dost vaslına eriştim, gümanım yağma olsun" satırlarında koronun marşvarî bir melodi söylemesi herhalde izaha muhtaçtı. Eser genel olarak hareketsiz ve sıkıcı olmakla beraber tesirli kısımları da yok değildi. Fakat bu tesir "Dağ Başını Duman Almış'ın dinleyicide uyandırdığı heyecandan daha asil bir mahiyet taşımıyordu.

Kötü icra

Salı akşamki konserde, dinleyiciler usun zamandan beri konser salonlarımızda rastlanan en kötü idare ve icraya şahit oldular. Adnan Saygun bundan önce de birkaç defa eserlerini idare etmiş ve tecrübesizliğine rağmen azçok tatmin edici neticeler almıştı. Fakat bu defa tecrübesizliği, doğru zaman vuramamak ve yanlış girişler vermek gibi en iptidaî hatalarda kendini gösterdi. Konser, gerek solistler (Sabahat Tekebaş, Pevziye Bartu, İsmet Kurt, Hilmi Girginkoç) ve koro (Devlet Operası Korosu), gerekse orkestra (Cumhurbaşkanlığı Orkestrası) bakımından baştan sona bir keşmekeş halinde cereyan etti. 12 numarada her **şey** birbirine öylesine dolaştı ki durup kısma yeniden başlamak gerekti. Bu ara solistler, koro ve orkestranın bir aydan fazla bir zamandan beri bu eserin provalarını yaptıklarını, bu yüzden Cumhurbaşkanlığı Orkestrasının mutad konserlerinin aksadığını belirtmek gerekir. Şef Saygun, daha koro ve orkestranın sahnede yerleştirilişinden hatalarına başlamış, koroyu orkestranın ortasına oturtarak, orkestra grupları arasındaki görüş rabıtasını ortadan kaldırmış, hem de elverişsiz bir akustik durum husule getirmişti.

Sahne disiplini bakımından da, Lawrence idaresindeki konserler sayesinde alıştığımız düzen kaybolmuştu. Şefin "Ayağa kalksanıza" sesi ve koronun "kalkamayız; yoruluyoruz" cevabı dinleyicilerin kulağına kadar geliyordu. Bay Saygun icra bittiğinde, isteksiz alkışlara -ve birkaç işgüzar "bravo"ya- cevap vermek üzere ikinci defa sahneye çıktığında, orkestrasını ve korosunu halka takdim etmek maksadiyle arkasını döndüğü zaman sahnenin kaşla göz arasında boşalmış olduğunu gördü.

Parter dinleyicileri böyle bir konser için on lira, program broşürüne de bir buçuk lira gibi yüksek paralar ödedikleri için, konserin tertipçisi Amerikan Kız Kolejliler Derneğine teşekkür etmiyorlardı. Dernek program kâğıdında bazı yanlışlıklar yapma fantezisinden kendini alamamıştı. Koro şefine İngilizce olarak "Choral Conductor" demenin adet olmadığını, "Chorus Master" teriminin daha uygun olacağını, hele Cumhurbaşkanlığı Orkestrasının İsmindeki Filarmoni (Philharmonic) kelimesinin -hem de kanunla- değişip "Senfoni" olduğunu Dernek düşünmeliydi.

Fakat bundan sonraki konserlerin tertibine burnunu sokan Devlet Operası Müdüriyetinin gafları, Derneğinkilerle kıyas bile kabul etmezdi. Operanın hazırlattığı afişlerde sadece, A. Adnan Saygun'un Yunus Emre Oratoryosu'nun Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası "refakatiyle" icra edileceği belirtilmekteydi. Şefin, solistlerin, koronun kim ve ne olduğuna dair hiçbir bilgi verilmiyordu. Afisi bu şekilde tertipliyen Devlet Operası Neşriyat Müdürlüğü, bir senfonik konser afişinin nasıl hazırlanacağından, hâttâ "refakat" kelimesinin musikide ne ifade ettiğinden habersizdi.' Sanki icra edilecek. eser, orkestranın en önemli vazifelerden birini gördüğü bir oratoryo değil, Tosellinin serenadıydı. Devlet Operası şimdiden sonra aklı ermediği halde bir musiki olayı düzenlemi--e kalkarsa, afiş ve ilân hazırlama işini hiç olmazsa konserler sırasında o civarlarda bulundukları için kulak dolgunlukları daha fazla olan vestiyer memurlarına veya yer göstericilere verirse, belki netice daha iyi olur.

Sanatkârlar

Gigli ve Necip Celâl

Geçen hafta büyük şöhret sahibi iki musikişinas -biri bütün dünyada, öteki asıl kendi memleketinde şöhretli- hayata gözlerini yumdular: İtalyan opera tenoru Beniamino Gigli, Türk tango bestecisi Necip Celâl Antel. Halk kitlelerinde uyandırdıkları musiki alâkasının mahiyeti bakımından bu iki musikişinas arasında bir yakınlık bulmak mümkündü.

Gigli, opera tenorluğunun bile entellektüel bir cephesi olabileceğim hiç hesaba katmadan şarkı söyliyen bir "halk sevgilisi'ydi. İlk olarak sahneye 1914 yılında Rovigo'da Ponchielli'nin "La Gioconda" operasında Enzo rolünde çıkmıştı. Bu başlangıcı, parlak bir meslek hayatı takip etti. Milânonun La Scala'sından New York'un Metropolitan'ına kadar dünyanın birçok büyük operasında Gigli, İtalyan tenorlarının tarzını en iyi vasıflandıran hıçkırıklı, kaydırmalı, gözyaşlı sesini dinletti. Repertuarında 60 kadar opera ve -pek tabiî olarak- sayısız Napoliten şarkı vardı.

1955 de Carnegie Hall'da verdiği bir veda resitaliyle meslek hayatını kapadı ve Romadaki villâsına kapanarak bir inziva hayatı yaşamıya başladı. Hayatının son ayları gittikçe tehdit edici bir seyir almıya başlıyan kalp rahatsızlığının ızdırapları içinde geçti. Geçen hafta -67 yaşındayken, son nefesini verirken başucunda yakın dostları gözyaşı döküyorlardı.

"Mazim kalbimde bir yaradır"

"Sevdim bir genç kadını, Ansam onun adını...". "Suna. bakışlarının esiriyim her zaman.. " İşte. kulakta hemen birer melodi canlandıran, bir neslin duygularını ve hâtıralarını temsil eden satırlar. Bunların (ve melodilerinin) sahibi Necip Celâl Antel, İtalyanların opera sevgisinin Türkiyedeki karşılığı olan tango sevgisini coşturan ve besliyen başlıca halk besteciyiydi.

Necip Celâl daha beş yaşındayken kanun çalardı. Kısa zamanda da piyano öğrendi. Strasbourg'a musiki tahsiline gittiği zaman 16. ilk bestelerini verdiğinde 18 yaşındaydı. Genç yaşında gözlerini kaybetti ve tek teselliyi musikide buldu. 1932 yılında onu büyük bir şöhrete ulaştıran "Mazi" tangosu- piyasaya çıktı ve yıllarca dillerde dolaştı. Öteki tangoları -Ayrılık. Özleyiş. Benim Şarkım. Suna, Bir An İçin- aynı derecede popüler oldular. Kanun ve piyanodan başka keman ve akordiyon da çalan besteci, öğretmen . olarak da faaliyet göstermiş birçok talebe yetiştirmişti.

Birbuçuk aydır Necip Celâl karaciğer kanserinden mustaripti. Geçen hafta başında durumu ağırlaşmış ve ölümü artık bir gün meselesi haline gelmişti. 47 yaşındaydı

S P O R

Futbol

İsfendiyar ve "Tek Seçici"

Bölge Müdürlüğünün denize bakan odalarının birinde Millî takımımızın şöhretli futbolcusu İsfendiyar, Tek Seçiciye, Belçikayâ karşı çıkacak takımdan kendisini affetmesini rica ediyordu. İsfendiyar, işlerinin fazlalığından bahsediyor ve Ankaradaki kampa ve maça gelemiyeeeğini söylüyordu.

Galatasaraylı futbolcu bu mevsim hakikaten o eski yüksek formunda değildi. Millî takımdan affını istemesi biraz da bu yüzdendi. Nitekim bu mevsim yapılan ilk Millî maçta büyük ismine rağmen yedekte kalmış, oynatılmamıştı. Şimdi ise Millî takımın önünde iddialı bir Belçika maçı vardı ve herkes sağaçıkta değişik isimler sayabiliyordu. Bunlar içinde İsfendiyarın ismine de rastlanıyordu ama başkaları da vardı. Halbuki eskiden İsfendiyar, Millî takımın sağaçık mevkiinde tekti. İsfendiyar, profesyonel olmasına rağmen halâ amatör ruhlu idi. Böyle şeyleri hazmedemiyor, hele Millî takımda kendi yerinde başkasının oynatılmasını kendisi için biraz küçüklük sayıyordu.

Sakatlama

İsfendiyarın bu, bir nevi istifası kabul edildi ve yerine Beşiktaştan Recep çağırıldı. Spor çevreleri İsfendiyarın ayrılışına üzülürken, Recebin Milli takıma davet edilişini biraz hayretle karşıladılar. Recep kendi takımında bile oynatılmıyordu ve üstelik sakattı da.. Recep, hiç şüphe yok ki klâs ve mükemmel futbolcu idi. Fakat şimdi formsuz ve sakattı. Ankaralı seyirciler geçtiğimiz hafta Recebi seyretmişlerdi, çok fena idi. Muhakkak ki tek seçicinin bu takdirine en fazla Ankaralı futbol severler gülecek ve şaşacaktı. Çünkü Recebi en son onlar Ankarada görmüşlerdi.

Sen burada ne arıyorsun

İşte Millî takım Belçika maçına hazırlanırken böyle garin hâdiseler oluyordu. Fakat bunlardan da garibi Millî takımın Ankaraya gidişi sırasında oldu. Ankara Ekspresinin hareketine on dakika kala Tek Seçici Eşfak Aykaç, elinde bavulu, acele acele Haydarpaşa garına girdi ve doğru Millî takım kafilesinin yanma geldi. Herkes kendisine hoş geldiniz diyordu. Bu sırada Aykaç biran durakladı. Karşısında millî futbolcu Mustafa duruyordu. Tek seçici hayretle:

"— Sen burada ne arıyorsun" dedi.

Millî, takımımızın değişmez futbolcusu geçen hafta Ankaradan alelacele İştanbula millî takım antremanına gelmişti. Sahaya kadar gitmiş, fakat antreman maçının yapılmıyacağını öğrenmişti. Mustafa antromansız kalmamak için Vefanın antremanına çıkmıştı. Eşfak Aykaç bütün bunlardan habersizdi. Bütün gazeteler, hattâ kadrosunda bulunduğu Milliyet bile, Mustafanın Vefa antremanında boy boy resimlerini çekmişti. Tek Seçici, bunları görmemişti ve garda hayretle Mustafaya bakıyordu.

Pazar günkü rakibimiz,

Bu Pazar günkü rakibimiz Belçika idi. Madritte İspanyollara mağlup olduktan sonra, bu maçı muhakkak kazanmalıydık. Milli takım maçın oynanacağı Ankarada kampa girmişti. Bu iyi bir karar sayılabilirdi. Milli takım yeniden yapılan ilâvelerle 60 bin seyirci alabilecek On Dokuz Mayıs Stadında daha fazla çalışmak imkânı bulacaktı. Hem de üstelik, Mithatpaşada oynıya oynıya iyi sahada oynamaya yabancılık çeken futbolcularımıza sahaya biraz alışmak fırsatı verebilirdi. Nitekim ilk maçta milliler Gençlerbirliğine 7-2 galip gelmelerine rağmen pek muvaffak olamadılar.

Mustafa

Tek Seçicinin haberi yok

Belçikalılar da, bizim gibi prestij maçı yapacaklardı. Onlar da tıpkı bizim gibi açık farklı bir mağlubiyete uğramışlardı. Komşuları Hollandaya 5-2 yenilmişlerdi. Belçikalılar bu mevsim üçüncü maçlarını yapacaklardı. İlk maçlarını Brükselde Fransaya karşı yapmışlar ve 0-0 berabere kalarak sahayı terketmişlerdi. Aynı Fransa, iki hafta sonra Londranın Wembley stadında İngiltereye 4-0 mağlup olmuştu.

Belçika Ankarada şöhretli elemanlarından mahrum olarak oynıyacaktı. Dünya çapında futbolcu Mermans ve Coppens takımda yoktu. Buna mukabil sol bek Van Brant yine takımdaki yerini muhafaza edecekti. Van Brant, 1955 de Belfastta İngiltereye karşı Avrupa karmasında yer almıştı. O zaman karşısında sağaçık olarak meşhur Matthews vardı. Ertesi gün bütün İngiliz futbol münekkitleri Van Brantın, Matthews'ü sahadan sildiğini belirtiyorlardı.

Belçika millî takımının sağ hafı Mees ise, bugün memleketinin en kıymetli oyuncusu idi. Mees, Belçika Kralının spor hizmet madalyası ile taltif edilmişti. Bize karşı takımının kaptanlığını o yapacaktı. Sağbek Dirick, santrahaf Carre müteaddit defalar Belçika millî formasını giymişlerdi.

Böylesine bir takımın karşısına çıkacak olan bizim millîler bakalım ne yapacaklardı?

Güreş

Sen de mi Brutus?

Gazetelerin daima heyecanlı haberlerle dolu spor sayfalarında geçen hafta neşredilen bir haber günlerce spor efkârı umumiyesini meşgul etti durdu. Haberin menşei Fransızların meşhur L' Equipe gazetesi idi. Haber şu idi:

Sofyada toplanan Milletlerarası Olimpiyat Komitesinde memleketimi. zi temsil eden Suat Erler, güreşin Olimpiyatlardan çıkartılması için rey vermiş ve bu fikri desteklemişti. Bu haberi Paris'ten dönen Vehbi Emre de teyit edici beyanatı ile tekrarlayınca kızılca kıyamet koptu. Spor basını gereken hassasiyeti gösterdi. Nasıl göstermesin ki, Paristeki Beynelmilel Güreş Federasyonu toplantısında da bu mevzu görüşülmüş ve güreşin istikbalinin tehlikede olduğu belirtilmişti. Bu toplantının en ateşli hatibi Vehbi Emre ise İstanbula döner dönmez ateş püskürmüş, Türk güreşine darbe vurulmak istendiğim söylemiş ve delegemiz Suat Erleri bu karara iştirak etmekle ağır şekilde itham etmişti.

Ayağının tozu ile

Millî Olimpiyat Komitesi Umumî Kâtibi Suat Erler, Sofyadaki toplantıdan dönüp daha ayağının tozunu silmeden kendi aleyhindeki bu haberle karşılaştı. Tabii derhal soluğu" Babıâlide aldı, spora geniş yer veren gazetelere beyanat verdi. Erler diyordu ki:

"— Çıkan haber yanlış aksetmiştir. Güreşin olimpiyatlardan kaldırılması mevzubahs değildir. Yalnız güreşe bir tahdit konması teklif edilmiştir. Önümüzdeki Roma Olimpiyatlarında güreş, yine iki stilde yapılacaktır. Ondan sonraki Olimpiyatlarda ise yalnız tek stilde müsabakalar olacaktır. Buna sebep de, olimpiyat oyunlarının 15 güne sığdırılması -dır. Güreş müsabakalarının hangi stilde olacağını ise Beynelmilel Güreş Federasyonu tesbit edecektir."

Kapakbaskısı : Rüzgârlı Matbaa Denizciler Cad. - ANKARA
Kapak Klişesi : Kenan Dinçman Klişe Fab. - İSTANBUL